

Panokko

en de witte mensen

cvdB

anne de vries

**PANOKKO
EN DE WITTE MENSEN**

Serie: *Kinderen van het oerwoud*

ISBN 90 266 4509 0

ANNE DE VRIES

PANOKKO
EN DE WITTE MENSEN

Illustraties van Corrie van der Baan

VIERDE DRUK

UITGEVERIJ G. F. CALLENBACH bv – NIJKERK

INHOUD

	Blz.
1. De grote waterval	7
2. Het nachtkamp	25
3. In het dorp van de zwarte mannen	38
4. De geweerval	49
5. Het hospitaal	58
6. Het land aan de kust	65
7. Als mieren in een mierenhoop	78
8. Nachtelijke avonturen	88
9. Vrije Indianen	98
10. Naar huis	109

1. DE GROTE WATERVAL

Panokko staat voor op de punt van de korjaal met zijn blote voeten op de smalle rand, de pagaai in beide handen. De ranke boot schiet snel stroomaf over de zonnige rivier, die hier al meer dan honderd meter breed is. Rotspunten steken boven het water uit en andere rotsen zitten vlak onder de oppervlakte en verraden zich slechts door een kleine draaikolk, een bijna onzichtbare wending in de stroom. Maar aan de scherpe ogen van Panokko ontgaan ze niet en hij geeft met zijn pagaai de richting aan die de korjaal moet nemen om ze te ontgaan. Zoals hij wijst, zo stuurt hoofdman Jaloekama, die achter in de korjaal zit, en hij weet dat hij op zijn zoon vertrouwen kan. Tussen hen zit moeder Melioe zacht neuriënd de kleine Toeloe te voeden. Aan de voeten van haar vader kamt het meisje Olisiana haar lange, zwarte haren en achter Panokko zit zijn broertje Paura met zijn aapje en met de hond Awawa en hij heeft de grootste pret om die twee. Want Awawa staat met zijn voorpoten op de rand van de korjaal naar de oever te turen en het aapje, dat op de bank zit, heeft last van zijn kwispelende staart, die hem telkens een klap geeft. Hij grijpt dat ruige ding met beide handjes vast en probeert het stil te houden en als dat niet lukt, zet hij er ook nog zijn tanden in. Maar dan keert de oude hond zich plotseling om en laat vlak voor het grijnzende ouwe-mannetjesgezicht zo'n vreselijke grauw horen, dat het aapje schreeuwend van de bank rolt. Even later begint hetzelfde spelletje opnieuw. Zo vaart het hele gezin van hoofdman Jaloekama de onbe-

kende verte in. Maar het is niet alleen. Voor hen vaart de boot van Koja, die voorop gaat omdat hij de enige is die hier eerder is geweest. Waar is Koja, de zwervende tijgerjager, niet geweest? Als een rood standbeeld zit hij in zijn korjaal, met Arawatta, de vriend van Panokko, als uitkijk, en met zijn dikke vrouw Kwaikoe en de oude Papa dokter als passagiers. Achter de hoofdman komen nog drie korjalen: die van Malili — de vader van Wempi — die van Jolali en die van Alekala, Wempi's oom. Wempi zit met oom Kela in de korjaal van zijn ouders en zijn zusje Pakana is er ook bij. Johan en William, de beide jonge blanken, hebben een plaatsje gevonden in de andere boten.

De vier blanken gaan weer naar huis, naar het land aan de kust, en het halve dorp doet hen uitgeleide. Hoe zouden ze trouwens uit het oerwoud komen, als de Indianen hen niet brachten? Ze kunnen geen korjaal goed besturen, ze begrijpen bijna niets van de geheimen van het bos. Dus spreekt het vanzelf dat Jaloekama zijn gasten zal vergezellen tot in het land van de zwarte mannen, de Djoeka-bosnegers, die hen tegen goede betaling wel verder zullen roeien.

Ze zijn goede vrienden geworden, de blanke en de rode mensen, in de vele weken dat ze samen waren. Ze verschillen in alles, in huidskleur, in taal, in gewoonten, in kleding, maar na al de gevaren die ze samen hebben doorstaan, voelen ze zich broeders. Zonder deze Indianen zouden Johan en William niet meer leven. Ze zouden ellendig in het oerwoud omgekomen zijn, na de noodlanding met hun sportvliegtuig. En de vader van Johan, de oude dokter, die later met zijn vriend, de zendeling Gerard Linder, die door de Indianen Kela wordt genoemd, in het Indianendorp aankwam om de jongens te zoeken, zou ze nooit gevonden hebben, als niet Jaloekama

met zijn mannen hem geholpen had. Na een lange, moeilijke speurtocht in vijandelijk gebied hebben ze de jonge blanken veilig in het dorp van Jaloekama gebracht.

Dat is nu al meer dan vier weken geleden. Er was grote vreugde in het dorp bij de behouden terugkeer van de mannen, maar ook verdriet, omdat de oude Pipi, de moeder van Jaloekama, in het diepe binnenland de dood gevonden had. De vrouwen in het dorp hebben rouwliederen over haar gezongen, een nacht en een dag en nog een nacht. Ze hebben haar beklagd, omdat ze niet in haar hangmat tussen haar kinderen mocht sterven, maar ze hebben haar ten slotte ook gelukkig geprezen, omdat haar lichaam nu rust in het oude land, waaraan ze altijd met groot heimwee had gedacht. Zij was maar een oude, knorrige vrouw, maar toch miste men haar, want zij had veel gehouden van haar stamgenoten en zij was de vrouw geweest van de grote hoofdman Paura, die zijn volk over de bergen had geleid naar deze streken, waar het water naar het noorden stroomt en waar altijd vrede heerst.

Toen de rouwfeesten voorbij waren, hadden de vier blanken graag willen vertrekken, maar het was onmogelijk, want toen waren plotseling de grote regens gekomen, met een geweld alsof ze al de bomen uit het bos wilden spoelen. Dag en nacht regende het door, het werd nauwelijks licht. Tussen de hutten door, de dorpsheuvel af, begonnen bruisende beekjes zich geulen te graven en de rivier overspoelde met vuile golven de landingsplaats. De dieren ontvluchtten de lagere wouden, die in moerassen veranderd waren, en een tijger sloop in de nacht om het dorp en wist een jonge hond te stelen. Maar de volgende morgen trok Koja er in de stromende regen op uit en hoewel alle sporen weggewist waren, gelukte het hem samen met Awawa om het ondtier op te sporen en te doden. De huid

ligt nu met andere jachttrofeeën in zijn korjaal, hij zal die aan de zwarte mannen trachten te verkopen.

Wekenlang lagen de Indianen lui in hun hangmatten, rookten lange sigaren van boomschors, aten en dronken wat de vrouwen op smeulende vuurtjes klaarmaakten en deden spelletjes met hun kinderen. Oom Kela maakte van die gedwongen rust gebruik om, zoals hij beloofd had, Panokko een beetje lezen en schrijven te leren en eenvoudige zinnnetjes in de taal der blanken. Er was een groot plan bij hem opgekomen. Hij wilde Panokko meenemen naar zijn land aan de kust en hem daar naar school laten gaan. Panokko zou alles leren uit het heilige, zwarte Boek over de Vader van blanken en Indianen en over Zijn Zoon, Hoofdman Jezus, die op aarde is gekomen om alle mensen gelukkig te maken. Daarna zou hij als een jonge zendeling naar zijn dorp terug kunnen gaan en er een kerk bouwen en aan heel zijn volk de blijde boodschap kunnen brengen in hun eigen taal.

„Wil je dat, Panokko?” vroeg hij. „Wil je met ons meegaan en een poos bij ons wonen?”

Panokko lachte en knikte. Zo'n grote reis naar onbekende streken leek hem wel en die wonderlijke wereld aan de kust wilde hij graag leren kennen.

„Dan is het goed, als je al lezen en schrijven en rekenen kunt als we daar komen,” zei oom Kela. „Dan behoef je niet bij die hele kleine kindertjes in de bank te zitten.”

Dat begreep Panokko niet, want als alle Indianen hield hij veel van kleine kinderen en hij speelde graag met hen. Maar hij deed goed zijn best op die moeilijke, zwarte kriebeltekens, die in het begin allemaal op elkaar leken. Zijn vrienden Wempi en Arawatta kwamen erbij zitten en Wempi deed al spoedig ijverig mee en bleef niet ver bij Panokko achter. Maar

Arawatta's hoofd, dat lang geleden door een zware boomtak was ingedeukt, kon al die geleerdheid niet bevatten. Hij lachte om de rare gezichten die zijn vrienden trokken, als ze de moeilijke woorden van de taal der blanken moesten uitspreken en bouwde ze na, maar de volgende morgen was hij alles weer vergeten.

„Zou Wempi ook niet mee kunnen?” vroeg Panokko op een dag.

Oom Kela dacht even na en knikte.

„En Arawatta?” vroeg Wempi.

„Nee, die niet. . . .”

„Dan wil ik ook niet,” zei Wempi.

Nee, Arawatta konden ze niet alleen achterlaten. Zonder zijn vrienden zou hij gelijk zijn aan een boog zonder pijl, aan een hond zonder meester. Zolang ze zich herinneren konden, hadden Wempi en Panokko samen voor hem gezorgd en op al hun tochten hadden ze hem meegenomen. Hij had de meeste kracht en het zekerste schot, maar zij moesten hem op de plaats van het wild brengen. Arawatta zou niet meer kunnen leven zonder hen. Maar Wempi zou ook alleen voor hem kunnen zorgen. . . . En zo begon het erop te lijken, dat Panokko alleen met de blanken mee zou gaan, mits zijn vader toestemming zou willen geven.

Jaloekama had natuurlijk al lang gemerkt wat er gaande was, maar hij zweeg erover. En toen oom Kela op een avond naast zijn hangmat kwam zitten en hem vroeg, of hij Panokko mee zou mogen nemen, bleef hij lang in het vuur staren en in de plassen buiten de hut, die glinsterden in de vlammen.

„Ons volk is klein,” zei hij eindelijk. „Wij kunnen moeilijk een man missen.”

„Hij zal als een veel wijzer man terugkeren,” antwoordde oom Kela.

„Wanneer?” vroeg de hoofdman.

„Over een handvol jaren,” zei oom Kela. „Vijf jaren. Misschien iets eerder, misschien later. Dat hangt van zijn vorderingen af.”

Panokko zat erbij en zijn adem stakte, toen hij die oneindige tijd hoorde noemen. Vijfmaal zag hij zijn vader alleen een stuk openkappen in het oerwoud voor een tuin, vijfmaal zag hij de ster van het hert boven de palmen aan de overkant van de rivier stijgen, vijf lange regentijden zag hij zijn vader als enige man in de hut. . . . Maar hij zweeg. Het is een jonge Indiaan niet geoorloofd om zich in het gesprek van zijn vader te mengen. Hij keek zijn moeder aan en zij schoof met Toeloe op haar schoot naar hem toe en legde de hand op zijn knie.

„Ik doe het niet,” dacht hij. „Ik laat ze niet alleen. . . . Wat kan mij dat vreemde land schelen met al zijn wonderen? . . .” En toen zuchtte hij diep, want hij had het allemaal toch wel graag gezien en zijn hart was verlangend om alles van Hoofdman Jezus te weten. . . .

Het was heel stil in de hut. Alleen de regen maakte zijn vele geluiden: getikkel, geruis, gemurmel, gefluister. . . . Alsof een hele troep Indianen langs de bosrand voorbijtrok. En daar doorheen klonk geen ander vogelgeluid dan de schelle schreeuw van de koejaké, de vogel met de lange bek, die om nog meer regen riep. . . .

Toen sprak Jaloekama: „Het is gemakkelijk om de stroom af te gaan, het is heel moeilijk om er weer tegenop te roeien. Het is gemakkelijk om te zeggen: Zoon, ga. Het zou heel moeilijk zijn om hem te doen weten: Zoon, keer terug. . . .” Oom Kela sprak nog lang. Hij beloofde, dat hij als een vader

voor Panokko zou zorgen, dat de jongen vrij zou zijn om terug te gaan als het hem niet beviel en dat Jaloekama met de zwarte mannen een boodschap zou kunnen sturen als hij zijn zoon nodig zou hebben, maar tot een beslissend antwoord kwam Jaloekama niet.

„Ik zal erover denken,” zei hij alleen.

„En wanneer mag ik uw besluit horen?” vroeg oom Kela.

„Als ik klaar ben met denken,” antwoordde de hoofdman.

En de dagen gingen voorbij met regen en nog eens regen. De rivier steeg tot bijna aan de buitenste hutten van het dorp. Het leek alsof er een tweede zondvloed op komst was. De daken begonnen hier en daar door te lekken. Alles was klam. De kinderen hoestten in de slaap. Schimmel groeide op de palen en op de gerookte vis, zodat die bijna niet meer te eten was. De vrouwen baktten cassavekoeken, maar er was geen zon om ze te drogen. Al wekenlang had zich geen zon laten zien. En het water steeg, zodat Malili, die aan de rand van het dorp woonde, erover dacht om zijn hut te ontruimen.

Toen kwam er onrust en angst in het dorp en Jaloekama liet vragen, of misschien iemand van de jongens het nestje van de vogel had uitgehaald, die de vader van de regen wordt genoemd. Die kleine, zwarte moerasvogel legt maar één ei en wie het steelt, wordt door de regen verpletterd. Maar ze verklaarden zich allen onschuldig en Jaloekama geloofde ze, want een leugen was in zijn dorp nog nooit verteld.

Moeder Melioe zei: „Dochter, roep de zon met de pit van de zonkleurige awarra.”

Olisiana legde de grootste pit die ze vinden kon in het vuur en liet hem daar tot hij op het punt stond om te verbranden. Toen hurkte ze bij de gloeiende sintels, wierp haar lange

haren naar achter, haalde de pit met twee stokjes uit het vuur en wierp hem in de regen.

„Fio!” riep ze. „Kom, droge tijd! Droge tijd, kom!”

Een klein, blauw-wit rookwolkje maakte zich los van de pit en werd door de regen uiteengeslagen. Dat was alles.

Jaloekama kwam langzaam uit zijn hangmat en liep naar de hoek van de hut, waar een bijl in een der palen geslagen zat. Vier weken geleden was het ijzer nog blank, nu was het bruin van de roest. Hij rukte het los, ging naar het vuur en schraapte met de scherpe kant de gloeiende sintels bijeen. Daar stak hij het ijzer tussen en wachtte, tot het roodgloeiend geworden was. Toen wenkte hij Paura.

„Roep de zon,” zei hij.

Ze keken allen toe, hoe de kleine jongen de steel van de bijl voorzichtig met beide handjes beetpakte, het zware voorwerp voorzichtig en ver van zich af tot buiten de palen van de hut droeg en het toen wegslingerde in de regen.

„Fio!” riep hij met zijn schelle stemmetje. „Kom, zon! Kom, droge tijd! Kom ons verwarmen en laat de regen ophouden!” Het gloeiende ijzer viel sissend in een plas en een witte wolk van damp trok langzaam in de richting van de rivier.

Oom Kela stond er ook bij.

„Gelooft u dat dit helpen zal?” vroeg hij aan Jaloekama.

De hoofdman keek hem verwonderd aan.

„Als we het niet geloofden, zouden we het toch niet doen?” zei hij. „De grote Geest luistert misschien naar het gebed van een kind. En de kinderen hebben de zon het meest nodig.”

„Is de zon dan uw God?” vroeg oom Kela.

„Nee,” antwoordde Jaloekama, „maar de grote Geest kan de zon roepen zoals ik mijn hond roep.”

„Waarom bidt u dan niet regelrecht tot de grote Geest?”

„Wij vallen Hem niet lastig, als het niet hoognodig is,” zei Jaloekama. „Doet u het, Hij is ook uw God.”

„Ik zal het doen,” zei oom Kela. „God is onze Vader en daarom vindt Hij het nooit lastig, als we Hem iets vragen.”

Toen knielde hij midden in de hut, vouwde zijn handen en boog zijn hoofd.

„Vader in de hemel,” bad hij in de taal der Indianen, „wij durven tot U komen, omdat Jezus, Uw Zoon, voor ons ge-

storven is. U ziet, hoe wij eraan toe zijn door die vreselijke regens. Maar U kunt de wolken verdrijven en de zon doen doorbreken. Doe het, Here, opdat deze Indianen mogen weten, dat U het gebed van Uw kinderen altijd hoort. Wij zijn maar zondige mensen, maar wij vragen het U om Jezus' wil. Amen."

Na dat gebed stond oom Kela op, wenkte Panokko en begon rustig met zijn les. Hij tekende woorden op een stuk papier, liet hem die naschrijven en vandaag liet hij hem ook al enkele kleine woordjes lezen uit het zwarte Boek. Toen hij tegen de avond wegging, stroomde de regen als nooit tevoren. Met een paar grote sprongen haastte hij zich naar de volgende hut, die voor de blanken ontruimd was. Olisiana stookte het vuur op en hing de zwartgeblakerde pot erboven. Moeder Melioe haalde de hoge pot, waarin zij het gepeperde vlees bewaarde. Zij moest haar arm er diep insteken om nog vlees voor de soep te vinden. Nog één of twee dagen, dan zou er niets meer te eten zijn. . . .

Een diep zwijgen lag over het dorp, toen de nacht inviel. Alleen de regen liet zich horen. Vorige avonden had Atoe, de zoon van Jolali, vóór hij ging slapen, op zijn fluit gespeeld, maar vanavond hield hij zich stil. Hij had er zeker de moed niet meer voor.

Panokko kroop in zijn hangmat, maar hij sliep slecht. Telkens werd hij wakker, huiverend en met een leeg gevoel in zijn maag, maar hij kon niet als vroeger opstaan om een stuk gerookte vis te eten, want er was geen vis meer. In de donkere hut gloeide de punt van de sigaar van vader Jaloekama. Vader sliep ook niet. Buiten klaterde de regen. . . .

Eindelijk sliep Panokko weer in en hij droomde, dat hij aan de overkant van de rivier, in een prachtig zonbeschenen land-

schap, Hoofdman Jezus zag staan. Hij had een blank gezicht als oom Kela, maar lange, donkere haren als een Indiaan en Hij droeg een wit kleed en een witte schouderdoek. Hij glimlachte en vroeg: „Panokko, wil je bij Mij komen?”

Panokko boog en antwoordde: „Ja Hoofdman.”

„Kom,” zei Jezus.

En net als in het verhaal dat oom Kela eens verteld had, liep Panokko over het water naar Hem toe en toen hij voet aan land zette en met zijn handen de struiken op zij wilde duwen, werd hij wakker. Eerst wist hij niet waar hij was, maar toen merkte hij, dat hij in een hoek van de hut met zijn handen tegen het lage dak stond te duwen. Hij was in zijn slaap uit zijn hangmat gewandeld. En toen drong het tot hem door, dat er iets vreemds was. Het was zo stil! Er was alleen een licht geruis, dat niet van de regen kon zijn. . . . De wind? En geen regen meer? . . . Hij dook onder de dakrand door en liep tegen zijn vader op, die voor de hut naar de hemel stond te kijken. De sterren straalden boven hen: Siritu, de zeventster, en de ster van de pauwies en de ster van de waterboa en al de andere en een smal streepje van de opkomende maan dreef daartussen als een bananeschil! Alleen in de richting van het oude land was de lucht nog zwart. Daar dreven de regenwolken heen, voortgejaagd door de wind, die van ver gekomen was uit het land aan de kust, geroepen door. . . . ja, door wie?

Jaloekama legde de arm om de schouders van Panokko.

„Mijn zoon,” zei hij zacht.

En Panokko antwoordde blij: „Mijn vader. . . .”

Het was nog lang geen morgen, maar ze gingen niet meer naar binnen. Jaloekama wekte zijn huisgenoten en Olisiana legde buiten een vuur aan, op een der weinige plekken waar

geen water stond, tegen een oude, afgehouden boomstronk die nog midden in het dorp stond. Toen kwamen de Indianen van alle zijden aanlopen, met zachte, verheugde uitroepen, mannen, vrouwen en kinderen en maakten een grote kring om het vuur, voor de hut van hun hoofdman. Maar de blanken sliepen door alles heen.

„Uw bijl heeft geholpen, hoofdman,” zei Malili.

„Of de awarrapit,” mompelde een der vrouwen.

Jaloekama zweeg een poos.

„Bijl noch awarra hebben ooit zo snel geholpen,” zei hij eindelijk peinzend.

Daarna wachtten ze zwijgend en keken omhoog en toen het langzaam licht begon te worden, draaiden ze zich allen naar één zijde, waar een zwakke, gele schijn door de boomtoppen begon te gloren. Damp trok op tussen de hutten en verzamelde zich boven de rivier en die gele schijn werd steeds dieper van kleur, werd roze, werd oranje en toen barstte de dageraad plotseling open en de eerste gouden stralen van de zon gleden over de druipende bomen. De Indianen hieven de armen omhoog om hun grote vriend te groeten, de bron van het leven, die ze bijna verloren hadden gewaand. Moeder Melioe tilde Toeloe op en het kleine ventje kraaide van plezier en strekte zijn handjes uit naar die mooie kleuren aan de horizon.

Panokko stond het glimlachend aan te zien, nog diep in gedachten. Maar toen duwde Awawa jankend de snuit tegen zijn been en daar kwam Wempi al aandraven met zijn boog en zijn pijlen. Arawatta sprong met een malle schreeuw over een grote, blinkende plas in de richting van zijn hut om ook zijn wapens te halen en Panokko haastte zich om de korjaal gereed te maken, die tot de rand vol water stond.

Ze probeerden het eerst van allen weg te komen, maar het

lukte hun niet. Twee korjalen, die van Jolali en die van Koja, waren hun voor en zochten reeds hun weg over de sterk gezwollen rivier, waarop takken en boomstammen meedreven op de bruisende stroom. Wat was het heerlijk om weer je armen te kunnen gebruiken en de oevers af te mogen zoeken naar wild en de koesterende zon op je huid te voelen! Het bos was vol met het gezang van de vogels en overal langs de woudrand hing de regenliaan te prijken met zijn grote, bloedrode vezelbloemen.

Toen de blanken wakker werden, was het dorp zo goed als verlaten. Slechts een paar vrouwen waren bezig om grote, ronde cassavekoeken uit te leggen op matten tussen de huizen en op de dampende daken en ze lachten de witte mannen uit, toen die verbaasd in het rond stonden te kijken.

Pas tegen de middag keerden de Indianen de een na de ander terug, beladen met hun jachtbuit: zwarte apen, een varken, een kaaiman en verschillende grote vogels — pauwiesies en kami-kami's. En de drie vrienden kwamen met een paar grote vissen en met een schildpad, die zelfs Arawatta bijna niet alleen dragen kon. Overal vlamden de vuren op. Geuren van vlees en vers gebakken vis begonnen door het dorp te trekken en het werd na de ontbering van de laatste weken zo'n smulpartij, dat tegen de avond alle Indianen met strak-gespannen buiken in hun hangmatten lagen. Van de leesles kwam die dag niets terecht, omdat ook oom Kela te veel gegeten had.

De regentijd was voorgoed voorbij. Iedere morgen ging de zon stralend op en een week lang deden de Indianen niets dan jagen en vissen. De vrouwen waren druk met het roken en inmaken van vlees en het bakken van koeken. De voorraadpotten raakten weer vol. Er was voedsel voor lange tijd.

Het dorpsplein lag droog. De rivier was geslonken, het

water blonk weer helder en bruiste niet meer zo wild. De vrouwen gingen naar de grondjes, de tuinen, om die te bewerken, en de mannen maakten de boten gereed, waarmee zij de vier blanken naar het land van de zwarte mannen zouden brengen.

En op een avond was het zover. De blanke en de rode mannen zaten voor het laatst te zamen om het vuur voor de hut van hoofdman Jaloekama. De volgende morgen bij het opgaan van de zon zouden de gasten vertrekken. Bijna drie maanden waren ze in het binnenland geweest en het viel hun zwaar om afscheid te moeten nemen van dit goede, vredige dorp, waar ze zoveel gastvrijheid en vriendschap hadden ondervonden.

De oude dokter nam zijn jachtgeweer en zijn tas met patronen en gaf die aan de hoofdman. Oom Kela haalde zijn koffer en deelde de overgebleven kralen, spiegeltjes, haarkammen en vishaken uit aan de vrouwen en kinderen. Toen stond Johan op en hij bood zijn geweer aan Koja aan, omdat die dappere Indiaan hem uit de gevangenschap in het vijandelijke dorp had verlost. En hij zou graag veel hebben willen zeggen, maar hij kende nog maar een paar woordjes van de moeilijke taal der Indianen. Daarom sloeg hij zijn armen om de Indiaan heen en legde even zijn hoofd tegen de zwarte haren van de tijgerjager. „Jepe, jepe!” zei hij. „Vriend, beste vriend!” William en oom Kela gaven ook hun geweren weg, de een aan Malili, de ander aan Jolali. De blanken gaven alles weg wat voor de Indianen enige waarde kon hebben, en ze wisten dat ze daarmee eigenlijk nog lang niet genoeg hadden betaald. De Indianen namen de geschenken met onbewogen gezichten aan en ze bedankten niet, want bedanken heeft een Indiaan niet geleerd. Maar hun ogen konden ze toch niet beheersen, die zeiden genoeg. Ze brachten alles in hun hutten en keerden

terug met hun tegengeschenken: mooi gevlochten mandjes, kruiken met prachtige figuren beschilderd, een snoer van varkenstanden, een nieuwe hangmat, een groene papegaai, die een Indiaans liedje kon fluiten. En Jaloekama bracht een prachtige kroon van donsveren, rood, zwart en oranje, die de oude Pipi nog met veel geduld voor hem gevlochten had en gaf die aan Papa dokter. Zo hadden ze allen, blanken en Indianen, een herinnering aan elkaar.

Toen rookten ze nog een lange sigaar van Jaloekama en ze spraken niet veel, want alles wat ze zeggen wilden, was al vele keren gezegd. Alleen vroeg oom Kela, voor ze naar hun hangmat gingen: „Wil de hoofdman mij nu zeggen, of zijn zoon Panokko met ons mee mag gaan naar het land aan de kust?”

Jaloekama rookte en zei: „Hij gaat in elk geval met zijn beide vrienden mee om u weg te brengen.”

„En dan?” drong oom Kela aan.

„Waarom moet ik op die moeilijke vraag nu al antwoorden?” vroeg Jaloekama. „Wij hebben toch de tijd daarvoor, tot we in het land van de zwarte mannen zijn?”

„Misschien moet hij iets meenemen, dat hij in ons land nodig zal hebben. . . .”

„Wat zou hij meer nodig hebben dan zijn hangmat en zijn wapens?” antwoordde Jaloekama. „Die heeft hij bij zich.”

Zo zijn ze de volgende morgen vertrokken en nu, vier dagen later, weet Panokko nog niet wat er met hem gebeuren zal. En de vraag die hem aldoor bezighoudt, is deze: Mag hij mee-gaan zonder Wempi en Arawatta? Nee, ze hebben het elkaar niet met woorden beloofd, maar ze hebben er toch nooit aan getwijfeld, dat ze hun hele leven samen zouden blijven. Moet

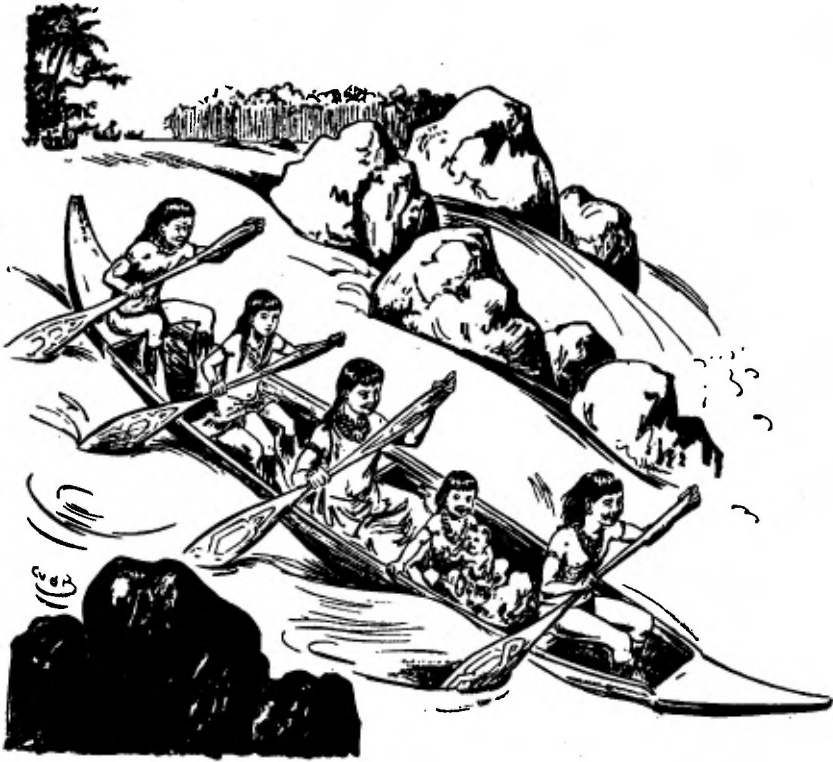
een belofte dan altijd uitgesproken worden om bindend te zijn? . . . .

Hij staat voor op de korjaal en opeens duwt Awawa de kop tegen zijn been en kijkt zacht jankend naar hem op met gespitse oren. Meteen steekt Koja zijn pagaai omhoog en wijst ermee vooruit over de rivier. Daar klinkt een zacht geluid, een gerommel als van een zwaar onweer in de verte, dat steeds luider wordt. Ze naderen de grote waterval, waarvan Koja verteld heeft en die de grens vormt met het land van de zwarte mannen.

De vijf korjalen komen dicht achter elkander varen en Panokko gaat op het voorste bankje zitten en neemt zijn pagaai. Want de rivier begint zich hier te vernauwen; hoge, kale rotsen rijzen op tussen de bomen aan de oevers en het water begint zo snel te stromen, dat ze hun vaart af moeten remmen. Het gerommel wordt steeds luider, het wordt een gebrul als van een groot, voorwereldlijk dier, ze varen de bocht om en dan zien ze de grote waterval voor zich.

Schuimend stort zich de stroom naar beneden door een reeks van vallen, over een grote watertrap van vijf of zes brede treden. Witte dampen stijgen daarboven op, glimmend natte rotsen verheffen zich in de schuimende, kolkende watermassa's en daarachter stroomt de rivier weer rustig verder, vele meters lager. Dáár moeten ze komen met hun ranke, zwaarbeladen korjaaltjes. Maar hoe? . . . .

Koja weet het. Hij stuurt zijn bootje met Arawatta voorin tot dicht bij de oever. Daar zijn de treden van de rotsentrap onder water uitgesleten en een smalle, bochtige geul, waar het water wild doorbruist, geeft toegang tot het lagere deel van de rivier. Hard moeten Koja, zijn vrouw en Arawatta werken, als ze die geul naderen, om niet te vroeg door het water te wor-

den meegesleurd. Even liggen ze bijna stil. Dan wendt Koja plotseling de steven, rechtuit de geul in, geeft een hoge schreeuw en in razende vaart schiet zijn korjaaltje naar beneden. Een bocht naar links, een bocht naar rechts, — even lijkt het alsof ze door het schuim bedolven worden — maar daar duikt de witte helm van de dokter weer op en daar komen ze te voorschijn in het rustige water onder aan de val en zwaaien tegen hun vrienden. Zij hebben het gehaald!

De vier andere boten liggen tegen de oever en de inzittenden hebben zich aan de struiken vastgegrepen. Nu is het de beurt van Jaloekama. Hij roept boven het gebrul van de waterval uit en als Panokko zich omkeert, ziet hij dat zijn vader lacht als een jongen. De natte haren heeft hij achter zijn oren ge-

streken, de kralen hangen op zijn rug. Vooruit, hij heeft zin aan dit prachtige avontuur; ze zullen Koja laten zien dat ze het ook kunnen, evengoed als hij!

Los! . . . . Daar grijpt hen de stroom. Werken, werken, om recht tegenover de geul te komen. Ook Olisiana en moeder Melioe hebben hun pagaaien gegrepen. Een schreeuw van Jaloekama, dáár gaan ze! Het schuim spat om hen op, rotsen schieten voorbij . . . . Pas op, die bocht, pagaaien links, pagaaien rechts! Rakelings langs de rotsen vliegen ze het laatste stuk van de val in. Golven spatten over de boeg, Awawa jankt, Paura kraait van plezier — en als een vogel die neerstrijkt vliegen ze de rustige vijver onder de val op, de boot van Koja voorbij. En Arawatta zit slap van de lach.

Bijna even spannend als de eigen vaart is het om de anderen naar beneden te zien komen. Als ze allen bij elkaar liggen, hebben ze even vergeten dat ze Indianen zijn, die zich altijd kalm en waardig moeten gedragen, en ze schateren en babbelen als kinderen. Dan varen ze verder en steken de rivier over naar de andere, hogere oever, waar achter een mooi, geel strandje een stuk van het oerwoud is weggekapt. Daar ligt een oud kamp, dat door de zwarte mannen is gebouwd om te overnachten, als ze op reis gingen naar het diepe binnenland. Nu zullen de Indianen daar de nacht kunnen doorbrengen.

2. HET NACHTKAMP

Het oude kamp is spoedig voor de nacht in gereedheid gebracht. De oude daken worden met palmbladeren hersteld, een paar nieuwe zijn er in korte tijd bijgebouwd, de boten worden ontladen en de vrouwen spannen de hangmatten.

Nu is er tijd voor het dagelijkse bad. Heerlijk is het om onder de val bij de rotsen het heldere water op je huid te laten neerbruisen. De vrouwen blijven slechts kort. Ze moeten de vuren aanleggen en de potten opzetten voor de avondsoep. Koja en Atoe grijpen hun wapens en verdwijnen in het bos. De andere mannen blijven toezicht houden op de in het water rondspelende kinderen. Maar Panokko en zijn vrienden duwen een leeggeruimde korjaal te water om verder stroomaf te gaan vissen. Paura komt aandraven en wil ook graag mee. En op het laatste ogenblik springt ook Johan, een van de jonge blanken, in de boot, met niets dan een kort broekje aan en nog glimmend van het water.

Dicht voor de volgende bocht is een kleinere val, met een rij rotsen tot bijna midden in de rivier. Daarop wiegen hoge, paarse pluimen, die nu na de regens bijna half onder water groeien. Op die paarse bloemen aast de koemaroe, een grote, platte vis, de smakelijkste die de Indianen kennen.

Ze leggen hun boot achter de rotsen, stappen uit en springen op hun blote voeten van de ene steen op de andere tot midden in de stroom. Panokko legt de vispijl op de boog en tuurt in het water. Maar Johan steekt zijn hand naar het wapen uit; hij wil het ook graag eens proberen. Vóór de regens kwamen,

heeft hij zich in het dorp al geoefend en hij deed het niet on aardig. Panokko blijft naast hem staan en opeens geeft hij de blanke een duw en wijst. In de grijze diepte glanst een donker visselijf. Een grote bek komt dicht bij de oppervlakte en hapt naar een afgeval len bloem. De pijl flitst van de boog, verdwijnt in de diepte en komt een paar meter verder boven drijven. Het schot was mis. De pijl ging over de vis heen. Johan heeft geen rekening gehouden met de straalbreking van de waterspiegel.

Panokko kan het hem al met een paar eenvoudige woorden in de taal van de blanken uitleggen. Hij tekent het ook met een natte vinger op de rots.

„Vis meer hier,” zegt hij. „Jij nee moet ver schiet.”

Paura duwt de boot in het water en pagaait de pijl achterna. Wempi komt aanlopen en biedt Johan zijn boog aan, met de pijl erop.

„Dáár!” wijst hij. „Groot koemaroe!”

Het tweede schot van de blanke is raak. De vis schiet door het water, met de lange pijl in zijn vlezige rug. Even komt hij half op zijn zij boven drijven, dan zwemt hij stroomaf, maar de pijl blijft met het gevederde achtereind boven water. Ze roepen Paura, die juist terug komt varen. Die weet de pijl te grijpen, maar hij kan de zware, spartelende vis niet aan boord krijgen. Daarom springt Panokko in de rivier, zwemt naar zijn broertje, wipt in de korjaal en dan is de buit spoedig binnen.

Ze roeien terug en geven de beide pijlen af. Meteen moeten ze weer achter een vis van Arawatta aan. En verder kunnen ze wel in de korjaal blijven, want om de beurt schieten Wempi, Arawatta en Johan nog eens raak. Dan slaat Arawatta er nog een, die zich erg dicht bij hem waagde, met de houwer op de kop. Zes grote koemaroe's liggen bij elkaar op de bodem van

de korjaal. Dat is genoeg. Het is al meer dan ze met het gehele gezelschap zullen kunnen opeten. Het krioelt hier van grote koemaroe's, maar waarom zullen ze er meer schieten? Ze zouden ze toch moeten laten bederven, want als ze morgenvroeg verder willen reizen, zal er geen tijd zijn om de vis te roken en zout hebben de blanken niet meer. Bovendien is het tijd om naar het kamp te gaan, want de zon is achter het oerwoud weggezonken en moet ongeveer op de horizon staan. De schaduwen van de nacht beginnen zich over de rivier uit te spreiden, het water verliest zijn glans. De vogels zwijgen. De laatste papegaaien haasten zich twee aan twee naar hun slaappleaats. Op de toppen van de bomen gloeit nog het avondrood. En wat is dat nu voor een geluid, stroomaf op de rivier? . . . . Je voelt het nog meer dan je 't hoort, een zwak gebons, dat steeds duidelijker wordt. Panokko zal juist als laatste in de korjaal stappen, als hij het hoort. Hij steekt zijn vinger op en kijkt zijn vrienden aan. Die horen het nu ook, evenals Paura. Tjoeke-tjoeke-tjoeke. . . . gaat het in de verte. En Paura kijkt bang, want het is een vreemd geluid, dat ze nog nooit eerder hebben gehoord.

Johan is bezig de vissen op elkaar te stapelen. Opeens richt hij zich op en er komt een blijde, verbaasde uitdrukking op zijn gezicht. Hij springt bij Panokko op de rots en luistert met de hand achter zijn oor.

„Een boot!” roept hij. „Een motorboot! Dat moeten blanken zijn!”

Hij loopt zenuwachtig heen en weer, terwijl ze wachten. Dan steekt een boot — en nòg één — zijn steven om de bocht. Twee grote korjalen komen in snelle vaart stroomop, met verbaarlijke plofgeluiden, alsof twee grote dieren een voort-

urende hoestbui hebben. Boven de voorste boot wappert een vlag.

Johan danst en roept en zwaait. Van de voorste boot wordt ook iets geroepen, maar de dieren hoesten zo luid, dat de woorden niet te verstaan zijn. Een man in een mooi, wit pak zwaait terug.

„De commissaris!” roept Johan. „Panokko, de commissaris!” En dan roept hij iets en van de boten wordt teruggeroepen en er ontstaat een heel gesprek in de taal der blanken, waarvan Panokko maar enkele woorden verstaat, omdat ze hoe langer hoe vlugger praten. Maar hij heeft er ook geen aandacht voor, want wat is dat voor een hoedje in een van die boten en wat is dat voor een blauwe schouderdoek? . . . En ineens slaat hem de schrik om het hart en hij bijt zijn tanden op elkaar, want tussen de bruine en de zwarte mannen, die de commissaris bij zich heeft, herkent hij twee van de bosnegers, die indertijd door hun brutaal optreden zijn dorp in opschudding hebben gebracht en die zelfs zijn vader gevangengenomen hebben, omdat die hun niet de plaatsen wilde wijzen waar goud te vinden zou zijn. Een halve dag varen van huis, boven de eerste waterval, heeft hij toen met zijn beide vrienden midden in de nacht vader Jaloekama weer bevrijd. Die lag tussen twee bomen vastgebonden. En Wempi is vlak bij de hangmatten van de slapende bosnegers geslopen en heeft vergiftige bessen in hun drinkwater gedaan, zodat ze dagenlang hebben lopen te krimpen van de buikpijn. Wat zullen ze doen, als ze straks vader Jaloekama weer ontmoeten?

Panokko is er niet gerust op en Wempi ook niet, dat ziet hij wel. Die heeft de negers ook herkend. Arawatta staat nog met open mond naar de boten te staren. Maar ineens komt ook bij hem de herinnering. En angst kent Arawatta nu eenmaal niet.

„Ha, mooi hoedje!” roept hij. „Panokko, Wempi, kijk! Zwarte mannen, slechte mannen! Buikie, buikie, oooo! . . . .” Hij legt zijn beide handen tegen zijn lijf, springt met een pijnlijk gezicht in het rond en dan schatert hij het uit.

„Arawatta, kom hier!” roepen de anderen. „Schei uit, terg ze niet!”

Maar Hoedje heeft ze zeker al herkend, want hij roept iets tegen de andere neger en wijst naar de jongens. Ze gaan maar gauw in hun boot, want nu moeten ze zorgen in het kamp bij vader Jaloekama te zijn, als de motorboten daar aankomen. Zodra Johan ook is ingestapt, beginnen ze uit alle macht te pagaaien, maar tegen die hoestende dieren, die de vreemde boten voortduwen, kunnen ze niet op. Niemand steekt daar een hand uit om te pagaaien en toch blijven ze met gemak naast de korjaal van de Indianen, hoewel het gehoest veel minder luid geworden is. En tegelijk schuiven ze de landingsplaats op, waar de hele bevolking van het kamp zich al verzameld heeft.

Jaloekama staat met Papa dokter en oom Kela vooraan, en hij heeft zeker de boten ook in de verte horen komen, want hij staat er in vol ornaat: de haren gekamd, het lichaam rood van de koesoewé, een nieuwe lendendoek om en ook al zijn kralen en halssnoeren. Hij kijkt kalm en vriendelijk naar de mannen die uit de boten stappen en de commissaris heeft zeker al van hem gehoord, want hij groet Jaloekama het eerst. Hij salueert voor hem en geeft hem een hand. Daarna groet hij de blanken, slaat Johan en William op de schouders, zwaait met de hand tegen de andere Indianen en laat zich dan door Jaloekama naar het vuur leiden.

De commissaris is een machtig heer. Hij is de baas over alle blanke en bruine en zwarte mensen in het land aan de be-

nedenloop van deze rivier. Hij heeft een streng gezicht, maar vriendelijke ogen en hij lacht graag en heel hard. Het is prettig om naar hem te kijken. Als Panokko en zijn vrienden de vrouwen hebben geholpen om de vissen schoon te maken, zitten ze met de andere Indianen te luisteren naar het gesprek, bescheiden op een afstand.

De commissaris is ongerust geworden, omdat de oude dokter en oom Kela zo lang uitbleven. Daarom is hij een week geleden met twee motorboten uit het kustland vertrokken om naar ze te zoeken. Een van de bruine mannen, die met het mooie pak en met een gele helm, is de commandant van de bospolitie. Die zit ook bij het vuur. De anderen zijn zijn bootslui. Die zijn met hulp van een paar Indianen bezig om een kamp in te richten voor de commissaris en een van hen zit bij een vuurtje het avondeten voor het gezelschap te koken. Onderweg, in een der dorpen, hebben ze een paar zwarte mannen gevonden, die de bovenrivier goed kenden en die vertelden, dat ze de dokter en oom Kela daar indertijd hadden ontmoet, dicht bij het dorp van Jaloekama. Het kostte enige moeite om ze als gidsen mee te krijgen, — ze schenen niet erg gesteld te zijn op de Indianen in het binnenland — maar ten slotte, tegen goede betaling, gelukte dat.

Waar zijn de beide negers? O kijk, ze duwen een der boten in de rivier. Wat willen ze daarmee, nu het al bijna donker is?

De commissaris roept hen en aarzelend komen ze nader en blijven op een afstand staan.

„Wat moeten jullie met die boot?”

„Commissaris, we . . . we varen een eindje stroomop, commissaris,” zegt Mooiman.

„Waarom? Wat willen jullie daar?”

„Commissaris, daar . . . eh . . . daar is ook een kamp, een kleiner kamp, commissaris.”

„Ja commissaris,” zegt Hoedje.

„Is in dit kamp geen plaats genoeg? Kun je daar achter mijn bootslui niet je hangmat spannen?”

Ze zwijgen verlegen en kijken elkaar eens aan.

„Nou, geef eens antwoord.”

„Het is hier niet goed voor ons, commissaris,” zegt de een.

„Nee commissaris,” bevestigt de ander. En ze loeren langs het vuur naar Jaloekama, die hen ernstig recht in de ogen kijkt.

De commissaris haalt zijn schouders op. Hij is er al aan gewend, dat zwarte mannen soms een raadselachtige tegenzin hebben tegen een bepaalde plaats. Ze zijn vreselijk bijgelovig. Overal voelen ze zich door boze geesten omringd.

„Nou vooruit!” zegt hij. „Maar voorzichtig met de boot. En morgen vóór zonsopgang hier terug, want dan vertrekken we.”

Daar gaan ze. En Arawatta begint opeens hard te lachen. Ze kijken even boos achterom en stappen dan in de boot. De politiecommandant zit te grinniken.

„Ze schijnen een heilige vrees voor u te hebben, hoofdman Jaloekama,” zegt hij. „Onderweg spraken ze er ook al over, dat ze in geen geval zich in uw dorp zouden wagen. Hoe komt dat toch?”

Jaloekama glimlacht. Het is beter om het geheim te bewaren, dan zal hij in de toekomst geen last meer hebben van de brutale kooplui. Hebben de mensen in zijn dorp iets nodig, dan zal hij voortaan zelf naar deze streken varen. Hij weet nu de weg.

De vrouwen delen de vissoep rond. De bootman heeft ook het eten klaar en brengt twee borden met rijst, groente en

vlees. Hij deelt ook aan de Indianen uit; die zijn erg dol op rijst. En als de commissaris genoeg gegeten heeft, schenkt hij de rest op zijn bord aan de kleine Paura.

Oom Kela vertelt van al de avonturen die ze beleefd hebben en hij prijst de Indianen zeer. Zonder hen, zegt hij, zouden wij allen dood ergens in het oerwoud liggen.

Dan staat de commissaris op en geeft Jaloekama de hand.

„Ik dank u heel hartelijk,” zegt hij, „uit naam van de gouverneur, de grote hoofdman aan de kust. Wij zullen dit nooit vergeten. Als u hulp nodig hebt, stuur mij een boodschap. In tien dagen varen kan een van uw mannen bij mij zijn. En zelf wil ik ook graag eens een bezoek aan uw dorp brengen.”

„Al mijn hutten staan voor u open,” antwoordt Jaloekama.

„U kunt morgen dadelijk met mij meegaan.”

„Morgen niet. Het is beter, dat wij eerst uw gasten naar huis brengen. Hun familie is erg ongerust. Bij zonsopgang wil ik vertrekken.”

„En dan moet u weten, wat Panokko zal doen, hoofdman Jaloekama,” zegt oom Kela.

„Morgenochtend zal ik het weten,” knikt Jaloekama.

„Wat is dat?” vraagt de commissaris. En als hij alles gehoord heeft, praat hij een poosje zacht met oom Kela. Hij wijst op Panokko en schudt zijn hoofd. Hij maakt een gebaar: alle drie.

„Maar die ene . . . ,” aarzelt oom Kela en hij fluistert iets en tikt tegen zijn hoofd.

De commissaris wuift dat bezwaar weg. „Daar vinden we wel wat voor.”

Dan laat hij de drie jongens bij zich komen.

„Jullie moet meegaan,” zegt hij, „alle drie. Ik zal jullie kor-

jaal op sleeptouw nemen. Maar je moet daarginds goed je best doen en veel leren. Willen jullie dat?"

Ze knikken alle drie en Arawatta lacht.

„Dan gaan we nu slapen. Jaloekama, wees gerust, u kunt de jongens aan mij toevertrouwen.”

De een na de ander zoeken ze hun hangmatten op. Maar Jaloekama werpt nieuwe brandstof op het vuur en blijft zitten. Alleen Panokko zit nog bij hem.

Het wordt stil in het kamp. Een uil zwenkt als een zwarte schaduw langs het vuur, in de verte brullen de rode apen, een vis plonst in de rivier.

„Kom,” zegt Jaloekama.

Ze gaan naar de oever en de hoofdman schuift een korjaal te water. De maan stijgt in het oosten boven de bosrand en legt een zilveren schijn op het water. Over de stille rivier varen ze naar de rotsen waar de jongens gevist hebben en laten hun boot tegen een der stenen drijven. Er staan geheimzinnige tekens op die grote steen, diep ingeslepen groeven, die daar misschien honderden jaren geleden door hun voorouders zijn gemaakt, toen de Indianen nog een groot en machtig volk waren, maar waarvan de betekenis verloren is gegaan.

Hier is Jaloekama helemaal met zijn zoon alleen, hier kan hij alles zeggen wat in zijn hart is.

„Wie heeft alle mensen hun woonplaats geweest?” praat hij zacht. „Is het niet Kapoe-ta-no, de grote Geest, die alles bestuurt? Vroeger hebben wij het hele land bewoond, tot aan de kust in het noorden en de kust in het oosten. Maar toen de witte mensen kwamen en de zwarte mensen daarna, hebben wij ons teruggetrokken, omdat zij sterker waren dan wij, en in het diepe binnenland, waar zij niet konden komen, hebben wij ons leven voort kunnen zetten. Toen waren zij onze vijanden, nu willen zij onze vrienden zijn. Maar is het goed, dat een jonge Indiaan zijn volk verlaat, waar hij geboren is en waar hem niets ontbreekt, om te leven onder hen die in alles anders zijn dan wij? Hij zou er veel kunnen leren, want zij hebben wonderlijke dingen, die ons ontbreken en die het leven gemakkelijk maken, en zij weten alles van de grote Geest en van Zijn Zoon, die zij Jezus noemen. . . .”

„Ik heb van Hem gedroomd,” zegt Panokko. „Hij heeft mij geroepen van de overkant van het water. . . . Ik heb Hem gezegd, dat ik bij Hem wilde komen.”

„Ga dan,” zegt Jaloekama, „en bied Hem je vriendschap aan. Leer alles van Hem wat je leren kunt. Leer ook de regen te doen ophouden door Hem aan te roepen. Maar vergeet je volk niet, en denk eraan dat je later hoofdman zult zijn. Ik zal de manen tellen en naar je uitzien en het zal de mooiste dag in mijn leven zijn, als ik jouw korjaal weer zie komen. Ga, mijn zoon, met je vrienden, en laat ze nooit alleen, vooral Arawatta niet. Zijn geest is duister, maar zijn hart is goed en wie hem minacht, minacht de Geest die hem geschapen heeft.”

Als ze in het kamp terugkeren, is moeder Melioe nog wakker. Zij roept Panokko en hij gaat naar haar toe en legt in het

duister even zijn wang tegen de hare en streelt het hoofdje van Toeloe, die aan haar borst ligt. Dan begrijpt zij, dat het besluit gevallen is en heel die nacht, telkens als Panokko uit zijn lichte sluimer ontwaakt, hoort hij haar zuchten en ziet hij de gloeiende punt van zijn vaders sigaar.

„Ze slapen niet,” denkt hij. „Ze zijn ongelukkig, omdat ik wegga. En toch moet ik gaan. Maar ik zal heel gauw terugkeren, misschien met enkele manen al . . . .”

Maar de volgende morgen ziet hij de toekomst veel moediger in de ogen. Reeds in de schemering heerst er een levendige drukte aan de landingsplaats. De korjalen worden geladen, de bootslui vullen de magen van de hoestende dieren, die motor heten, met een stinkende vloeistof — benzine — dezelfde, waar ook de vliegboot naar rook. Moeder Melioe maakt haar zoon gereed voor de reis, kamt zijn haren, smeert na het bad zijn lichaam in met koesoewé en schildert met zwarte verf mooie figuren op zijn gezicht en op zijn huid. Wempi wordt door zijn moeder onder handen genomen en Arawatta door Kwaikoe, de vrouw van Koja. De commissaris gaat zwemmen en als hij zich staat af te drogen aan de oever, zingt hij, dat het klinkt over de rivier.

Na het eten worden de hangmatten van de jongens losgemaakt en in een der korjalen gebracht, een nieuwe korjaal, die de hoofdman voor hen heeft aangewezen. Het afscheid is kort, waarom zullen ze het elkaar moeilijk maken? Zelfs Olisiana lacht, al is het met tranen in haar ogen. En Toeloe moet nog even gewiegd worden in Panokko's armen.

Awawa springt tegen Panokko op, maar Olisiana grijpt hem vast. Het is beter dat hij niet meegaat, heeft oom Kela gezegd.

„Dag Paura, nu ben jij de oudste zoon! Dag moeder, ik ga!”
„Mijn hart gaat met je mee,” zegt Melioe.

Een lang, sterk touw is aan de punt van de korjaal gebonden. Het andere eind wordt naast een der hoestende dieren vastgeknoopt. Mooiman, de bosneger met zijn snor en zijn harde ogen, staat er wantrouwend bij te kijken. Hij vraagt iets aan de bootsman, schudt zijn hoofd, spuwt op de grond en komt dan langzaam naar de jongens toe.

„Gaan jullie mee de rivier af?” vraagt hij.

„A-a,” zegt Wempi. „Fijn, hè?”

„Helemaal tot de kust?”

„A-a.”

„Ongelukkigen!” fluistert Mooiman. „Je zult nooit terugkeren. Je zult er sterven! De witte mensen zullen je plagen, ze zullen je martelen, ze zullen je verkopen en wegvoeren over de zee naar hun koude land. Je zult er de koorts krijgen, de hoestziekte, je zult. . . .”

Maar de politiecommandant legt hem plotseling de hand op de schouder en duwt hem weg.

„Ben je weer aan het kwaadspreken over ons, Mooiman?” vraagt hij. „Bemoei je met je eigen zaken en niet met de onze. Luister niet naar hem, jongens, hij ziet niet graag dat de Indianen zelf naar de kust gaan. Als ze daar handel gaan drijven, is hij als tussenhandelaar overbodig.”

„Ze zullen er niet komen,” zegt Mooiman kwaadaardig.

„Voor die tijd zullen ze verongelukken!”

„Dat zullen ze!” bevestigt de zwarte man met het hoedje.

„Maak dat je in de boot komt,” roept de politieman boos.

„Anders laten we je hier achter bij hoofdman Jaloekama!

Dan zullen we eens zien wat er van jullie terecht komt.”

En die bedreiging helpt. Ze loeren bang naar Jaloekama en

haasten zich naar hun plaats. De motoren worden aangeslagen. Blauwe, stinkende rookwolken drijven over het water. De jongens springen in de korjaal en grijpen hun pagaaien. Een ruk, en ze worden meegesleurd.

Op dat ogenblik trekt Awawa zijn nekvel los uit de handen van Olisiana, springt in het water en zwemt de korjaal achterna. Geroep, geschreeuw, maar ze zijn al bijna midden in de rivier als de motor stopt. Even later klauwt de oude hond zijn voorpoten op de rand van de korjaal en Panokko tilt hem binnen boord. Hij kijkt achterom naar vader Jaloekama, maar die maakt een gebaar van: „Vooruit maar, neem hem maar mee!” En oom Kela schijnt het nu goed te vinden, want die knikt Panokko lachend toe. Awawa schudt zich uit, zodat Panokko onder de spatten zit en geeft hem dan met de kop een duw tegen zijn blote buik: „Wat dacht je, baasje, dat ik achter zou blijven? Horen we bij elkaar of niet?”

Ze varen weer. Panokko zit op de bestuurdersplaats en hij heeft al zijn aandacht nodig bij de korjaal, die op en neer danst op de golven van de motorboot. De oude hond heeft zich tevreden aan zijn voeten gelegd.

Als Panokko achterom kan kijken, ziet hij al de Indianen op het gele strand bij de landingsplaats staan. Zwak hoort hij enkele tonen van de fluit van Atoe, die hun een afscheidsgroet nazendt. Wempi antwoordt op zijn benen dwarsfluit. En dan luisteren ze alle drie. Maar de motoren beginnen er nu pas goed op los te daveren en het antwoord van Atoe is niet meer te horen.

3. IN HET DORP VAN DE ZWARTE MANNEN

Urenlang varen ze met dezelfde snelheid door op de bochtige rivier. De jongens horen niets dan het gedaver van de motoren, ze ruiken niets dan benzinstank. Ze zien geen andere vogels dan wat zwaluwen en een blauw ijsvogeltje, dat hen laag over het water een hele poos volgt, telkens uitrustend op een tak aan de oever. De andere vogels en de dieren van het bos zijn al lang voor de boten hen bereikt hebben gevluht voor het daverend geweld van de motoren.

Het is een verademing als bij een waterval de korjaal moet worden losgemaakt en de jongens op eigen kracht hun weg moeten zoeken tussen de rotsen. Bij een andere val moeten ze een omweg maken door het overstroomde woud en komen beneden de val weer uit op de rivier. Daar schiet Arawatta, die voor in de korjaal zit, een grote leguaan, die zich op een tak boven het water lag te zonnen.

De rivier wordt steeds breder. Hier en daar passeren ze een dorpje van de zwarte mensen met kleine, geheel gesloten hutten. Kinderen spelen aan de oever en zwarte vrouwen komen naar buiten en wuiven de boten toe. Aan de vlag kunnen ze zien, dat het de commissaris is die voorbijvaart.

Soms zijn er korjalen met zwarte mannen en vrouwen op de rivier. Dan varen de motorboten op halve kracht om niet al te hoge golven te maken. De korjalen leggen zich dwars op de stroom en terwijl ze op en neer dansen op de vloedgolf, kijken de mensen nieuwsgierig naar die drie rode Indianenjongens. Een hondje in een van die boten begint luid tegen

Awawa te keffen, maar die draait waardig zijn kop om en antwoordt niet.

Tegen de middag gaan ze op een open plaats aan land om even de benen te strekken en wat eten klaar te maken. Een gezelschap rode apen zit daar in een hoge top, verborgen ach-

ter de bladeren. De jongens hebben ze al gezien, toen ze aan kwamen varen, maar ze stellen er geen belang in. Ze hebben nog gerookt vlees genoeg in hun korjaal en ze houden als alle Indianen meer van het vlees van de zwarte aap. Mooiman merkt de apen pas, als ze het toch maar veiliger vinden om er vandoor te gaan. Hij haalt snel zijn geweer uit de boot en schiet. Mis. Nog een keer, wéér mis. Vier-, vijfmaal schiet

Mooiman en dan heeft hij toch een van de apen aangeschoten. Die blijft achter op een hoge tak, terwijl de anderen het woud invluchten. Nog een schot — weer ernaast. De aap kruipt heen en weer op de tak en voelt met zijn handen, of er een zijtak is. Hij is blijkbaar blind geschoten.

„Bah, wat een gemartel,” zegt oom Kela verontwaardigd. „Toe jongens, kunnen jullie daar geen eind aan maken?”

Denken en doen is voor Arawatta één. Hij legt snel een pijl op zijn boog en jaagt die de aap door het hart. Het dier grijpt met beide handen naar zijn borst en stort vlak voor Mooiman neer.

„Zo doen,” zegt Arawatta. „Slecht schieten jij, zwarte man!” Mooiman is verre van dankbaar.

„Bemoei je er niet mee!” schreeuwt hij. „Kwajongen, wat doe je hier? Blijf in je dorp, waar je hoort!”

Hij rukt de pijl los en gooit die Arawatta toe.

„Als je maar niet denkt, dat je er een stukje van krijgt!” broemt hij nog. En hij wijst op zijn voorhoofd, omdat Arawatta maar aldoor staat te lachen. Het is ook zo'n leuk gezicht, die rollende ogen van Mooiman, als hij zich kwaad maakt. Arawatta kan het zo prachtig nadoen, dat het hele gezelschap er schik om heeft.

Tegen de avond leggen ze aan bij een groot bosnegerdorp en omdat de commissaris erbij is, worden ze met eerbied ontvangen. Saluutschoten worden afgevuurd als ze aan komen varen en de hoofdman van het dorp staat hen bij de landingsplaats op te wachten, gekleed in een oude politie-uniform, die hij vroeger eens van de commissaris gekregen heeft. Er wordt een welkomstdrank geschonken — sterke rum, die in de keel brandt als een vuur — en vóór oom Kela het verhinderen kan, hebben de jongens die ook aangeboden gekregen, omdat ze

bij de blanken schijnen te horen. Dan maakt Arawatta alle bosnegerkinderen aan het lachen, doordat hij zulke rare gezichten trekt.

Er worden een paar hutten dicht aan de waterkant voor het gezelschap ontruimd, gelukkig open hutten, waar de wind lekker door kan waaien en die door de bosnegers als keukens worden gebruikt. Mooiman en Hoedje logeren ergens bij een kennis dieper in het dorp. De jongens komen die avond laat in hun hangmat, want ter ere van de commissaris wordt een dansfeest gehouden en daar mogen ze bij zijn. De bevolking van het dorp is heel vriendelijk voor de Indiaantjes. Een paar meisjes komen ze vruchten brengen: bananen en sinaasappels. En op het dansfeest krijgen ze een mooi plaatsje toegewezen, vooraan in de kring. Maar de man die hun dat plaatsje gewezen heeft, maakt een praatje en vertelt dan evenveel kwaad van de blanken aan de kust als Mooiman gedaan heeft. Hij praat een beetje door zijn neus.

„Ga terug, voor het te laat is,” zegt hij. „Ga er straks stilletjes met je korjaal vandoor! De maan begint al op te komen en nu, tijdens de dansie-dansie, merkt de commissaris er niets van. Doe je 't?”

„Nee,” zegt Panokko.

„Nee,” zegt Wempi.

„Nee hoor, wij gaan met oom Kela en Papa dokter mee,” praat Arawatta, ook door zijn neus.

Dan wordt de man boos en loopt weg. Even later ziet Panokko, dat hij met Mooiman staat te fluisteren.

De jongens vinden het dansen van de bosnegers maar vreemd. Het is veel woester dan dat van de Indianen. De dansers kronkelen zich in allerlei bochten op de maat van de trommels. Laat op de avond begint de man die naast hen gezeten heeft,

ook mee te doen en die wordt plotseling helemaal wild, laat zich op de grond vallen, kruipt heen en weer en brult als een dier. De andere negers zeggen, dat hij van een boze geest bezeten is, de geest van de tijger, en ze kijken eerbiedig toe. Maar de commissaris staat op en laat een eind maken aan het feest.

In die nacht, een paar uur voor zonsopgang, begint Awawa, die zich naast de hangmat van zijn meester heeft uitgestrekt, opeens vervaarlijk te grommen. Panokko wordt wakker en luistert, hij komt zelfs uit zijn hangmat, maar alles is rustig in het dorp. Hij streelt Awawa en merkt, dat diens nekharen recht overeind staan. Om de hond gerust te stellen, gaat hij naar buiten. De maan is het zuiden al door. Lichte paadjes lopen door het dorp tussen de donkere schaduwen van de hutten. Beweegt zich daar iemand bij de landingsplaats, van de ene schaduwplek naar de andere? . . . Misschien een van de dorpelingen, die vroeg op reis wil?

„Kom Awawa, wat kan het ons schelen? We zijn hier gasten! Jij hoeft hier niet op het dorp te passen!”

Het duurt lang voor de hond weer helemaal rustig is. Dan slaapt Panokko nog een poos, gaat in de vroege schemering naar de rivier om zijn bad te nemen en als hij de kalebas met koesoewé uit zijn korjaal wil halen om zijn toilet te maken, is de hele korjaal niet te vinden!

Hij kijkt bevreemd in het rond en roept dan Wempi en Awawatta erbij, die nog in het water spelen.

„Hier hebben we hem op de kant getrokken,” zegt hij. „En kijk, aan deze tak heb ik het touw vastgebonden. . . . Het was niet eens nodig, want het water is niet hoger gekomen sinds gisteravond. Hoe kan die boot dan verdwenen zijn? Iemand moet hem losgemaakt hebben.”

Wempi zoekt op de grond naar sporen, maar de leemgrond is te hard dan dat men er een voetafdruk in zou kunnen zien. En er is hier al zoveel gelopen vanmorgen. Bijna alle kinderen van het dorp spartelen ook al in de rivier. Zelfs Awawa kan uit de sporen niet meer wijs worden, hij loopt grommend in het rond.

De bosnegerkinderen komen om de jongens heen staan en enkele mensen uit het dorp komen er ook bij. De man die op het dansfeest zo wild werd, sloft geuwend naderbij en als hij hoort wat er gebeurd is, begint hij te grinniken.

„Zie je nu wel?” zegt hij. „Ik heb je toch gezegd dat het niet goed is dat Indianen naar de kust gaan? Vannacht heb ik een geest naar de waterkant zien gaan!”

„Wat is hier te doen?” vraagt opeens de stem van oom Kela. Panokko legt het uit.

„Hij zegt dat een geest het gedaan heeft,” vertelt Wempi, en hij wijst naar de bosneger. „Hij heeft die zelf naar de waterkant zien gaan.”

„Luister niet naar hem,” moppert oom Kela. „Nu zie je eens hoe dwaas dat geestengeloof is. Als jij dat gezien hebt, vader-tje, dan zul je er ook wel meer van weten! Heb je het zelf soms gedaan?”

„Nee, nee, nee,” stottert de man verschrikt. „Ik heb de hele nacht in mijn hangmat gelegen . . .” En als hij meent, dat ze niet meer op hem letten, schuifelt hij weg tussen de hutten.

Intussen heeft Panokko de tak nog eens bekeken en een klein sneetje gevonden, waar een druppel sap uitkomt.

„Er is een mes gebruikt,” zegt hij. „Kijk, oom Kela!”

Maar oom Kela is al weggelopen om de commissaris te waarschuwen, en als die alles gehoord heeft, licht hij de hoofdman van het dorp in.

„Dit is in uw dorp gebeurd,” zegt hij. „Ik verwacht, dat u maatregelen neemt om ons de korjaal terug te bezorgen.”

De kapitein laat alle mannen van het dorp bijeenroepen voor een vergadering in het dorps huis, een groot dak op palen. De vrouwen en kinderen komen er omheen staan en luisteren toe. De jongens krijgen een plaats naast de commissaris.

De kapitein zet in een lange toespraak uiteen, hoe ernstig de reden is, waarom ze hier samen zijn. De wetten der gastvrijheid zijn in het dorp geschonden. Het is niet minder dan diefstal wat hier gebeurd is. Stelen is ook bij de bosnegers een grote zonde, die met geseling wordt gestraft. Daarom wordt ieder der aanwezigen uitgenodigd om opheldering te geven, zo hem dat mogelijk is. En dan wacht de kapitein lang, maar het blijft stil.

„Hij weet er meer van,” zegt de commissaris en hij wijst naar de danser, die achter Mooiman en Hoedje probeert weg te kruipen.

„Nee, nee,” verzekert de man. Hij wist het zweet van zijn voorhoofd.

„Maar je hebt toch een geest gezien?”

Ja, dat houdt hij vol. Die zweefde door het dorp in de richting van de landingsplaats.

„Dan ben je dus buiten geweest?”

Nee, hij heeft die gezien, terwijl hij in zijn hut te slapen lag. Mooiman en diens vriend kunnen getuigen, dat hij de hut niet uit geweest is. Die hebben bij hem overnacht. Hij en Mooiman getuigen, dat de vriend met het hoedje zijn slaappleats de hele nacht niet verlaten heeft. Hij en Hoedje verklaren plechtig, dat Mooiman geen stap buiten de deur heeft gezet.

De kapitein weet er geen raad meer mee en de commissaris

kijkt op zijn horloge. Al dit gepraat neemt veel tijd. Hij wil vertrekken.

„Jullie beschermen elkaar wel aardig,” zegt hij spottend. „Hebben jullie dat soms zo afgesproken?”

Dan springt Mooiman verontwaardigd overeind en zet uiteen, dat een geest wel degelijk een touw los kan maken, al wil een blanke commissaris dat niet geloven. Hij, Mooiman, heeft nog wel andere daden van geesten gezien!

„Is het niet waar, broeders?” vraagt Mooiman, en alle aanwezigen knikken eerbiedig. Van de macht der geesten zijn deze heidenen diep overtuigd.

„En zo vreemd is het niet, dat dit gebeurd is,” gaat Mooiman verder. „De goden willen niet dat Indianen naar de kust gaan. Daarom hebben ze het hun vannacht onmogelijk gemaakt. Ze kunnen nu niet verder mee, de boten zijn vol. Er zit nu niets anders voor ze op dan dat ze terugkeren.”

„Hoe kunnen ze dat?” vraagt de commissaris, terwijl hij nadenkend langs zijn neus strijkt. „Ze hebben immers geen korjaal meer?”

„De kapitein wil misschien wel een korjaal beschikbaar stellen,” zegt Mooiman.

„Dat is een idee!” prijst de commissaris. „Kapitein, wij hebben in uw dorp een korjaal verloren, ik verwacht, dat u ons met een andere schadeloos stelt. Mooiman, ga met de kapitein mee en laat je een korjaal aanwijzen. Breng die meteen naar de landingsplaats.”

Bij die laatste woorden ziet hij, dat de drie negers in de hoek elkaar gniffelend aanstoten, maar hij laat niets merken. De vergadering wordt gesloten. Ook Panokko en zijn vrienden gaan naar buiten.

„Moeten wij heus terug?” fluistert Wempi.

„Ik weet het niet,” zegt Panokko. Hij kijkt naar oom Kela. Die knipoogt.

„Wacht maar,” zegt hij zacht. „Ik geloof dat ik het al begrijp.”

Er wordt in alle haast iets gegeten, want de zon staat al hoog aan de hemel. Dan worden de motorboten voor vertrek in gereedheid gebracht. Panokko en zijn vrienden staan met hun hangmatten en wapens en met de hond Awawa aan de kant te wachten. Een dikke vrouw komt hun een hele schaal met vruchten brengen.

„Denk niet slecht over ons,” zegt ze smekend. „Niemand uit ons dorp heeft het gedaan, dat weet ik zeker!”

Daar komen Mooiman en Hoedje aanvaren met een oude, bijna versleten korjaal, die op vele plaatsen hersteld is. Vóór de Indianenjongens trekken ze die op de kant en Mooiman maakt warempel een buiging.

„Alstublieft heren,” zegt hij grijnzend. „De korjaal, waarmee u naar uw land terug moogt varen. En de groeten aan Jaloe-kama, die oude tovenaar!”

Hij doet een stap dichterbij, en wil nog meer zeggen, maar Awawa schiet met een grauw op hem af en dan trekt hij zich met een paar lelijke woorden tegen de hond haastig terug.

De commissaris komt de korjaal inspecteren.

„Wat dunkt je, Mooiman,” vraagt hij vriendelijk, „is die boot betrouwbaar?”

O ja, daar staat Mooiman voor in.

„Ook voor een verre reis over de vallen?”

Welzeker, Mooiman heeft de korjaal helemaal onderzocht, er mankeert nog niets aan.

„Er moeten drie jongens in,” weifelt de commissaris.

„Maar dat kan toch best!” verzekert Mooiman. „Er kunnen

wel drie volwassenen in, commissaris. Wel vier, commissaris!”

„Ja zeker, commissaris!” valt de man met het hoedje hem bij. „Wel, als jullie er zo over denken,” zegt de commissaris peinzend, „pak dan je spullen maar en kruip met z'n tweeën in deze oude boot. Bootsman, een touw, wij zullen die korjaal slepen. Panokko, jij met je hond bij mij in de motorboot, Wempi en Arawatta in de andere. Opschieten, mannen, starten!”

Nog nooit heeft Panokko een paar mensen zo op hun neus

zien kijken. Maar hij gunt het ze wel en hij vindt het heerlijk, dat hij nu in de grote boot mag zitten. Wempi lacht en Arawatta schatert het uit. Het hele dorp, dat zich aan de oever verzameld heeft, schatert mee, als het tot de mensen doordringt, wat er gebeuren zal. Ze schijnen de twee sluwe kooplui ook niet erg te mogen.

Die weten hun verlies niet eens goed te dragen. Ze jammeren, ze smeken, ze verzekeren, dat ze verdrinken zullen in die oude korjaal. Maar nu snauwt de commissaris ze boos af.

„Wat zijn jullie voor kerels?” zegt hij. „Van jullie kan men geen woord geloven. Heb je liever dat ik je hier achterlaat?” Hij neemt afscheid van de kapitein, wuift de bevolking toe en klimt op zijn plaats. De motoren beginnen te bulderen. De

motorist van de slepende boot kijkt lachend achterom en wacht, tot de twee negers hun korjaaltje in het water hebben geduwd. Dan zet hij zijn motor meteen op volle kracht en Mooiman valt achterover van zijn bankje en ligt met zijn benen omhoog.

Onder luid gejuich van de dorpingen varen ze de rivier op.

4. DE GEWEERVAL

Anderhalf uur later, bij de volgende waterval, ziet Panokko zijn verloren korjaal, die daar door de stroom op de rotsen geworpen is. De motorboten kunnen er niet bij komen, omdat de vaargeul daar te smal en de stroom te gevaarlijk is, maar springend van de ene steen op de andere en soms wadend of zwemmend weten de jongens erbij te komen. De pagaaïen liggen er nog in, het sleeptouw hangt in het water, onder een der bankjes staat nog de kalebas met koesoewé — alles is weer in orde. Blij koersen de jongens met hun eigendom door de val naar de plaats, waar de boten in de schaduw liggen te wachten.

Aan het touw is duidelijk te zien, dat het met een scherp mes is doorgesneden. De knoop, waarmee Panokko de vorige avond het touw om de tak heeft vastgelegd, zit er nog in. Het is een moeilijke Indiaanse knoop, die de bosnegers niet kennen en die de nachtelijke boosdoener wellicht niet los heeft kunnen krijgen.

„Heb je wel eens een geest met een mes zien werken, Mooiman?” vraagt de commissaris.

„Ik heb de geest helemaal niet gezien, commissaris,” antwoordt Mooiman ernstig. „Alleen de vriend bij wie wij in huis waren, dat weet u toch wel?”

„Ja commissaris, alleen de vriend, commissaris,” zegt Hoedje. „Zouden jullie nu maar niet bekennen, leugenaars?”

Ze springen van verontwaardiging bijna uit hun korjaaltje en blijven erbij, dat ze zo onschuldig zijn als pasgeboren kinde-

ren. En ze wensden geen leugenaars genoemd te worden, daar moet de commissaris goed om denken. Er is niemand die ze iets bewijzen kan.

„Nee, ik kan jullie helaas niets bewijzen,” zegt de commissaris. „Als dat zo was, nam ik je geen meter meer mee. Maar in mijn boot wil ik je niet meer hebben. Stap over, Mooiman, in de Indiaanse korjaal. Beide motorboten zullen een korjaal op sleeptouw nemen.”

En zo kunnen de jongens gezellig in de grote boten blijven, Panokko in die van de commissaris, zijn beide vrienden in die van de politiecommandant. Panokko mag de kijker van de commissaris lenen, dat wonderlijke instrument, dat een witte reiger, in de verte boven de bosrand vliegend, zo dichtbij haalt, dat je de vis in zijn snavel kunt zien. Later wordt er thee en biscuit uitgedeeld. En nog later komt oom Kela naast Panokko zitten en geeft hem een leesles, roepend boven het lawaai van de motor uit.

Ze varen de hele dag door een groot, onbewoond gebied, waar alleen een verlaten bosnegerdorp ligt, dat al bijna geheel weer door het oerwoud is overwoekerd. Maar op de grondjes van de vroegere bewoners staan nog de bomen die zij hebben geplant en bij een bocht strekt een manjaboom met rijpe vruchten zijn brede takken over de rivier.

Rijpe manja's zijn heerlijk voor de dorst. De boten minderen vaart, de mannen grijpen zich aan de takken vast en de commissaris laat ze plukken zoveel ze willen. Maar de meeste vruchten hangen te hoog en als ze met pagaaien en stokken losgeslagen worden, vallen ze meestal in het water, waar ze meteen naar de diepte zinken. De mannen trekken de boten naar de oever en springen aan wal, waar ze meer kunnen bemachtigen. Voorlopig blijven ze dicht bij de oever plukken.

Panokko is ook aan land gegaan en alleen hij ziet, dat hier al eerder bezoek is geweest. Van de plaats waar de mannen bezig zijn, loopt een spoor door het struikgewas naar de achterzijde van de boom: een gebroken takje, een vertrappt plantje geven voor een Indiaan duidelijk de richting aan waarin iemand gegaan is. Nieuwsgierig volgt hij dat spoor. Awawa, die ook aan land gesprongen is, wringt zich tussen zijn benen door en gaat voor hem lopen. Wat heeft die hond te grommen? Er is hier toch niemand? . . . .

Het spoor loopt nu plotseling recht op de boom toe. Het struikgewas houdt op. In de diepe schaduw onder de dichte kroon kunnen alleen maar wat kruiden groeien. Daartussen liggen manja's te rotten. Eén is er platgetrapt.

Opeens gaat Awawa dwars voor zijn baasje staan, opdat die niet verder zal lopen, en kijkt zacht grommend naar hem op. Panokko speurt voor zich uit in de groene schemering. Wat loopt daar van de stam dwars door het groen naar het struikgewas? Een dun touw? . . . .

Op dat ogenblik breekt achter hem iemand door de struiken en Mooiman, met een houwer in zijn hand en gevolgd door de man met het hoedje, wil Panokko voorbijlopen.

„Wacht!” zegt Panokko en grijpt hem bij de arm.

Maar de neger stoot hem ruw van zich af en wil doorlopen. Nu is er maar één middel om hem dat te beletten en zonder na te denken, past Panokko dat toe. Op het ogenblik dat Mooiman juist zijn houwer opheft om naar een rijpe manja te slaan, licht de jongen hem een beentje en de man valt met een schreeuw voorover. Zijn houwer slaat op het touwtje en twee schoten daveren door de stilte van het bos.

Mooiman gilt. De hond jankt. Hoedje vliegt schreeuwend

terug naar de oever en laat zich radeloos voor de commissaris op de grond vallen.

„Mooiman a dede!” jammert hij. „Mooiman is dood! . . . .” Hij wringt huilend zijn handen.

„Dat is de straf . . . de straf!” kermt hij. „O commissaris, en ik heb er ook aan meegedaan! . . . .”

Maar als de blanken bij Panokko komen, zit Mooiman al overeind en staart wezenloos voor zich uit.

„Mi a dede?” vraagt hij. „Ben ik dood?”

Zo erg is het niet, maar zijn rechterhand zit vol bloed en uit zijn dichte, zwarte haar loopt ook een rood straaltje over zijn voorhoofd.

„Wat is hier gebeurd?” vraagt de commissaris. „Een setigon? Een geweerval?”

Panokko knikt. Hij loopt naar het touwtje — het kan nu veilig — neemt het op en volgt het naar het struikgewas. Daaruit haalt de politieman een dubbelloops jachtgeweer te voorschijn, dat daar listig stond opgesteld. Het touwtje is aan de trekkers bevestigd. Wanneer een wouddier — varken, kapoea of tapir — op de manja's afgekomen zou zijn en al rondsnuffelend het touwtje had aangeraakt, zouden twee schoten het getroffen hebben en de jager had zijn buit maar voor het halen. Maar het is voorschrift, dat de jager in zo'n geval een waarschuwingsteken moet plaatsen aan de oever en dat heeft de eigenaar van dit geweer verzuimd.

Panokko vertelt oom Kela, hoe hij Mooiman heeft gered. Intussen is de dokter bezig om de man te onderzoeken. Mooiman steunt alsof hij flauw zal vallen.

„Stel je niet aan,” zegt de dokter. „Het zijn maar een paar onbetekenende wondjes die je hebt. Zeker van een paar hagelkorrels, die afgestuit zijn op je houwer.”

„Vooruit, sta op! Naar de boot!” commandeert de commissaris.

Met zijn handen aan het hoofd wankelt Mooiman naar de oever. Daar zit Hoedje nog luid te snikken en nu pas denkt de commissaris aan wat die daar net in zijn wanhoop heeft uitgeremd.

„Je hebt het dus gedaan, Mooiman?” vraagt hij. „Zeg op, heb

jij dat touw doorgesneden en de korjaal in het water geduwd?”

Mooiman staat met gebogen hoofd en hij ontkent ditmaal niet. Zijn gezicht is grauw. Rillingen lopen over zijn huid.

„Ben je nog van plan om mij behoorlijk antwoord te geven, nare kerel?”

„Ja commissaris,” stamelt Mooiman. Hij kijkt verdwaasd rond. Hij schijnt het niet te kunnen bevatten, dat hij heus nog leeft. En Hoedje breekt los in een luide weeklacht: „Oe - oe - oe!” — als een jankende hond. Maar hij is na een paar strenge woorden het eerst weer op zijn verhaal en dan komt van hem de volledige bekentenis. Mooiman heeft het gedaan en Hoedje heeft op de loer gestaan en samen met de vriend hebben ze gelogen en uit angst voor ontdekking hun goden erbij aangeropen. En nu zullen ze nergens meer veilig zijn voor hun wraak! „Oe - oe - oe - oe! . . . .”

De commissaris is woedend, maar oom Kela staat medelijdend zijn hoofd te schudden.

„Zie je nu wel, Mooiman, dat het toch geen kwaad kan, als er Indianen naar de kust trekken?” vraagt hij. „Van het begin af heb je deze jongen geplaagd en hem dwars gezeten, maar hij heeft jou goed voor kwaad vergolden. Als hij je niet gered had, zou je nu een lijk geweest zijn! Denk daar eens aan!”

Nu komen ook bij Mooiman de tranen en hij grijpt naar de hand van Panokko, maar die draait zich verlegen om en loopt naar zijn vrienden. Het is zo'n gek gezicht, als twee volwassen mannen staan te huilen. Je krijgt er buikpijn van. Een Indiaan zou zich doodschamen, als hij zich in een groot gezelschap zo slecht zou hebben beheerst.

„Maak je korjaal los en zie maar dat je ermee thuiskomt, vuile leugenaars!” commandeert de commissaris. „Red je

maar met dat ouwe ding. Je hebt het zelf uitgezocht. Ik neem je niet verder mee. . . .”

„Doe er nog één kooltje vuur bij, commissaris,” zegt oom Kela.

„Wat bedoelt u?”

„U weet, wat er in de Bijbel staat: Als uw vijand hongert, geef hem te eten; als hij dorst heeft, geef hem te drinken, want zo doende zult gij vurige kolen op zijn hoofd stapelen. Ze staan nu al bijna in brand, commissaris. Wees grootmoedig zoals een christen zijn moet en doe er nog één kooltje bij, dan zult u nooit meer last van ze hebben.”

„Ik ben bang, dat deze heidenen daar niets van begrijpen,” aarzelt de commissaris.

„Ik zal het ze wel uitleggen,” belooft oom Kela. „Doe het, commissaris! Het is een kans om ze iets van de liefde van Jezus te leren.”

„Nou vooruit, omdat u het vraagt. . . .”

En zo wordt de reis op dezelfde manier voortgezet, met elk van de twee boosdoeners in een korjaal op sleeptouw. Terwijl het gezelschap in de boten van de manja's smult, zitten zij stil met hun pagaai hun korjaal in de goede richting te houden. Ze hebben zelfs hun voorraad manja's vergeten in te laden.

Laat in de middag wordt ergens in het bos bij een waterval het kamp opgeslagen en de beide kooplui zijn zo ijverig en gediensstig als nog niet eerder is gebeurd. De jongens moeten maar gaan vissen, zegt Hoedje, hij en Mooiman zullen hun kampjes wel bouwen. En werkelijk, als ze tegen donker terugkomen, zijn hun hangmatten al gespannen onder een keurig dakje van palmladeren. Dan zit oom Kela met de beide negers te praten en hij wenkt de jongens.

„Mooiman en Apentí willen jullie wat vragen,” zegt hij.

(Apenti heet de man met het hoedje dus! Het is voor het eerst, dat ze die naam horen.) „Of jullie het ze wilt vergeven, wat ze gedaan hebben.”

Dat begrijpen Panokko en zijn vrienden niet. Vergeven, wat is dat?

„Of je niet meer boos op ze wilt zijn,” legt oom Kela uit. „En het later niet aan Jaloekama wilt vertellen. Ze zijn bang voor de wraak van de hoofdman. Ik kan het ze maar niet uit het hoofd praten, dat hij een groot tovenaars is.”

Wel ja, dat willen de jongens wel beloven en boos zijn ze niet meer. Het is allemaal goed afgelopen, het is nu achter de rug. Ze knikken en Arawatta lacht, omdat de negers zo bang naar hen zitten te kijken. Dan springen de mannen op, ze omarmen de jongens en haasten zich naar hun hangmatten, waar ze hun eigendommen bewaren. Even later komen ze terug met cadeautjes: Mooiman met drie stukjes zeep, kleine stukjes, maar in het oerwoud een kostbaar bezit; Hoedje met een blikje zout, dat ze samen mogen delen. Hij wijst ze, hoe het geopend moet worden en schudt ze al vast elk een beetje op de hand. De Indianen zijn dol op zout, ze likken het dankbaar op. Panokko laat ook zijn hond Awawa even proeven. Intussen trekt Arawatta zo'n verheerlijkt gezicht, dat zelfs Mooiman weer glimlachen kan. Hij omarmt de jongens opnieuw, maar wanneer hij ook de hond in zijn liefkozingen wil betrekken, springt hij verschrikt achteruit voor het gegrom en de plotseling ontblote tanden van het dier. Awawa weet helemaal niet wat vergeven is. Hij moet nog niets hebben van de beide mannen.

Arawatta is weggelopen en komt terug met een grote anjoemara, die hij pas gevangen heeft. Die legt hij voor de zwarte

mannen neer en dan houdt hij zijn hand op bij Panokko voor nog een beetje zout.

In de beste stemming wordt de volgende morgen de reis voortgezet en tegen de middag bereikt men het dorp waar Mooiman en Hoedje Apenti wonen. Dan zitten de beide mannen nog even in angst, want hun kapitein staat al aan de oever om het gezelschap te ontvangen en wanneer die van de commissaris hoort, wat er onderweg gebeurd is, zullen ze geen beste dag hebben. Maar oom Kela knipoogt ze geruststellend toe en er gebeurt inderdaad niets. Hij is zeker hun voorspraak geweest bij de commissaris.

Wanneer de motorboten een half uur later weer vertrekken, staan de beide lastige reisgenoten geestdriftig het gezelschap na te wuiven. Panokko wuift terug. Maar Awawa snuift minachtend en zucht voldaan, als hij de kop op de voorpoten legt. Hij is blij dat hij van de kerels verlost is.

5. HET HOSPITAAL

De korjaal van de jongens is op korter sleeptouw genomen en danst vrolijk achter de boot van de commissaris op de bruisende golven van de snel rondwentelende schroef. In de vallen stoot het bootje wel eens hier en daar tegen een uitstekende rotpunt, maar daar kan een nieuwe korjaal, zolang die leeg is, wel tegen.

Ze varen nu met grotere snelheid en tegen de avond naderen ze het punt waar de rivier, die hier een paar honderd meter breed is, zich met een andere grote rivier verenigt, die ook diep in het zuiden op het gebergte ontspringt. Niet ver daar vandaan ligt op een eiland een klein, nieuw hospitaal, waar ze zullen overnachten. Het is de verste nederzetting van de witte mensen in het oerwoud.

Oom Kela probeert Panokko uit te leggen, wat een hospitaal is: een huis, een grote hut met verscheidene kamers, waar zieke mensen liggen.

„Waarom zijn al die mensen ziek?” vraagt Panokko.

„Ze zijn tijdelijk ziek,” vertelt oom Kela. „Het zijn mensen uit het bosland, die daar gekomen zijn om weer beter te worden. Er is een jonge, knappe dokter, die ze medicijnen geeft en die ook voor ze bidt tot de grote Geest. En er zijn vrouwen die de zieken verzorgen. Wie genezen is, gaat weer naar huis en dan is er weer plaats voor andere zieken.”

„Dat is mooi,” zegt Panokko en hij kijkt verlangend uit naar die grote hut.

Maar als hij blinkend witte muren ziet oprijzen op een groene

heuvel, waar alle bomen zijn weggekapt, moet oom Kela hem vertellen, dat dit nu het hospitaal is, want hij had natuurlijk aan een groot dak op palen gedacht. Vóór het ziekenhuis, aan de oever, staat een hoge toren van ijzeren balken, die een grote, grijze bak dragen. „De watertoren”, noemt oom Kela die en waarvoor die dient, weet hij niet uit te leggen. Dat zal Panokko later wel begrijpen.

De jongen staat rechtop in de boot en opeens kan hij een uitroep van verwondering nauwelijks onderdrukken. Niet om al die vreemde dingen, maar om het grote wonder, dat daar op de landingsplaats, in de laatste stralen van de zon, tussen allerlei andere mensen, blanken en zwarten, ook Indianen staan. Indianen met lange, zwarte haren en rode lichamen, Oajana's, evenals hij en zijn vrienden!

Twee mannen, een vrouw en een stuk of wat kinderen zijn er, en ze zijn eveneens verwonderd, als ze de jongens zien. Nog voor de boten de oever bereikt hebben, beginnen ze al een gesprek. Ze spreken dezelfde taal als Panokko en vertellen, dat ze van de andere rivier gekomen zijn, om een zieke vrouw in het hospitaal te brengen. Ze kamperen dicht bij het hospitaal en wonen daar, tot de vrouw weer beter zal zijn, en ze nodigen de jongens uit om bij hen hun hangmat te spannen. Oom Kela is de enige van de blanken die het gesprek heeft kunnen volgen.

„Ga maar meteen mee,” zegt hij. „Ik kom je straks wel halen.”

Even later zitten de vrienden met de vreemde Indianen om het vuur en eten, wat hun wordt voorgezet: cassavekoeken en vlees van de zwarte aap, in de buurt van het hospitaal geschoten. En ze dopen, alsof ze elkaar al heel lang kennen, allemaal de brokken in dezelfde pot met pepersaus. Intussen

maakt Awawa kennis met de honden uit het kamp en na enig gegrom op een afstand liggen ze bij elkaar onder de hangmatten.

De oudste Indiaan van het gezelschap heet Apoike en hij is de hoofdman van een dorp, dat twee dagen reizen van de grote savanne ligt, meer dan een week varen van hier. Hij kent Jaloekama, hij heeft hem lang geleden, toen ze beiden nog jonge mannen waren en nog in het oude land woonden aan de overkant van de bergen, eens op een feest ontmoet, waar van alle kanten de Oajana's samengekomen waren. Later is hij ook naar het noorden getrokken, omdat het leven daar veiliger was en ook gemakkelijker door de ijzeren voorwerpen, die ze er van de zwarte mannen konden kopen: bijlen en vishaken en houwers. En kralen kopen ze nu ook, veel kralen, rode en blauwe, waar ze zich zelf en hun vrouwen mooi mee maken.

Nu zijn ze hier gekomen, omdat de vrouw van Apoike een boze worm in haar buik had, die haar dag en nacht martelde en waar de Indiaanse medicijnman geen raad voor wist. De zwarte mannen hadden hun verteld van de wijze, witte medicijnman die hier moest wonen en tegen betaling van een jachthond en een hangmat hebben zij Apoike de weg gewezen.

„Hoe gaat het nu met uw vrouw?” vraagt Panokko.

„Zij is bijna genezen,” zegt Apoike.

„Doet de worm haar geen kwaad meer?”

„Hij is er niet meer,” verzekert de Indiaan. „Zij zal er nooit meer last van hebben. De jonge blanke is een machtig medicijnman. Hij heeft mijn vrouw doodgemaakt, zodat ze niets meer voelde. Toen heeft hij haar buik opengesneden en de worm weggehaald en daarna heeft hij haar buik dichtgenaaid

en haar weer levend gemaakt. Nu is ze alleen nog wat moe van de verre reis naar het dodenrijk, maar ze kan alweer lopen en over een paar dagen zullen wij weer terugvaren naar ons dorp. Maar wat komen jullie hier doen? Ik heb geen zieke bij jullie gezien.”

Het is een lang verhaal dat de jongens moeten vertellen en ze zijn er juist mee klaar, als ze voetstappen horen in het donker en Awawa kwispelend in de richting van het geluid loopt. Het is oom Kela, die ze komt halen om het hospitaal te bekijken. De jonge dokter is bij hem, een vriendelijke man, die warempel al een paar woorden van de Indianentaal kent.

Boven de deur van het hospitaal hangt aan een liaan een kleine, heldere zon te stralen en in de gangen en de kamers hangen ook zonnen, die het zo licht maken als midden op de dag. In zo'n lichte kamer ligt de vrouw van Apoike, onder een kleed, zo wit als melk. Het gaat wel goed met haar, want ze lacht tegen de jongens, komt overeind zitten en geeft ze een hand. Ze wil hun namen weten en waar ze vandaan komen en ze zegt, dat ze 't hier zo fijn vindt, dat ze haast zou wensen, dat ze nog een worm in haar buik had. Dan vraagt ze de dokter om een beetje water en die neemt een soort kalebas waar je doorheen kunt kijken en gaat ermee naar een hoek van de kamer. Daar zit een blinkend takje in de muur gestoken en als hij dat omdraait, stort zich een kleine waterval in de kamer, waaronder hij de kalebas vullen kan.

Als echte Indianen vertrekken de jongens geen spier, maar ze kunnen niet spreken van verbazing bij al die wonderen. Ze lopen op hun blote tenen achter oom Kela aan over de gladde, stenen vloer van de gang en wrijven zich de ogen uit als ze buiten komen, want ze hadden door al dat licht helemaal vergeten dat het al nacht is. De dokter neemt ze ook nog mee

naar zijn huis, waar de commissaris en de andere blanken bijeenzitten. Daar is een witte vrouw, met haar als gedroogd gras en een lang kleed met bloemen aan. Die zet ze op een zachte bank en geeft ze een kleine, zoete koek en een heerlijke drank, die zij limonade noemt. Oom Kela vraagt Wempi om een liedje op zijn fluit te blazen en als die dat gedaan heeft, gaat de witte vrouw naar een kist, waar de kaken van een groot dier in zitten met witte en zwarte tanden. Wanneer ze haar vingers op die tanden legt, klinkt er plotseling muziek als van honderd fluiten. Zij zingt erbij en de dokter en oom Kela doen mee. Panokko verstaat er nog maar een enkel woord van. Het gaat over wolken en over hemel en aarde en de naam van Jezus komt er ook in voor. Hij bijt op zijn tanden, want hij heeft moeite om een vreemde ontroering te overwinnen. Hij zucht. Er komt een groot verlangen in hem naar . . . ja, naar wat? Naar alles wat zacht is en goed en mooi. Hij zou bij zijn moeder willen zijn en zijn hoofd tegen haar aanvlijen of hij zou de kleine Toeloe in zijn armen willen nemen. Maar hij kan alleen zijn hand op de warme, brede schouder van

Arawatta leggen en als die hem met zijn grote, donkere ogen aankijkt, voelt hij, dat hij ontzaglijk veel van die goeie, grote, domme Arawatta houdt. . . .

Wanneer ze door het donker naar het Indianenkamp gaan, lopen ze zwijgend achter elkaar, want ze hebben geen woorden voor al de wonderen die ze beleefd hebben en Arawatta valt bovendien bijna om van de slaap. Hij kruipt dadelijk in zijn hangmat. De meeste Indianen liggen er ook al in, alleen Apoike zit nog bij het vuur. Hij heeft op de jongens gewacht, hij wil nog met ze praten. Hij gelooft, dat de zwarte mannen gelijk hebben, wanneer ze de Indianen waarschuwen om niet naar de kust te gaan. Het is daar niet goed voor ze; Apoike gelooft, dat ze daar niet leven kunnen. Er zijn te veel raadsels. En zijn de witte mensen heus allemaal te vertrouwen? Die hier in het bos komen, zijn meestal erg vriendelijk, maar er zijn ook anderen. Apoike heeft gehoord, dat daar aan de kust zoveel mensen bij elkaar wonen, als mieren in een mierennest. Als dat waar is, moet er daar geen stuk wild meer te schieten zijn en geen vis te vangen. Waar moet een Indiaan dan van leven? . . . . Bovendien, vroeger hebben de witte mensen de Indianen vervolgd en gedood en ze het binnenland in gejaagd. Waarom zouden zij ze nu weer terughalen? . . . .

„Vertrouw ze niet,” zegt Apoike. „Ze lokken je in de val! Een paar jaar geleden was er in een van onze dorpen een vrouw, die aan de hoestziekte leed en die erg vermagerd was. Toen is er een blanke geweest, die haar meegenomen heeft naar de kust, haar en haar man en haar dochtertje. Toen was dit hospitaal er nog niet. In de stad kon ze beter worden, zei hij. Maar ze zijn nooit teruggekomen en de blanken die later kwamen, wisten niets van hen. Die vrouw is misschien gestorven, zij was erg ziek. Maar de man hoestte slechts weinig

en het kind helemaal niet. Waar zijn ze gebleven...”
„Misschien wilde die man niet meer terug,” zegt Panokko.
„Misschien vond hij het leven te goed daar aan de kust.”
„Je hebt Majoli niet gekend, anders zou je dat niet zeggen,”
antwoordt Apoike. „Hij was een trouwe Indiaan, die zijn volk
niet vergeten zou.”

„Hoe heette het meisje?” vraagt Wempi.

„We noemden haar Miya. Waarom vraag je dat?”

„We zullen die mensen zoeken.”

„Ja,” zegt Panokko. „En als we ze vinden, kunnen wij ze mis-
schien meenemen, als we terugkomen.”

„Gaan jullie dan toch?”

„We vertrouwen oom Kela,” zegt Wempi. „Hij is onze
vriend.”

„En we willen alles van Jezus weten,” voegt Panokko eraan
toe. „Hij moet een machtig Hoofdman zijn.”

„Hij is hun God,” zegt Apoike. „De blanke dokter in het
hospitaal roept Hem aan bij de zieken. Hij zegt, dat Jezus
hem hier naar toe heeft gestuurd . . . Welnu, ga dan. Ik ben
jullie vader niet, ik kan je niet tegenhouden. Ter wille van
mijn vriend Jaloekama meende ik je te moeten waarschuwen.
Maar wees voorzichtig en denk aan wat ik je gezegd heb.
Vertrouw niet alle mensen aan de kust.”

Panokko's benen zijn zwaar als hij naar zijn hangmat gaat, en
wanneer zijn lichaam al slaapt, is zijn hoofd nog wakker.
Wanneer hier in het hospitaal, diep in het bos, al zoveel
wonderen uit de wereld van de witte mensen zijn, wat staat
hem dan nog te wachten? Het vervult hem met nieuwsgierig-
heid en ook met enige vrees. Maar oom Kela zal voor hem
zorgen en ook voor zijn vrienden, en daarop vertrouwend
slaapt hij in.

6. HET LAND AAN DE KUST

De volgende morgen worden de boten al gestart, als het nog nauwelijks licht is, want de commissaris wil in één dag naar de kust varen. Zware nevels rollen over het water en Apoike met zijn familie staat kleumerig te wachten aan de landingsplaats. De jongens hebben het ook koud, ze slaan hun armen om de blote schouders. Maar de doktersvrouw komt met een paar witte lappen en knoopt ze die als schouderdoeken om. Zij heeft nu ook een klein blank jongetje bij zich. Het is het eerste blanke kind dat de jongens zien en Arawatta kan er zijn ogen niet afhouden. Hij is dol op kleine kinderen. Hij hurkt bij het jongetje, klakt met zijn tong, trekt grappige gezichten en dan fluit hij allerlei vogels na. Het kind schatert om al die kunstjes en Arawatta is gelukkig en schatert mee. Ze moeten hem bijna in de boot trekken en daar staat hij achterom te kijken en te wuiven, tot het gezelschap aan de oever in de nevels verdwijnt. Dan blaast Wempi een liedje ten afscheid op zijn fluit.

Een uur later breekt de zon door en het wordt een gloeiend hete dag, maar de commissaris gunt zich geen tijd om ergens aan te leggen en even een bad te nemen. De hele dag ronken de motoren, soms zacht, als de boten voorzichtig een weg zoeken door een grote waterval, dan weer op volle kracht over een rustig gedeelte van de brede rivier. De Marowijne heet de rivier hier en aan beide oevers liggen dorpen van de zwarte mensen en hier en daar ook een huisje alleen, waar een

goudzoeker zich heeft gevestigd. Maar ze varen alles in volle vaart voorbij.

Na de middag varen ze dicht langs de linkeroever. De rivier is hier zo breed, dat ze de overkant bijna niet kunnen zien. Panokko neemt een kalebas en schept zich een beetje water, maar als hij ervan wil drinken, spuwt hij het meteen weer uit. Het is vies, het smaakt zout.

„Het is het water van de grote zee, dat hier iedere dag de rivier binnendringt,” zegt oom Kela. „Dat noemt men vloed. Zie je niet hoe hoog het water staat? Kijk maar eens naar de bomen, de wortels zijn ondergespoeld. Hier, neem maar een manja, die smaakt beter.”

Een poos later varen ze dicht langs een Indianendorp. Vrouwen en kinderen staan op de hoge, zandige oever en een paar mannen steken in een grote korjaal de rivier over. Maar het zijn andere Indianen dan de Oajana's: ze dragen het haar kort, ze gebruiken geen koesoewé en sommige hebben kleren aan als de blanken. „Caraïben” noemt oom Kela ze.

Nu wordt de rivier zo breed en zo wild, dat het lijkt alsof ze al op de zee varen. De boten dansen op de hoge golven en het water spat soms over de mensen heen. Maar de commissaris lacht, het kan dus geen kwaad. En dan is het zelfs wel lekker met die hitte. Arawatta schreeuwt van plezier, telkens als er een golf overkomt. Maar opeens staat hij rechtop in de boot en wijst voor zich uit. Een rij witte huizen wordt zichtbaar aan de oever. Ja, daar ligt dan Albina, waar de commissaris woont, het einddoel van hun tocht voor deze dag.

De oever is vol met mensen, als ze aanleggen. Allerlei mensen door elkaar, blanke, bruine en zwarte. Ze roepen en wijzen en hebben grote belangstelling voor de Indiaantjes. Ze dringen om ze heen, zodra ze aan land zijn en het is wel moei-

lijk voor Panokko en zijn vrienden om beleefd te blijven glimlachen, zoals het hoort bij een kennismaking, want die mensen zijn wel erg vrijpostig. Een man die al maar praat, steekt Wempi een paar mooie, blinkende schijfjes toe en als hij die dankbaar aanneemt, pakt die man zijn boog en zijn pijlen en wil ermee weglopen. Zo heeft Wempi dat niet bedoeld en hij grijpt zijn boog vast en wil die terugnemen, maar de man begint boos te schreeuwen en oom Kela moet eraan te pas komen, om het misverstand op te helderen.

„Niets verkopen,” waarschuwt hij de jongens, „en geen geld aannemen.”

Met de commissaris wandelen ze de plaats door naar diens huis, dat verderop aan de brede rivier ligt. Daar worden ze door een vriendelijke dame ontvangen met koek en limonade. Intussen worden de boten ontladen en als de eigendommen van de blanken gebracht zijn, maakt de oude dokter met zijn zoon Johan en diens vriend William zich gereed om te vertrekken. Dat is een teleurstelling voor de jongens. Ze hadden eigenlijk gedacht, dat ze altijd met de vier blanken samen zouden blijven. Maar oom Kela blijft bij hen en die is hun meest vertrouwde vriend, ook al omdat hij hun taal verstaat.

De auto van de commissaris brengt de drie mannen weg. Panokko en zijn vrienden staan met open mond te kijken naar dat blinkende monster, dat schreeuwt als een dier en dat zich snel als de wind kan voortbewegen op vier merkwuurde, ronde, rollende dingen. Het is voor het eerst in hun leven, dat ze een voertuig op wielen zien.

Als de auto vertrokken is, nemen ze eerst een bad in de rivier. Het water is niet helder, maar het verfrist toch. Oom Kela staat aan de kant te roepen, dat ze voorzichtig moeten zijn, want het is nu eb en de stroom is geweldig sterk. Hij zelf

baadt hier niet, hij gaat onder een watervalletje in het huis van de commissaris.

Ze mogen hun hangmatten onder het huis spannen, dat op hoge palen staat, maar ze mogen er geen vuur maken. Het eten wordt hun gebracht: rijst met vlees en gekookte bladeren — vreemd, maar wel lekker, al zit er helemaal geen peper in. Intussen is het donker geworden en de vrouw van de commissaris komt ze zelf elk een deken brengen. Die zullen ze nodig hebben om warm te blijven in de hangmat, omdat hier een erg koele wind staat, zo dicht bij de monding van de rivier. Oom Kela komt ook nog even kijken en raadt ze aan om maar meteen te gaan slapen na die lange, vermoeiende dag.

En daar liggen ze dan, maar de slaap wil niet komen. Want om het huis staan aan alle kanten andere huizen en uit al die huizen komt muziek en er zijn allerlei andere vreemde geluiden die ze niet begrijpen. Ze praten een poosje, dan staan ze op, hangen de schouderdoeken om die ze van de doktersvrouw bij het hospitaal gekregen hebben en lopen de straat op. Op regelmatige afstanden staan aan hoge palen kleine zonnen te schijnen. Ze lopen stil achter elkaar op hun blote voeten langs de kant van de weg met Awawa achter zich aan, ze gluren hier en daar door een open raam naar binnen om te zien waar die luide muziek vandaan komt, maar ze kunnen het niet ontdekken. En dan staan ze stil bij een hoge kokospalm en zien bij het licht van een straatlantaarn een grote tros vruchten hangen. Die vruchten hebben ze in een van de bosnegerdorpen leren kennen. Er zit een heerlijk zoet sap in en het vlees is ook goed eetbaar, al is het wat hard. Nu ze het water van de rivier niet kunnen drinken, zouden ze die vruchten kunnen gebruiken om in de nacht hun dorst te lessen.

Wempi heeft een jachtmes en hij klimt het best. Hij moet

eerst over een hekje klauteren, dan zit hij in een paar tellen boven in de palm en even later smakken de noten de een na de ander op de grond. Voor ieder twee, dat is genoeg. Dan glijdt Wempi weer naar beneden. En op hetzelfde ogenblik komt er een grote man hard aanlopen en roept: „Hé, wat moet dat daar? . . . .”

Die man schijnt verschrikkelijk boos te zijn. Hij staat te schreeuwen en met zijn armen te zwaaien en hij grijpt Panokko vast, maar dan doet Awawa zo dreigend, dat de man er ineens veel kalmer van wordt. En dan beginnen ze toch iets te begrijpen van wat hij allemaal zegt. Het mag niet, wat ze gedaan hebben, dat is zeker. En ze moeten mee, dat begrijpen ze ook. De kokosnoten moeten ook mee, die moeten ze zelf dragen.

Nou, daar gaan ze dan, op een rijtje achter elkaar en de man ernaast. Waar wil hij met ze naar toe? . . . . Er komen mensen voorbij. Die blijven staan en lachen en roepen wat tegen de man. Zo erg zal het dus niet zijn, wat hij met ze van plan is. . . .

Bij een der huizen houden ze halt. De man klopt op een deur, doet die open en laat ze binnen. En wie zit daar bij een tafel te schrijven? Hun vriend van de boot, de politiecommandant! En die heeft een plezier, als hij ze ziet! De tranen lopen hem over de wangen van het lachen.

Ze zien nu pas, dat de man die ze hier gebracht heeft, bijna net zo'n pak aan heeft als de commandant. Het is dus zeker ook een politiemann. De commandant zegt iets tegen hem, de man haalt de schouders op en verdwijnt. En de commandant brengt de jongens zelf naar het huis van de commissaris.

Oom Kela is nog wakker en die heeft ook schik, als hij hoort wat er gebeurd is. Hij legt de jongens uit, dat het hier anders

is dan in het bos. Daar zijn de bomen van niemand en dus van iedereen en je mag er van alle bomen eten. Maar hier is iedere vruchtboom iemands eigendom en als je er zonder te vragen van plukt, heb je gestolen, dan ben je een dief. Erge dieven worden in een hok gesloten. Zij wisten dat niet en daarom worden ze natuurlijk niet gestraft. Ze mogen zelfs de noten houden. Maar voortaan moeten ze voorzichtig zijn. En nu moeten ze maar gauw gaan slapen en geen nachtelijke wandelingen meer maken.

Onder het huis kappen ze elk een noot open en ze zijn het er over eens, dat ze in een vreemde wereld terechtgekomen zijn. Dat merken ze ook de volgende dag. De vreemde geluiden maken hen al vroeg wakker en omdat ze geen vuur mogen maken om zich bij te warmen, nemen ze hun wapens en gaan op jacht. In het huis van de commissaris is alles nog in diepe rust en in de meeste andere huizen ook. De maan, die bijna vol is, staat laag aan de hemel en licht ze voor. De dageraad begint te gloren, als ze buiten de plaats ergens op goed geluk het bos insluipen. Ze blijven bij elkaar en zwerven hoe langer hoe verder, maar veel wild zien ze niet. Met een paar leguanen, een klein boshoen en een magere aap komen ze pas uren later terug. Voor verdwalen behoeven ze niet bang te zijn. Er zit nu eenmaal in het hoofd van iedere Indiaan iets dat hem onfeilbaar de weg wijst.

En dan gebeurt het, wanneer ze een bochtig pad aflopen, dat langs de rivier naar het dorp leidt. Daar gromt Awawa en de jongens springen plotseling tussen de struiken en leggen een pijl op hun boog. Want wat is dat voor een verschrikkelijk beest, dat zijn kop om de bocht van het pad steekt? . . . Het is meer dan dubbel zo groot als de tapir, het grootste dier dat ze kennen, en het heeft een paar verschrikkelijke horens. Dan

komt er nòg zo'n beest om de bocht en nòg één en juist als Arawatta zijn boog spant, klinkt er een stem en komt er een man om de bocht, die het achterste beest met een stok op de flanken slaat.

„Vooruit, vooruit!” roept die man en het dier laat zich slaan, schudt goedig met zijn gevaarlijke kop en loopt er niet veel harder om.

De jongens trekken zich haastig terug tussen de struiken en

glurend door de bladeren zien ze de beesten met de man erachter voorbijtrekken. Het zijn tamme dieren, begrijpen ze nu. Zeker het eigendom van die man. Stel je voor, dat ze er hun pijlen op afgeschoten hadden! Dan waren ze zeker weer bij de politiecommandant gebracht en dån waren ze misschien wel in dat hok gestopt. . . .

Oom Kela staat al voor het huis op de uitkijk en hij is ongerust geweest, zegt hij. Hij was al bang, dat het ze hier niet goed beviel en dat ze met hun korjaal teruggevaren waren. Maar de korjaal was er wel. Waarom ze niet even gevraagd

hebben, of ze op jacht konden gaan? . . . . Ja, waarom? Dat hebben ze toch nooit gedaan? . . . .

Er is geen tijd om het wild schoon te maken en aan de kant van de rivier boven een vuurtje te braden, zoals ze zich voorgesteld hadden. Ze moeten gauw een bad nemen en wat eten en dan moeten ze met oom Kela mee. Ze gaan vertrekken. Het wild kunnen ze niet meenemen, daarom bieden ze dat de vrouw van de commissaris aan, die ze eten komt brengen. Maar die wil alleen het boshoen hebben. Het andere geven ze aan een oud negervrouwtje dat voorbijkomt en dat is er blij mee. Zij wil er Panokko een klein stukje geld voor geven, een kwartje. Dat mag hij aannemen, zegt oom Kela. Hij knoopt het in een hoekje van zijn lendendoek.

Ze gaan naar de commissaris om afscheid te nemen. Die zit in zijn kantoor, hij heeft een prachtig wit pak aan, veel mooier dan op reis, en er staan een heleboel mensen te wachten die hem spreken willen. Hij geeft de jongens een hand en zegt: „Luister, jullie korjaal blijft hier, daar zal ik goed voor zorgen. Wanneer het je niet bevalt in de stad, kom dan bij mij. Ik zal zorgen, dat je weer bij je ouders terugkomt. Dat heb ik Jaloekama beloofd.”

Hij is een beste, aardige man. Het spijt de jongens dat ze hem verlaten moeten. Nu hebben ze alleen oom Kela nog maar. Die gaat met ze naar de plaats waar ze gisteren aan land gekomen zijn en daar staat zo'n stinkende kist, zo'n auto, maar veel groter dan die van de commissaris.

„De bus,” zegt oom Kela. „Stap maar in.”

Ze klimmen in de buik van het monster, maar het kost moeite om Awawa naar binnen te krijgen. De man van de bus geeft Panokko een touw, daar moet hij het dier aan vasthouden.

Het trilt over zijn hele lijf en als de motor begint te brommen, kruipt het van angst onder een van de banken.

En waar moeten ze met hun lange pijlen heen? Arawatta prikt er bijna een juffrouw aan. Oom Kela wijst, dat zij ze op de vloer kunnen leggen, in het gangetje tussen de banken. Dat doen ze, en dan komt er een dik mannetje binnen en die trapt er met zijn zware schoenen twee tegelijk kapot. Hoe moeten ze aan nieuw pijlrriet komen? Ze hebben het nog nergens zien groeien.

Ze zitten als standbeelden op hun plaats en zien vol verbazing huizen en bomen en een andere auto vlak langs zich voorbijvliegen. Ze houden zich stevig vast en knijpen bij de bochten hun ogen dicht. Ze gaan liever met hun korjaaltje door de moeilijkste waterval! Het is een wonder, dat het allemaal goed afloopt en dat ze heelhuids uit kunnen stappen in een ander dorp, dat Moengo heet. Hier lopen nog veel meer mensen dan in Albina en ze wijzen en kijken, alsof de jongens drie vreemde dieren zijn. Een hele troep kinderen loopt achter ze aan.

Oom Kela brengt de jongens in een groot huis, waar een vreemde, mufte geur hangt en waar mannen en vrouwen heen en weer lopen langs brede banken, waarop allerlei kleren en voorwerpen liggen. Een juffrouw neemt ze mee naar een hoek en daar zoekt oom Kela voor elk van de drie een korte broek en een bloesje uit, die ze meteen maar aan moeten trekken. In een andere hoek krijgen ze schoenen en dan moeten ze weer mee de straat over en ze komen ergens, waar Awawa buiten aan een hek moet worden vastgebonden. Daar zijn mannen in lange, witte jassen, die de jongens in grote stoelen zetten en ze de haren afknippen, zodat ze alleen een klein, zwart kuifje overhouden.

„Wie is er dood?” zegt Arawatta en dat vragen ook Panokko en Wempi zich af, want bij de Indianen wordt alleen iemands hoofd kaal geknipt, als hij in zware rouw verkeert. Maar oom Kela legt ze uit, dat ze nu hun haar moeten dragen, zoals de mensen in het kustland dat gewoon zijn. Ze begrijpen het niet, maar ze laten maar met zich doen. Ze laten zich ook gehoorzaam kammen met een fijne kam, omdat een van de

witjassen ontdekt heeft, dat ze gezelschap hebben. Nou, dat is geen wonder, want ze zijn nu al zo lang van huis! Daar hebben hun moeders ze iedere avond weggevangen, maar zelf hebben ze er zich geen tijd voor gegund. Ten slotte worden hun hoofden nog ingewreven met een sterk ruikend vocht en dan zijn ze klaar.

Wanneer ze uit de stoelen komen en elkaar bekijken, krijgt Arawatta een lachbui, waar hij bijna niet meer mee op kan houden. En ze moeten wel erg veranderd zijn, want Awawa,

die buiten ligt te wachten, springt overeind als ze bij hem komen en begint als een razende te blaffen. Hij gaat tegen Panokko opstaan, terwijl die hem losmaakt, niest een paar keer, kijkt nog eens weifelend omhoog en loopt dan met hangende oren achter hem aan. Maar één voordeel is er nu toch, merkt Panokko: er is niemand meer in het dorp die ze nawijst. Ze zien er uit als alle andere mensen.

Oom Kela koopt voor elk nog een petje en dan gaan ze naar een huis, waar ze eten kunnen. Onder het eten moeten de petten aan een haak aan de muur hangen en ze mogen niet meer met hun vingers eten, maar moeten een ijzeren ding gebruiken, dat oom Kela een vork noemt. Het is gemakkelijker om een aap hoog uit een boom te schieten dan om een vork vol vlees en groente precies in je mond te mikken. Zelfs Arawatta prikt soms mis, omdat hij nog steeds het lachen niet laten kan. Die beschouwt alles als een grap, maar Panokko en Wempi beginnen het leven in het kustland erg moeilijk te vinden.

Die middag gaan ze met oom Kela een wandeling maken naar de bauxietmijnen. Daar wordt door grote machines een soort rode aarde uit de grond gehaald en als het heus geen grap is van oom Kela, worden daar de blinkende vliegtuigen van gemaakt. Daarna brengen ze nog een bezoek bij een vriend van oom Kela, waar ze limonade krijgen, en als ze thuiskomen, zijn hun nekken, die altijd onder het lange haar beschermd zijn geweest, verbrand van de felle zon, hun voeten doen pijn van de nieuwe schoenen en de kleren schrijnen op hun lichaam. Dan mogen ze niet eens in de rivier duiken, want het water is hier te vies door al de motorboten die er varen, de olie drijft erop. Ze moeten zich in een donker hok onder een kleine waterval afspoelen. En als ze dan weer ge-

geten hebben met zo'n moeilijk hanteerbare vork, worden ze in een kamer gebracht, waar drie bedden staan net als in het hospitaal, en daar moeten ze slapen. Er is nog even een moeilijkheid met de vrouw van het huis, die niet goed schijnt te vinden dat de hond ook op die kamer blijft, maar dat maakt oom Kela in orde.

Ze zijn alleen. Er schijnt een kleine zon boven hun hoofd. Die kunnen ze onder laten gaan door een knopje bij de deur om te draaien. Zo'n knopje moeten ze zien mee te krijgen naar hun dorp, bedenkt Wempi, en zo'n zonnetje ook, dan hebben ze daar 's nachts ook licht.

Het is allemaal zo vreemd wat ze vandaag beleefd hebben, dat hun hoofden ervan gonzen. Ze zijn doodmoe. Arawatta slaapt, zodra hij zich op het bed uitstrekt. Half in slaap giechelt hij nog. Panokko zucht, want hij ziet in gedachten zijn dorp en zijn vader, die onder de wijde sterrenhemel bij het vuur zit te roken, en zijn moeder, die een liedje zingt voor Toeloe, en hij verlangt erg naar ze. Maar hij mag nog niet terug. Hij moet eerst lezen en schrijven leren en nog veel meer van Jezus weten. . . . Hij trekt Awawa, die onrustig over de kamer heen en weer loopt en aan het gezicht van zijn baasje komt snuffelen, bij zich op het bed, slaat een arm om hem heen en dan slaapt hij ook.

Het is nog donker, als oom Kela ze komt wekken. Ze moeten zich vlug wassen en aankleden en wat eten en dan gaan ze met hem naar de rivier. Daar ligt een boot, zo groot als een huis. Je kunt niet geloven, dat het een boot is, want er staan stoelen en tafels in, het is dus een huis. Maar als ze er goed en wel in zitten, met een heleboel andere mensen, begint het hele huis te trillen en als ze naar buiten kijken, zien ze dat ze varen — het is dus toch een boot!

Dit wordt de laatste dag van hun reis, zegt oom Kela. Vanavond zullen ze in de stad zijn en daar zullen ze blijven. Ze varen die hele dag. Langs oerwoudwanden en langs bosnegerdorpen en hier en daar leggen ze aan en komen er mensen aan boord en andere mensen stappen aan land. Ze eten en drinken in de boot, ze doen een spelletje met een touwtje op de vingers — daar is Wempi zo knap in — oom Kela geeft ze een leesles en dan slapen ze in op hun stoel en als ze wakker worden, varen ze nog. Maar als het donker wordt, zien ze lichten aan de oever, een zee van lichten, van allerlei kleur. Er liggen verlichte boten op de rivier, nog veel groter dan die waarop zij zich bevinden. Er klinken vreemde geluiden, aan de oever bewegen zich allerlei lichten en als ze dichterbij de kant komen, zien ze de mensen dooreenwriemelen als mieren in een mierenhoop. Dat is de stad waar ze zullen wonen. . . .

7. ALS MIEREN IN EEN MIERENHOOP

De eerste dagen zijn het ergst.

Uit de stilte van het oerwoud zijn ze in een chaos van drukte en lawaai geraakt en hun gevoelige zintuigen worden op een harde proef gesteld. Radiomuziek die uit de open ramen van alle huizen naar buiten klinkt, getoeter en geratel van auto's en karren, gerinkel van fietsbellen, geroep en geschreeuw, dat moeten hun oren verwerken, die gewoon waren om ieder klein geluid in het bos te onderscheiden. Hun neuzen, waarmee ze het wild dat ze op het spoor waren, soms konden ruiken, worden hier geplaagd door allerlei doordringende geuren: van olie en benzine, van pakhuizen en fabrieken, van stinkende grachten. En hun ogen weten niet waar ze kijken moeten bij alles wat zich om hen in de straten beweegt. 's Avonds laat, als het eindelijk stil begint te worden, zijn ze duizelig van al die indrukken en als ze de ogen sluiten, trekt alles wat ze die dag beleefd hebben hun nog in bonte beelden voorbij.

En dan begint het te wennen. Ze leren om te horen en niet meer te luisteren, om te ruiken en er geen aandacht meer aan te schenken en in al die drukte op straat beginnen ze alleen maar dat te zien wat ze moeten zien.

De eerste tijd logeren ze bij oom Kela, in een groot huis, midden in de stad. Daar is tante Wil, een kleine vrouw met rode wangen en lachende ogen, die ze verzorgt als een moeder. Er zijn ook twee kleine meisjes, Loesje en Marietje, die al gauw de beste vrienden zijn met Arawatta. En dan zijn er nog twee

dienstmeisjes, Johanna en Melie, die in een klein huisje op het erf wonen. Ze mogen er hun hangmatten onder het huis spannen, maar ze eten bij oom Kela en tante Willie aan tafel, en met de vork leren ze al aardig omgaan.

De eerste nacht, als de maan over de stad is opgegaan, schiet Wempi een grote awarie, een buidelrat, die hij vanuit zijn hangmat langs het kippenhok zag sluipen en daar is vooral tante Wil erg blij om, want dat beest had al drie kuikens vermoord.

De volgende dag schiet Arawatta een grote, zwarte aap uit de top van een manjaboom, maar dat blijkt de tamme aap van de buurman te zijn en tante Wil moet er vijf gulden schadevergoeding voor betalen. Dat is wel jammer, maar zij lacht er toch om en zij staat de jongens zelfs toe om de aap achter in de tuin boven een vuurtje te koken. Als ze hem klaar hebben, komt ze er zelf ook een stukje van proeven.

Oom Kela zien de jongens in die eerste dagen bijna niet anders dan bij de maaltijden. Hij is door zijn lange afwezigheid erg met zijn werk achterop geraakt. Hij moet mensen ontvangen en mensen bezoeken, hij zit urenlang te schrijven en rijdt dan weer op zijn fiets weg, en hij vergeet zelfs de leesles van Panokko en Wempi. Maar tante Wil gaat met de jongens de stad in en probeert ze er een beetje wegwijs te maken. Zij neemt ze mee naar de markt en naar de drukke winkelstraten, zij leert ze oversteken en ergens aan een plein wijst zij ze een prachtig, groot huis en maakt ze duidelijk, dat daar de gouverneur woont, de „bigi granman”, de grote hoofdman, die de baas is over het hele land.

„Hoofdman Jezus?” vraagt Arawatta.

Maar Panokko weet al beter en legt hem uit, dat Hoofdman Jezus vroeger wel op aarde geweest is, maar nu in de hemel

woont bij Zijn Vader, de grote Geest, die alles regeert. Maar als de gouverneur zoveel macht van Hem gekregen heeft, zal die wel een heel voorname knecht van Hem zijn.

Tante Wil neemt de jongens ook mee naar een winkel en daar koopt ze voor elk van hen nog een nieuw pakje, broek en bloesje, helemaal wit. Dat mogen ze zondag aan, als ze naar de kerk gaan.

En op een keer is het zondag. Ze merken al vroeg in de morgen, dat het een bijzondere dag is, want het blijft veel stiller dan gewoonlijk. Er rijden geen zware vrachtauto's en bijna geen andere voertuigen, er gaat geen stroom van mensen door de straat, het is alsof alle mensen zich verslapen. En in die stilte beginnen dan boven de stad de kerkklokken te luiden.

Dat is iets heel nieuws voor hen en ze staan er verbaasd naar te luisteren, als tante Wil ze komt roepen omdat het tijd is om te baden. Bij het badhok liggen hun nieuwe pakjes klaar. In die mooie pakjes zitten ze later aan de ontbijttafel en oom Kela en tante Wil zien er ook zo feestelijk uit. Maar Arawatta mag Loesje niet rondragen zoals gewoonlijk, om zich niet vuil te maken, en Awawa wordt in de tuin vastgelegd, omdat hij telkens tegen de jongens op wil springen.

Als nette jongetjes gaan ze met tante Wil de straat langs naar de kerk. De kerk is groot en helemaal wit van binnen. Ze krijgen een plaats in een van de voorste dwarsbanken en zitten daar te kijken, hoe heel de kerk zich vult met mensen. Ze krimpen verschrikt ineem, als plotseling het orgel met volle akkoorden begint te spelen. Maar lang duurt het niet, dan gaat een deur open en oom Kela komt de kerk binnen, beklimt een trapje en staat hoog boven hen te praten. Hij bidt, hij leest iets voor uit het zwarte Boek en dan begint het orgel

weer te spelen en alle mensen zingen mee. Het lied staat in een boek en tante Wil schuift dat boek naar Panokko toe, maar hij kan er nog slechts een enkel woord van lezen. Hij luistert liever. Dezelfde wijs komt telkens terug en bij het derde couplet begint Arawatta mee te neuriën en hij slaat er de maat bij met zijn hand. Dan geeft tante Wil hem een arm om die hand stil te houden.

Na het zingen gaat oom Kela vertellen van de Vader in de hemel en van Jezus en dat duurt Arawatta veel te lang, omdat hij er bijna niets van verstaat. Hij begint plotseling hardop te praten, hij wil tante Wil meentrekken de kerk uit en hij grinnikt, als Panokko hem een stomp geeft. Ze hebben grote moeite om hem rustig te houden tot de preek uit is.

Thuis moeten ze de oude pakjes weer aan, ze drinken koffie en limonade en vandaag heeft ook oom Kela weer tijd voor ze. Ze gaan met de auto naar vrienden van oom Kela, die buiten de stad op een plantage wonen, en daar mogen de jongens door het bos zwerven en vissen en ze vangen er een jonge groene papegaai voor Loesje. Vandaag vinden ze het leven in de stad nog zo kwaad niet en als ze 's avonds nog gezellig een uurtje met oom Kela en tante Wil op het balkon zitten, denkt Panokko ineens aan het verhaal van Apoike over de Indiaan Majoli, die met zijn zieke vrouw en zijn dochtertje naar de stad ging en niet terugkwam en hij vertelt het.

„Als ze nog in de stad zijn, zal het niet moeilijk wezen om ze te vinden,” meent oom Kela. En ze spreken af, dat tante Wil er met de jongens op uit zal gaan om te informeren, want oom Kela zelf heeft, als de zondag voorbij is, weer geen tijd.

De volgende dag gaan ze naar een heel groot hospitaal en daar praat tante Wil met een heleboel mensen, maar niemand weet iets van die Indianenfamilie af. Eindelijk komen ze in

een kamer bij een oude meneer, die meent te weten, dat die mensen in het hospitaal gestorven zijn, niet lang na hun aankomst. Hij zoekt een poos in allerlei boeken en papieren en dan vindt hij het. Een Indiaanse vrouw met name Makoerie is ruim twee jaar geleden in het hospitaal overleden aan een ziekte met een vreemde naam: tuberculose. Dat is hetzelfde, vertelt tante Willie, wat de Indianen de hoestziekte noemen. Haar man, Majoli, is een paar maanden later gestorven. Die had de ziekte door zijn vrouw gekregen. En het dochtertje, ja, dat weet die meneer niet — daar staat niets van in de boeken. Hij laat een vrouw in een witte jurk komen, een verpleegster, en die meent zich wel te herinneren, dat er ook een Indiaans kind geweest is. Een meisje, ja, een klein, mager ding. Dat kwam soms op bezoeken met een dikke, zwarte vrouw in het hospitaal en dan zaten ze een poos bij het bed van Majoli. Maar nadat de man gestorven was, kwam ze natuurlijk niet meer en waar ze gebleven kan zijn, weet de verpleegster ook niet.

„Zij zal wel weer naar het binnenland teruggegaan zijn,” denkt ze.

Maar dat kan natuurlijk niet, want hoe zou het kind die grote reis hebben kunnen maken? Het moet nog in de stad zijn, meent tante Wil, waarschijnlijk bij die vrouw die met haar op bezoek kwam. Maar dat kunnen ze misschien wel uitzoeken, want er is in de stad een huis, waar de namen van alle inwoners opgeschreven staan. Dat is het gemeentehuis en daar gaan ze naar toe. Daar is een meneer en die zoekt heel lang in grote bakken met kaarten. Op iedere kaart staat een naam, maar de naam van Miya is er niet bij, hij kan die tenminste niet vinden.

Moe en bezweet komen ze thuis en aan tafel praten ze er met oom Kela over.

„Die vrouw heeft zeker de naam van het kind helemaal niet opgegeven op het gemeentehuis,” zegt oom Kela. „En dat is geen best teken. Het komt wel eens vaker voor, dat zo'n vrouw een kind uit het binnenland stiekem bij zich houdt. Dat moet dan meestal al het werk voor haar doen en dikwijls heeft het een slecht leven: het is niet meer dan een klein slavinnetje. Jullie moeten maar geregeld de stad ingaan, jongens, en overal naar haar uitkijken, vooral in de arme buurten. Ik zal ook eens hier en daar informeren. Als je haar vindt, breng haar dan maar mee hier naar toe, dan zullen we wel verder zien.”

De volgende morgen beginnen ze. Ze zwerven met hun drieën de stad door, met Awawa achter zich aan. In de drukke straten sluipen ze achter elkaar langs de huizen en bij een oversteekplaats staan ze lang te aarzelen, voor ze op een holletje naar de overkant gaan. Ze lopen hier en daar naast een van de grote huizen een poortje binnen en gluren rond op de erven, waar kleine huisjes staan en arme mensen wonen. Ze slenteren langs de haven en Panokko knoopt hier en daar een praatje aan, zo goed en zo kwaad als het gaat, want hij spreekt de taal van de witte mensen nog maar heel gebrekkig. Maar niemand weet iets van een Indianenmeisje dat Miya heet. Ze komen ook aan de rand van de stad in heel armoedige buurten. Daar staan bouwvallige huisjes, waarvan sommige met stukken blik zijn gerepareerd, slordige vrouwen staan aan de deuren en de straat is er vol met haveloze kinderen. En daar zien ze ineens een Indiaans meisje. Het loopt met een groot blik water te sjouwen, dat ze aan het eind van de straat uit een kraan heeft gehaald.

Ze spreken haar aan in de Oajana-taal, maar het kind begrijpt hen zeker niet, want het geeft geen antwoord, en als Awawa aan haar benen gaat snuffelen, schrikt ze zo, dat ze het blik met water laat vallen en er huilend vandoor gaat. Uit het huisje waar ze binnengevlucht is, komt een vrouw met een stuk hout te voorschijn en die begint zo te schreeuwen en te schelden, dat ze maar gauw verder lopen. Alle mensen in de buurt kijken vijandig. Die menen zeker, dat ze het meisje hebben willen plagen. Zelfs de honden doen mee en een paar stuiven op Awawa af, maar die maakt korte metten met ze en jaagt ze met een paar grauwen jankend op de vlucht. En dan moeten de jongens maar maken dat ze weggomen, want alle mensen kiezen nu partij tegen hen en er vliegen zelfs een paar stenen door de lucht, die vlak bij hen neerkomen.

Zo zoeken de vrienden drie dagen aaneen en dan beginnen ze de moed op te geven. De stad is zo groot en er is geen spoor van het kind te vinden. Ook oom Kela heeft niets naders te weten kunnen komen. Misschien is het meisje ook in de stad gestorven of misschien is zij na de dood van haar vader weggelopen en in het oerwoud omgekomen.

„Maar als ze nog leeft, moet er toch Eén zijn die haar kent,” denkt Panokko. En hij praat er met oom Kela over.

„De grote Geest kent al Zijn schepselen,” zegt hij, „en Hoofdman Jezus is uw vriend. Toen u Hem vroeg om de regen te doen ophouden, toen hield hij op. Wilt u Hem nu niet vragen, of Hij ons helpen wil om Miya te vinden?”

Oom Kela kijkt erg blij.

„Geloof je dat, Panokko,” vraagt hij, „dat Jezus dat meisje kent?”

„Natuurlijk,” zegt de jongen. „In het zwarte Boek staat, dat Zijn Vader zelfs elk vogeltje kent. Dat hebt u zelf gezegd. En

wat een vader weet, dat leert hij toch ook aan zijn zoon?”
„Ik zal het vragen,” belooft oom Kela. „Maar vragen jullie het zelf ook, want Jezus is ook jullie Vriend.”

„Wij kunnen het nog zo moeilijk zeggen in de taal van de witte mensen,” zegt Panokko.

„Maar jongen, Jezus verstaat toch elke taal,” antwoordt oom Kela. „Hij verstaat zelfs je gedachten, nog voor je ze hebt uitgesproken!”

„Dan weet Hij het dus al?” vraagt Panokko verbaasd. En hij zit een poosje stil te denken over zoveel wijsheid.

„Maar wij zullen het Hem ook nog vragen,” neemt hij zich voor. En dat doen ze diezelfde avond, hij en Wempi, onder het huis, geknield bij hun hangmat, net zoals ze oom Kela hebben zien bidden. Arawatta knielt ernaast en probeert ze alles na te doen. En met nieuwe moed gaan ze dan nog een paar dagen op stap. Maar ze vinden Miya niet en ze zal er dus wel niet meer zijn, anders had Hoofdman Jezus wel gezorgd dat ze haar ontmoetten.

Ze zullen nu ook niet meer elke dag kunnen zoeken, want op een avond deelt oom Kela ze mee, dat ze de volgende dag naar school zullen gaan. Dat is geen verrassing voor ze, daar hebben ze op gerekend. Maar wat er dan volgt, is wel een verrassing en geen prettige: ze zullen ook verhuizen. Oom Kela heeft een kinderkuis gevonden, waar nog plaats voor hen is. En hij legt hun uit, dat het veel beter is dat ze daar hun intrek nemen, want daar zullen ze de hele dag met andere jongens samen zijn, zodat ze veel vlugger de taal zullen leren. De school is er vlak naast en er is een onderwijzer in het tehuis, die hun extra-les geven zal. Arawatta zal niet ver van de school bij een timmerman-meubelmaker in de leer komen,

waar hij veel zal kunnen leren dat hem later in het bos te pas zal komen.

Wat zullen ze ervan zeggen? Oom Kela zal wel gelijk hebben, het zal wel beter voor ze zijn. . . .

„Over een poosje zou het toch nodig zijn,” zegt oom Kela, „want wij gaan binnenkort een grote reis maken en blijven een half jaar weg. Wij gaan naar het koude land over de zee, waar wij vandaan komen en waar mijn oude moeder nog woont. Er is een brief gekomen, waarin staat, dat mijn moeder de laatste tijd erg zwak geworden is; daarom mogen we niet langer wachten. Maar we kunnen niet weggaan, als we niet weten, dat jullie goed verzorgd zijn.”

„Wij willen mee naar het koude land,” zegt Arawatta.

Maar dat kan niet. De reis daarheen is veel te ver en te duur.

„Gaat tante Wil ook mee?” vraagt Wempi.

„Ja, en de kinderen ook. Zolang we weg zijn, komen er andere mensen in dit huis.”

„Maar zolang wij hier nog zijn, kom je maar zo vaak als je wilt, hoor jongens,” zegt tante Wil. Zij ziet wel, al proberen ze hun schrik en hun teleurstelling als echte Indianen te verbergen, hoe de jongens onder de indruk zijn. Zij aait ze over hun zwarte kuifjes, zij drukt het hoofd van Arawatta even tegen zich aan en dan keert zij zich gauw om, wist de tranen uit haar ogen en gaat naar de keuken om limonade te halen.

Die nacht, als Arawatta al lang slaapt, liggen Wempi en Panokko zich nog onder het huis in hun hangmatten te schommelen.

Wempi zegt: „Als tante Wil en oom Kela weggaan, wil ik hier ook niet meer blijven.”

Stilte. Een auto raast over de straat voorbij. Ergens uit een huis klinkt nog dansmuziek.

„Hoor je 't, Panokko?”

„Ze komen terug,” zegt Panokko.

„Dat duurt te lang. Voor Arawatta duurt het zeker te lang. Die verlangt nu al naar het bos. En Awawa ook. Heb je niet gemerkt hoe onrustig hij is?”

De hond, die zijn naam hoorde noemen, komt aan hun hangmatten snuffelen en jankt zacht.

„Wat denkt mijn vriend ervan?”

„A-a,” zegt Panokko. En meer niet. Want hij weet er geen raad mee.

„We zullen wel zien,” zegt hij nog.

8. NACHTELIJKE AVONTUREN

's Morgens om halfzes luidt de bel. De grote donkere figuur van meneer Schuit staat aan het eind van de slaapzaal en zijn zware stem roept: „Opstaan, jongens! Vlug, direct eruit! Eerste vier naar de badhokken!”

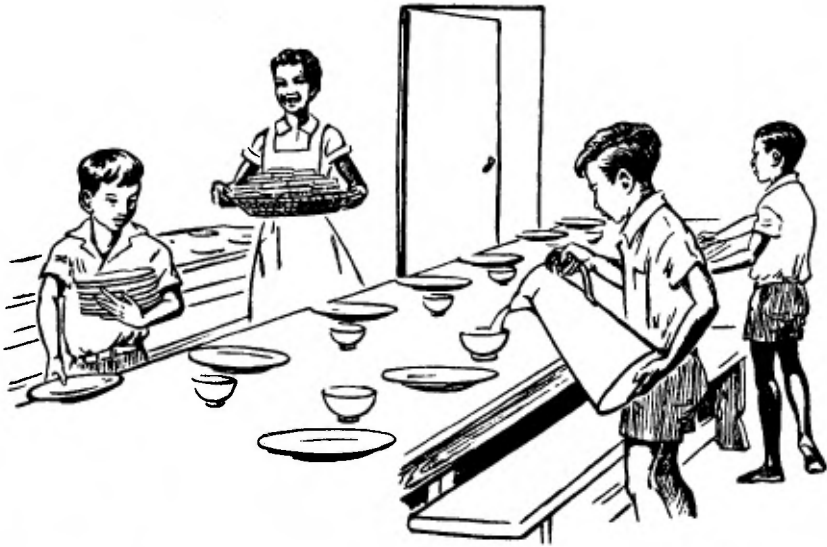
De schemerige zaal is plotseling vol lawaai en geschreeuw. Panokko grijpt zijn handdoek, buigt zich over het naaste bed om Arawatta wakker te schudden en baant zich met hem en met Wempi een weg door het gangetje tussen de bedden in de richting van de oppasser. Eerste vier, is er gezegd, en daar horen zij bij, maar meer dan acht halfnaakte jongens verdringen zich bij de deuren van de douchekamers en worstelen om er binnen te komen. „Ga weg, Indiaan, ik eerst! . . . Nee, ik! . . . Lelijke aap, laat mij erdoor! Meneer Schuit, hij trapt me op mijn tenen! . . . Meneer Schuit, hij trekt me aan mijn haar!”

Een greep van de grote handen, een bevel, een paar kletsen op blote ruggen en dan is de orde hersteld. Panokko staat onder de douche, het koude water plenst op zijn huid. Terwijl hij zich staat af te drogen, komt al een ander binnen. Vlug terug naar zijn bed en zijn kastje, broek en bloesje aan. Wempi is al klaar, Arawatta komt natuurlijk achteraan.

„Vlug, Arawatta, we hebben corvee vandaag!”

Buiten is het nu bijna licht. Terwijl ze op hun vriend wachten, kunnen ze zich even uit het raam buigen en naar het morgenrood kijken, dat gouden randen tovert aan de grauwe daken van de slapende stad. Wat is dat voor een grote vogel, die in

de takken van die mahonieboom neerstrijkt? . . . Ze hebben geen tijd om ernaar te kijken, meneer Schuit roept ze al. Ze moeten naar beneden, naar de eetzaal, waar zestig borden moeten worden klaargezet. Ze haasten zich langs de lange tafels, ze helpen de dienstmeisjes om het brood te verdelen en de melk in te schenken en dan komen de jongens al binnen. Hun ogen gaan eerst naar het eind van de tafel, waar meneer De Goede staat. Ja, hij staat er, en dus is het oppassen. Meneer De Goede is de vader over de zestig jongens van dit tehuis. Hij is ook wel goed, maar hij heeft strenge ogen, die soms gevaarlijk flikkeren kunnen. Die ogen zien alles, die merken de minste onregelmatigheid.

„Orde en regelmaat moeten er zijn,” dat is het stopwoord van de huisvader, dat horen de jongens iedere dag. Hij wil van deze zestig jongens flinke mannen maken, ordelijke mannen, „een sieraad voor de maatschappij”, zoals hij dat noemt. Om dat te bereiken, moet hij streng zijn. Er zijn jongens bij die geen ouders meer hebben, en jongens wier ouders in het bin-

nenland wonen, waar geen scholen zijn, en er zijn ook jongens die aan de ouders ontnomen werden, omdat die niet goed voor hen zorgden. Om die allemaal aan orde en regelmaat te wennen, gebeurt alles op de klok en alles op bevel.

Een klap met een stokje op de tafel — ze staan allemaal stil achter de banken. Een tweede klap — ze zitten. De huisvader zet een lied in, dat tegelijk een gebed is. De jongens zingen mee. De zaal dreunt ervan. Dat is te hard. Overdoen, eerbiediger. Nu gaat het beter. Met „amen” is het lied uit. Maar niemand strekt nog zijn hand uit naar het brood. Ze moeten wachten op een klap met de stok.

Onder het eten mag niet gesproken worden, want dan zou er geen orde blijven. Pas na het dankgebed, als ze de zaal uitgaan, komen de stemmen los. De grote jongens gaan naar hun werk in de stad. Arawatta verdwijnt ook, met Harry, een aardige negerjongen, die goed voor hem zorgt en die bij dezelfde baas werkt. Daar moet Arawatta de werkplaats vegen en planken sjouwen, maar hij mag nu ook al eens aan de schaaftank staan en hij is bezig met een kistje voor tante Wil. Hij schijnt het daar wel naar zijn zin te hebben en Harry zegt, dat het heel goed met hem gaat. Maar ze moeten hem geen boodschap laten doen in de stad, want dan komt hij de hele morgen niet terug.

De kleinere jongens moeten zich klaarmaken voor de school, maar Panokko moet eerst zijn hond nog voeren. Awawa zit in een klein schuurtje op het erf en hij begrijpt het nog steeds niet, dat hij de hele nacht alleen moet zijn en dat de baas 's morgens niet met hem het bos ingaat. Hij kijkt naar zijn schaal met eten niet om, hij loopt de tuin in en jankt en ziet met smekende ogen naar Panokko op en het is een hele toer om hem weer naar binnen te krijgen. Maar het moet, hij mag

niet mee naar de school. Het zou de kinderen te veel afleiden. Orde en regelmaat moeten er zijn.

De school is naast het tehuis en daar komen ook kinderen uit de stad, jongens en meisjes. Ze stellen zich in rijen op voor de deur van hun lokaal en marcheren naar binnen. Panokko en Wempi zijn de laagste klas al door. Daar hebben ze maar een paar weken gezeten, toen mochten ze naar een ander lokaal, bij grotere kinderen. Dat komt door de lessen die ze van oom Kela gehad hebben, door de bijlessen die ze 's middags nog krijgen en ook doordat ze zo geweldig hun best doen. Ze lezen nu uit boekjes met kleurige plaatjes en het ene boekje na het andere vliegen ze door. Binnenkort zullen ze wel weer naar een hogere klas gaan, want met de taal kunnen ze zich ook al aardig redden. Ze verstaan bijna alles, al spreken ze nog gebrekkig. De vertellingen uit de Bijbel kunnen ze nu, als de meester niet te vlug spreekt, helemaal volgen.

Als de zon op het hoogst gestaan heeft en de hitte zwaar drukt op de stad, gaat de school uit. Dan komt ook Arawatta terug uit de werkplaats en Harry moet er na het eten weer heen, maar Arawatta mag bij zijn vrienden blijven. Na de rust, als Panokko en Wempi nog een uur les krijgen van meneer Schuit, ligt hij meestal ergens op het erf te slapen, maar daarna trekt hij er met hen en met Awawa en meestal met nog meer jongens op uit. Een enkele keer moeten ze in de tuin werken, maar meestal gaan ze naar het bos en daar leren ze de andere jongens boogschieten en als er iets eetbaars getroffen wordt, gaan ze de buit braden boven een vuurtje en smullen die samen op. Maar dat gebeurt niet vaak, want veel wild is er niet zo dicht bij de stad en de negerjongens maken te veel lawaai om het te kunnen besluipen. Daarom kunnen ze beter het apenspel doen, dat ze bij hun dorp zo vaak ge-

speeld hebben. Dan staan de jongens van het tehuis vol bewondering te kijken naar de snelheid waarmee de Indiaantjes tegen een liaan opklauteren en de durf waarmee ze over de hoogste takken lopen.

Maar soms, als er genoeg jongens meedoen, gaan ze naar het voetbalveld en dan zijn de drie vrienden de minderen. Het spel is Panokko en Wempi te ruw, ze zijn bang voor een botsing met de zware lichamen van de andere spelers. Alleen Arawatta stort zich schreeuwend en onvervaard op de bal en hij doet al spoedig niet veel voor de anderen onder, want zijn schot is zuiver en hard. Aan spelregels stoort hij zich echter niet. De meeste jongens mogen Arawatta graag en wanneer er een flauwerd is die hem plagen wil, omdat hij wel eens gek doet, dan staat er altijd wel iemand klaar om het voor hem op te nemen. Daar behoeven Panokko en Wempi geen zorgen over te hebben.

Maar iets anders is er wel, dat hun zorg geeft. Dat is, dat Arawatta 's nachts niet slapen kan. Vroeger, in het bos, lag hij als een blok in zijn hangmat en ze konden hem slapende in de boot dragen. Nu gebeurt het soms in een mooie, heldere nacht, dat hij bij het bed van zijn vrienden komt. Dan stoot hij ze wakker en wil dat ze meegaan naar buiten. Dat mag natuurlijk niet van de vader, maar voor Arawatta doen ze het. Ze trekken hun broeken aan en lopen onhoorbaar tussen de bedden door. Niemand merkt iets, de andere jongens slapen diep en meneer Schuit ligt in een apart kamertje aan het eind van de zaal. Ze gaan op hun tenen de trap af, laten Awawa los en sluipen de nacht in.

Op deze tochten heeft Arawatta de leiding. De anderen gaan eigenlijk alleen maar mee om hem gezelschap te houden en op hem te passen. Hij gaat voorop met Awawa naast zich of

een paar passen voor zich uit. Soms gaan ze het bos in en sluipen daar rond over de paadjes van een oude, verwilderde plantage, maar meestal gaat Arawatta dwars door de stad in de richting van de rivier. Het is alsof zijn neus hem de weg wijst naar de waterkant. Hij steekt een straat over en sluipt een erf op. Ergens in een vermolmd schutting vindt hij een losse plank, wringt zich door de smalle opening en staat in de mooi aangelegde siertuin van een grote villa. In een van de kamers brandt nog licht en een meneer zit bij een tafel te schrijven. Ze maken een boog om de lichtschijs heen, springen van struik tot struik, wandelen het hek uit, steken weer een straat over en zijn in een andere tuin. Ze komen ergens bij een kreek en volgen die tot ze een bruggetje vinden; ze lopen over een begraafplaats en wanneer ze de uitgang naderen, worden ze heel voorzichtig, want hier hebben ze eens een paar vrouwen vreselijk laten schrikken. Het was toen nog vroeg in de nacht en ze wisten nog niet, dat er mensen bestonden, die bang zouden worden, wanneer ze in het maanlicht drie kleine gestalten van een begraafplaats zouden zien komen. Ze zagen die vrouwen wel de weg langs wandelen en ze begrepen eerst niet, waarom die plotseling begonnen te gillen en met fladderende rokken en zwaaiende armen op de vlucht sloegen. Maar Panokko had verstaan, wat ze riepen: „Jorka's, jorka's, spoken, spoken!” En in alle naburige huizen ging toen plotseling het licht aan en overal kwamen mensen in nachtgewaad naar buiten, zodat de jongens zich maar haastig terugtrokken.

Na die tijd passen ze goed op dat geen mens ze ziet en dat is heel gemakkelijk, want stadsmensen hebben zwakke oren en slechte ogen en ruiken kunnen ze helemaal niet. Wanneer je je stijf aan de schaduwkant tegen een boom drukt of plat op

de grond naast een muur gaat liggen, lopen ze vlak bij je langs zonder je te merken. Alleen wanneer ze een hond bij zich hebben, kun je beter maken dat je uit de buurt komt. Maar gevaarlijk is het ook dan nog niet, want niemand in de stad stelt vertrouwen in zijn hond. Wanneer die gromt en ijverig begint te snuffelen in de richting waarin de jongens verdwenen zijn, horen ze zijn baas zeggen: „Kom toch hier, kom hier, zeg ik je! Doe toch niet zo gek!” En mocht het dier dan toch nog nader komen, dan rekt Awawa wel met hem af.

Het is wel een leuk spelletje om zo in het donker door de slapende stad vlak langs de mensen te sluipen. Het lijkt een beetje op hun tochten door het oerwoud, toen ze daar nog samen op jacht gingen. Wanneer ze een poos aan de rivier hebben gezeten en over het glanzende water gekeken, is Arawatta tevreden. Soms nemen ze nog een bad en dan gaan ze

terug, door andere tuinen en over andere erven, maar altijd komt Arawatta bij het tehuis weer uit. Ze sluiten Awawa weer op in de schuur en komen onhoorbaar de bedompte slaapzaal op. Als Arawatta ligt, begint hij al te snurken en hij slaapt tot 's morgens om halfzes de bel gaat en Panokko hem wakker schudt.

Na zo'n nacht kunnen ze er weer een poosje tegen. Dan is het leven in de troep en het eten op bevel beter vol te houden. Na een of twee zulke nachtelijke tochten halen ze de zaterdag wel en dan nemen ze 's middags afscheid van het tehuis en spannen hun hangmatten bij oom Kela onder de pastorie. Tante Wil is altijd blij als zij ze ziet, en verwent ze als een echte moeder. De kleine meisjes steken hun armpjes naar de jongens uit en laten zich in galop door de tuin dragen en 's avonds na het eten moeten ze alle drie bij oom Kela in de studeerkamer komen. Daar kunnen Panokko en Wempi tonen hoe ze weer vooruit zijn gegaan, en oom Kela is oprecht verheugd als hij hun vorderingen ziet. Zondagsmiddags gaan ze naar de plantage en op een keer mogen ze een paar dagen vrij van school en gaan ze met het hele gezin mee naar een vakantieoord in het bos, dat Republiek heet. Daar mogen ze met hun lendendoek lopen als vroeger in hun dorp, ze gaan op jacht, ze varen een hele dag in een korjaal op de kreek, ze zwemmen met tante Wil en oom Kela om het hardst en als ze terugkomen in de stad, slaapt Arawatta de hele nacht zonder wakker te worden.

Maar de dag van het afscheid komt heel dichtbij en alleen Arawatta lijdt er nog niet onder, die leeft nu eenmaal bij de dag. De laatste zondag die ze bij oom Kela doorbrengen, neemt hij zijn kistje mee dat hij helemaal alleen gemaakt heeft, prachtig geschaafd en gepolitoerd en met mooie

Indiaanse figuren versierd. Tante Wil is er zo blij mee, ze bedankt Arawatta wel een paar keer en ze zit er die avond telkens weer naar te kijken. Ze zal er haar sieraden in bewaren, zegt zij, en zij haalt ze meteen: een paar oorhangers, een ring met een flonkerende steen en een paar snoeren kralen. Veel is het niet, het kistje is lang niet vol. Oom Kela moet maar zorgen dat zij er gauw nog wat bij krijgt, zegt ze.

Er is ook een snoer blauwe kralen bij zoals de Indianen graag dragen. Dat hangt zij Arawatta om, dat mag hij houden als een aandenken aan tante Wil. Van oom Kela krijgt hij ook wat. Een groot boek met platen en verhalen, een kinderbijbel. De platen kan hij zelf bekijken, de verhalen kunnen zijn vrienden lezen en voor hem vertalen.

Panokko en Wempi krijgen ook een aandenken. Oom Kela geeft ze beiden het echte, zwarte Boek, de Bijbel. Hij zet hun namen erin.

„Ik had het je later willen geven,” zegt hij, „als je gedoopt wordt. Maar nu we zo lang weggaan, wil ik er niet mee wachten. Vier maanden zijn jullie nu in het tehuis en je kunt er al hele stukken uit lezen. Over nog vier maanden zijn we al haast terug en dan zul je het nog veel beter kunnen. Zo lang zul je het toch nog wel volhouden, niet?”

O ja, waarom zouden ze het niet volhouden? Op zo'n prettige avond bij oom Kela lijkt dat niet zo moeilijk.

„Lees er iedere dag in,” zegt oom Kela. „Beloof me dat. En bewaar dit Boek je hele leven. Daar staat alles in van onze Vader in de hemel en van Jezus, Zijn Zoon, die ook voor de Indianen op aarde is gekomen.”

Drie dagen later staan ze tussen veel andere mensen aan de kade en zien een grote boot, een boot als het huis van de gouverneur, de rivier opvaren, in de richting van de zee. Aan de

reling staan de enige echte vrienden die ze hier hadden in de stad. Oom Kela tilt Loesje op en het meisje wuift met beide handjes. Haar stemmetje is over het water te horen: „. . . . A-ra-wat-ta . . . .” Arawatta roept terug en Wempi blaast op zijn fluit, maar de zware stem van de boot overschreeuwt het geluid.

De witte jurk van tante Wil is het langst te zien. Dan komt de bocht en alles is weg.

De mensen aan de kade verspreiden zich, maar Arawatta zet zich op een van de meerpalen en zit met nietsziende ogen in het water te staren.

De vrienden hebben moeite om hem mee te krijgen.

9. VRIJE INDIANEN

De zondag brengt nu geen verademing meer. 's Morgens gaan ze in optocht naar de kerk — een andere dan die ze met oom Kela bezochten — en zitten in lange rijen op de banken die voor het tehuis zijn vrijgehouden. De hoekplaatsen worden ingenomen door de huisvader en de oppassers en hun ogen gaan telkens weer langs de jongens die aan hun zorgen zijn toevertrouwd. Streng toezicht is nodig. Er zijn een paar pretmakers bij, die iedere gelegenheid waarnemen om baldadigheid te bedrijven. Voor een stiekeme schop, een venijnig kneepje, een prik met een speld zien ze altijd nog wel kans. Rustig luisteren is niet mogelijk, je moet voortdurend op je hoede zijn.

Op een keer begint Arawatta, die een paar rijen voor Panokko en Wempi tussen grotere jongens zit, plotseling te lachen — niemand weet waarom — en hij kan er niet meer mee ophouden. Alle jongens in de omgeving roepen: „Ssst!”, de buurlui van Arawatta stompen hem in de zijden, maar het enige resultaat is, dat de jongen nog veel harder gaat lachen. De dominee zwijgt en kijkt wachtend in de richting van de stoornis, de huisvader grijpt Arawatta bij de arm, trekt hem uit de bank en gaat met hem de kerk uit. Tegelijk staan Panokko en Wempi ook op en schuifelen voor de andere jongens langs naar de uitgang.

„Wat moeten jullie?” fluistert meneer Schuit. „Blijf zitten!”
„Wij moeten mee,” antwoordt Panokko beslist.

Meneer Schuit laat ze gaan. Hij meent misschien, dat de huisvader ook de andere Indiaantjes gewenkt heeft.

Buiten staat meneer De Goede een nog altijd lachende Arawatta driftig door elkaar te schudden. Panokko en Wempi gaan naast hem staan en leggen hun handen op de behaarde armen van de huisvader.

„Vader moet loslaten,” zegt Panokko.

„Wat?” vraagt de man verbaasd. „Wat doen jullie hier? Wie heeft je gezegd, dat je gaan mocht?”

„Hij is onze vriend,” zegt Panokko rustig. „Wij horen bij hem.”

„U mag hem geen pijn doen,” zegt Wempi.

„Mati! Vriend!” praat Arawatta, ineens ernstig. „Dit vriend, dat vriend!” Hij kijkt blij van de een naar de ander.

„Wel, nu nog mooier!” roept meneer De Goede. „Naar binnen jullie, mars!”

Ze knikken, nemen Arawatta bij de arm en lopen met hem naar de kerkdeur.

„Hij niet, hij gaat naar huis! Jullie tweeën naar binnen. En vlug!”

Ze verroeren zich niet.

„Je wilt mij dus niet gehoorzamen?” vraagt de huisvader dreigend.

Geen antwoord. Drie paar donkere jongensogen zien hem ernstig aan.

„Dan zal ik straks met je afrekenen, wacht maar! Naar huis, alle drie!”

De huisvader gaat met een rood hoofd de kerk binnen. De jongens slenteren weg en kiezen als vanzelf de richting naar het huis van oom Kela. Een vreemde meneer is er op het erf bezig om een auto te wassen. Twee dames liggen in luie

stoelen te lezen op het balkon. Arawatta wil de tuin inlopen, maar zijn vrienden houden hem tegen. Tante Wil en oom Kela zijn er niet meer. Die zijn ver weg op het grote water. Misschien zijn ze al in het koude land bij de oude, zieke moeder. . . .

Ze zuchten en lopen verder. Ze komen langs de kerk waar ze zo vaak met oom Kela geweest zijn. Daar wordt gezongen. Ze zetten zich op de stoep en luisteren. De deuren staan open om de warmte, ze kunnen ieder woord van de preek verstaan. Ze vouwen hun handen bij het dankgebed.

Nog na de anderen komen ze thuis. Meneer De Goede staat ze al in de tuin op te wachten.

„Waar zijn jullie zo lang geweest?”

„In de stad.”

„Had ik je niet gezegd, dat je naar huis moest gaan?”

Ja, dat herinneren ze zich wel. Maar ze zijn er nu immers?

„Waar ben je geweest in de stad?”

„Bij de kerk,” zegt Panokko.

„Oom Kela,” zegt Arawatta.

„Waar?”

„Bij het huis van dominee Linder,” legt Wempi uit.

„Zo, bij het huis van dominee Linder! Zo. . . .”

De huisvader kijkt de drie jongens aan. Hij kent de Indianen niet. Hij begrijpt niet, waarom ze nu nog glimlachen. Ze zijn blijkbaar niet bang voor hem, zoals de andere jongens. Die Linder heeft ze natuurlijk flink over het paard getild. Die schijnt grote plannen met ze te hebben. Maar als ze niet aan tucht wennen, komt er niets van terecht. . . .

„Zo, ja-ja, bij dominee Linder mochten jullie doen wat je wilde, niet? Maar nu moeten jullie leren wat orde en regelmaat

is! Lach niet als ik tegen je praat, apen van jongens! Dat lachen zal ik jullie ook nog wel afleren!”

Hij wijst naar een bankje tegen de muur.

„Daar blijf je zitten, net zolang tot ik je roep. Heb het hart eens om eraf te komen! En niet praten, begrepen?”

Voorlopig zitten ze er goed en praten is niet nodig. Ook zonder woorden begrijpen ze elkaar. Boven hun hoofden, achter de open ramen, gaat meneer De Goede te keer tegen de andere jongens van het tehuis. Ze hebben zich allemaal misdragen vanmorgen, ze zullen allemaal gestraft worden. Stilzitten konden ze niet? Geen ogenblik zullen ze stilzitten die middag. Een strafwandeling zullen ze maken, tot ze hun benen niet meer voelen. En dan eens kijken of ze stil kunnen zitten, de volgende keer in de kerk. . . .

Het wordt eindelijk rustig. Een poos later worden de tafels gedekt. Meneer Schuit brengt de Indianen hun eten.

„Hier,” zegt hij. „Je mag blij wezen dat je nog wat krijgt.”

Ze nemen hun bord met een glimlach aan. Bruine bonen met rijst, het ziet er lekker uit vandaag. Ze laten het zich goed smaken.

Anita, een dienstmeisje, komt de lege borden halen. Die lacht en knipoogt tegen hen. Nadat ze links en rechts gekeken heeft, stopt zij ze elk een banaan toe. Zij heeft Indiaans bloed. Aan haar ogen is het te zien.

„De baas is wild,” fluistert ze. „Hou je maar koest. Schillen wegstoppen!”

Zo'n heerlijke banaan als deze hebben ze in een tijd niet gehad. Ze stoppen de schillen in hun zak. Dan wachten ze. De zon komt om de hoek van het huis en brandt op hun hoofden. Ze zijn het gewend, het is te harden. Arawatta slaapt. Wempi fluit zachtjes een liedje. Panokko doet de ogen dicht en ziet

zijn vader aan de rivier staan. Hij tuurt met de hand boven de ogen over het blinkende water, of zijn zoon nog niet komt.

„Hier ben ik, vader,” zegt Panokko in gedachten.

Jaloekama ziet hem ernstig aan.

„Luister, mijn zoon,” zegt hij. „Jullie bent geen kinderen meer. Ik, hoofdman Jaloekama, heb jullie tot man verklaard, nadat je mijn leven had gered. Denk erom, dat jullie je als mannen gedraagt. Een vrije Indiaan is door de woorden van een neger of een blanke niet te beledigen en alles wat hem overkomt, draagt hij waardig en met een glimlach. Zal mijn zoon dat kunnen?”

„Uw zoon zal het kunnen, vader,” zegt Panokko.

Als hij zijn ogen opslaat, stellen de jongens zich in rijen op naast het gebouw. Heeft hij geslapen? De huisvader komt voor hen staan en ziet hoe het zweet over hun gezichten loopt. „Zo, je bent tenminste gehoorzaam blijven zitten,” zegt hij. En na een poosje: „Je had anders wel in de schaduw mogen gaan. Op je plaats, we gaan wandelen.”

Awawa jankt in het schuurtje, maar hij mag niet mee. De andere jongens knikken de Indiaantjes toe. Ze hebben ontzag voor die kereltjes, die meneer De Goede durfden trotseren.

„Voorwaarts, mars!”

Ze marcheren de stad uit, een landweg op. De schelpenweg is heet aan hun voeten. Je moet goed in de maat lopen, anders worden je hielen stukgetrapt door je achterbuurman. Praten mogen ze niet. Mensen zitten in mooie kleren in de schaduw voor hun huizen. Het is zondag.

De laatste kilometers zijn de ergste, maar ze halen het, allemaal. Als ze bestoven thuiskomen en gebed hebben, zijn ze haast te moe om te eten. Nog een strafpredikatie en dan mo-

gen ze naar bed. Zuchtend strekken ze zich uit. De vader heeft gelijk, ze zullen deze dag niet vergeten.

En toch staat Arawatta in die nacht voor het bed van zijn vrienden en gaat ze voor op hun nachtelijke tocht. De volgende nacht weer. Hij slaat nu, zolang de maan schijnt, bijna geen nacht meer over. In de laatste, de donkerste nacht, worden ze gesnapt.

Ze hebben de deur van het schuurtje open laten staan en dat is meneer De Goede, die erg laat van een vergadering kwam, opgevallen. Hij is naar de slaapzaal gegaan, om te zien of de hond daar misschien was. Toen miste hij de jongens.

Als ze het huis in komen sluipen, zien ze licht in de gang en plotseling staat de huisvader voor hen. Het lijkt even, alsof hij blij is. Hij neemt ze mee naar zijn kamer. Hij ziet bleek en zijn handen trillen.

„Ik wil me niet meer boos maken op jullie,” zegt hij. „Vertel me eerlijk, waar je vandaan komt en waarom je 's nachts rondzwerft. Jongens, waarom plaag je me zo?”

Wat moeten ze zeggen? Ze wilden de vader niet plagen. Ze zijn een wandeling gaan maken, omdat ze niet slapen konden.

„En waar zijn jullie geweest? . . . In het bos? . . . Wat zijn jullie toch rare jongens! Wie zwerft er nu midden in de nacht door het bos! Heb je dat wel vaker gedaan?”

Ze knikken met een glimlach. Misschien zijn ze rare jongens, maar ze zijn dat nu eenmaal zo gewoon. Thuis sliepen ze wanneer ze zin hadden, en als de maan scheen, maakten ze soms grote tochten op de rivier. Ze zijn niet bang in het donker.

Opeens begint de vader toch nog boos uit te varen.

„Is dat orde? Is dat regelmaat? Als al de jongens nu eens zo gek deden, wat zou het hier dan worden voor een bende?”

Jullie begrijpen toch wel, dat zo iets niet kan? Voor je broek moesten jullie hebben! Vooruit, naar je bed! En denk erom dat zo iets niet weer gebeurt! Deze week hebben jullie extra-corvee en iedere middag moet je in de tuin werken. Begrepen?"

Daar blijft het bij. Het valt mee. De huisvader is toch nog niet zo'n kwaai man. Meneer Schuit doet veel lelijker, de volgende morgen, als hij hoort dat ze hem heel wat nachten te slim af zijn geweest. Hij staat te bulderen, dat de zaal ervan dreunt. Maar de vader maakt er een eind aan.

„Ik heb ze er zelf al over onderhouden, meneer Schuit,” zegt hij. „Ze hebben het nu wel begrepen, nietwaar jongens?"

Voor die vriendelijkheid zijn ze gevoelig en ze spreken af, dat ze voortaan dan maar 's nachts in huis zullen blijven. „Hoor je 't, Arawatta? ....” En blijmoedig aanvaarden ze die middag hun straftaak in de tuin. Ze moeten jonge bananplanten uitzetten. Bij de Indianen is dat vrouwenwerk, maar waarom zouden zij het niet kunnen? Alleen Arawatta is aan dit werk niet te wennen. De grote jongens die de leiding hebben, laten hem maar wat omzwerven in de buurt van de tuin.

Op een avond is hij nog niet terug, als ze naar huis zullen gaan. Ze roepen hem, maar er komt geen antwoord. Is hij misschien al vooruitgegaan naar het tehuis?

Ze zoeken hem als ze daar komen, maar vinden hem niet. Dan komt hij ineens aanslenteren, lachend en plezierig etend uit een dichtgevouwen paloeloe-blad. In een omgewaaide palm heeft hij dikke, witte larven gevonden van het soort waar de Indianen dol op zijn. Geroosterd zijn ze het heerlijkst, maar rauw smaken ze ook goed. Arawatta pakt er een bij de kop, drukt hem dood, zuigt hem uit en gooit de huid weg.

„Wat heb je daar?” vraagt meneer Schuit, die juist de jongens komt roepen voor het bád.

„Atukuma,” zegt Arawatta. „Kinderen van de lim-lim! Lekker!”

Hij steekt de oppasser tussen duim en vinger een kronkelende larve toe. Hij lacht, als die griezelend een stap achteruit doet en brengt de lekkernij naar zijn eigen mond. Maar meneer Schuit slaat hem het ding uit de hand en als Arawatta verwonderd een nieuwe wil pakken, wordt hem het hele blad met zijn kostelijke inhoud uit de handen geslagen.

„Doe niet!” zegt de jongen goedig. „Atukuma lekker, jongen!”

Hij bukt zich om het blad op te rapen, maar meneer Schuit zet er zijn voet op en als Arawatta een paar larven op wil rapen die ernaast gevallen zijn, schopt de oppasser zijn hand weg en slaat hem om de oren.

Dan gebeurt er iets vreemds. Die goeie Arawatta, die nog nooit boos geworden is, die hoogstens klaagde of een beetje hilde als een ander hem verdriet deed, verandert in een klein, woest dier. Hij is nog nooit in zijn leven door een mens geslagen, hij beschouwt dit als een aanval. Vroeger is hij eens door een gewonde boskat aangevallen, toen hij ongewapend door het woud ging en die heeft hij toen met zijn blote handen geworgd. Wie hem met opzet pijn doet, is zijn vijand, en die gaat hij te lijf.

Hij werpt zich met zoveel kracht op de oppasser, dat die achterover op het erf valt en vóór de man op kan staan, zit Arawatta schreeuwend boven op hem, grijpt hem met beide handen bij de keel en slaat zijn hoofd tegen de grond. Maar dan springen Panokko en Wempi toe en sleuren hem terug.

„Arawatta, vriend, hou op!”

De arme jongen is door alles heen. Hij gooit zijn vrienden van zich af, hij slaat ze zelfs, als ze hem opnieuw vastpakken. Zijn ogen rollen wild door zijn hoofd. Hij ziet eruit alsof hij gek geworden is.

Intussen is meneer Schuit overeind gekomen en als hij ziet, dat al de jongens van het tehuis en zelfs de dienstmeisjes staan te kijken, wil hij opnieuw op Arawatta af. Maar Panokko en Wempi springen vóór hem en nu krijgen ze hulp, eerst van Harry, dan van bijna al de andere jongens. Die vormen een kring om de oppasser heen, zodat hij niet meer bij de Indiaantjes kan komen en ze houden hem tegen, tot Arawatta tussen zijn vrienden in naar de slaapzaal gebracht is.

Op zijn bed komt de jongen langzaam tot bedaren. Hij beeft over zijn hele lichaam, hij kreunt en rolt met zijn hoofd over het kussen. En opeens begint hij te snikken. Hij grijpt de hand van Panokko.

„Arawatta wil weg!” huilt hij. „Panokko, Arawatta wil naar huis!”

„Wij gaan naar huis,” belooft Panokko. „Stil maar, hoor vriend! Wij gaan zo gauw mogelijk weg. Wat zegt mijn vriend Wempi ervan?”

„Mijn hart is al op reis,” zegt Wempi.

Op dat ogenblik komt meneer De Goede de zaal op. Hij is pas thuisgekomen. Als hij Arawatta ziet liggen, schudt hij ontdaan zijn hoofd.

„Jongens, jongens, moet dat nu zo?” vraagt hij. „Wat maken jullie het ons toch moeilijk!”

„Wij willen weg, vader,” zegt Panokko.

„Weg? Waarheen?”

„Naar ons dorp aan de grote rivier. Het dorp van mijn vader Jaloekama.”

„Maar waarom nu ineens?”

„Een vrije Indiaan laat zich niet slaan, vader.”

„Dat was ook niet goed,” zegt meneer. „Ik heb van de dienstmeisjes en van de grote jongens gehoord wat er gebeurd is. Voor meneer Schuit behoef je niet bang meer te zijn. Die wilde hier niet langer blijven, hij is al vertrokken. Een van de grote jongens zal voorlopig zijn taak overnemen. Dus, jongens, daar kun je gerust op zijn. Ik zal jullie eten hier laten brengen.”

„Wij willen toch liever weg, vader,” zegt Panokko.

„Maar waarom? En hoe wil je er komen?”

„Wij moeten eerst met de boot, want onze korjaal ligt bij de commissaris. Geef ons geld voor de boot, vader.”

„Kom morgenochtend maar eens praten, na het ontbijt,” zegt meneer De Goede. „Dan zijn wij allemaal weer tot rust gekomen en dan zullen jullie er wel anders over denken.”

Maar daarin vergist hij zich. Als ze de volgende morgen voor hem staan in zijn kamer, zijn ze heel rustig en ook Arawatta kan weer glimlachen, maar ze blijven bij hun plan: ze willen weg, liever vandaag nog dan morgen.

„Maar waarom dan toch? De oppasser is er immers niet meer, en je weet wat ik je gisteravond gezegd heb.”

„Het is voor Arawatta niet goed dat wij blijven,” zegt Panokko.

„Hij zal ziek worden,” zegt Wempi. „De boze geest zal terugkomen. Wij moeten voor hem zorgen.”

„Hij moet terug naar zijn moeder,” voegt Panokko eraan toe.

„Daar is hij gelukkig.”

„Maar wat zal dominee Linder zeggen?”

„Hij zal het begrijpen. We zullen misschien later weer naar

de stad reizen en dan zullen we hem terugzien en het hem vertellen.”

„Maar jongens, luister nu eens. Wacht nu in ieder geval tot dominee Linder terug is. Dat duurt toch maar een paar maanden! Wat komt er zo van jullie terecht? Hij heeft jullie hier gebracht, opdat je veel zoudt leren. . . .”

„Wij hebben veel geleerd,” zegt Wempi. „Wij kunnen lezen en schrijven. Arawatta kan een bank en een kist maken.”

„Wij zullen iedere dag in het zwarte Boek lezen,” zegt Panokko. „Al de verhalen van Hoofdman Jezus.”

„Maar jongens, je weet immers nog bijna niets van Jezus!” roept de vader wanhopig. „Blijf toch, totdat je Hem beter kent.”

„Wij kennen Hem goed,” zeggen ze. „Wij weten dat Hij onze Hoofdman is. Wij willen iedere dag tot Hem bidden. Hij zal voor ons zorgen. Geef ons het geld, vader.”

De huisvader praat nog lang. Hij probeert alles om ze van hun plan af te brengen, maar het lukt hem niet. Dan komt weer zijn oude drift boven.

„Ik verbied jullie om weg te gaan!” roept hij en hij slaat met zijn hand op de tafel. „Ik heb dominee Linder moeten beloven, dat ik goed voor jullie zorgen zou tot hij terugkomt, en dat zal ik doen. Tot zo lang blijven jullie hier!”

Ze kijken hem zwijgend en ernstig aan.

„Heb je 't nu goed begrepen?”

„Wij hebben besloten om weg te gaan,” zegt Panokko.

„Dan moet je maar zien hoe je dat klaarspeelt,” zegt de vader.

„Geld krijg je niet. Vooruit, maak dat je wegkomt, ik wil er niet langer over praten.”

10. NAAR HUIS

Ze gaan iedere dag gewoon naar school en doen er hun best evenals vroeger. Maar zodra ze 's middags een kans zien, zijn ze verdwenen. Ze zwerven door de stad en langs de rivier. Op de markt helpen ze een koopman om zijn spullen weer op te laden en verdienen er een paar centen mee. Ze brengen een kar vol stinkende huiden weg voor een slager en worden beloond met een stuk worst. Dat verkopen ze aan een oude negervrouw voor een stuiver. Op een keer helpen ze een krantenbezorger en de volgende dag nemen ze de hele wijk van hem over. Ze krijgen de adressen op een lijstje — het is fijn dat ze lezen kunnen. Terwijl zij door de straten rennen, zit de bezorger in de kroeg en na afloop nemen ze iedere avond bij hem een dubbeltje in ontvangst. Het geld bewaart Panokko in een oude knikkerzak, die hij van een van de jongens op de slaapzaal heeft gekregen.

Als het donker wordt, gaan ze naar huis en komen aan de achterkant binnen. Daar sluiten ze zich aan bij de jongens die uit de tuin of van het voetbalveld komen en meneer De Goede schijnt niets te merken. Hij heeft de eerste dagen een beetje strak gedaan tegen de Indiaantjes, maar als hij merkt dat ze even rustig als altijd hun plicht doen, denkt hij zeker dat ze hun plan vergeten zijn en behandelt ze weer als al de anderen. Op een dag geeft hij ze alle drie een mooie gekleurde ansichtkaart en vertelt dat die van dominee Linder gekomen is, uit het koude land, ver over het grote water. „Hartelijke groeten van oom Kela en tante Wil”, staat erop.

„Je ziet dat ze jullie niet vergeten,” zegt de huisvader. „Vergeet hen ook niet, jongens!”

Ze schudden hun hoofden en glimlachen. Hoe zouden ze oom Kela en tante Wil kunnen vergeten? Arawatta ruikt aan zijn kaart. Die heeft tante Wil in handen gehad. Maar zij rook altijd veel lekkerder. Op de kaart van Panokko staat een vreemd landschap, helemaal wit.

„Dat is sneeuw en ijs,” legt meneer De Goede uit. „Weet je wat dat is? Dat is water, dat door de kou stijf geworden is. Zo koud is het daar, dat het water stijf wordt. Je kunt erover lopen. Wacht, ik heb nog een kaart van de stad, die kun je ze terugsturen. Wat zullen wij erop zetten? Dat je aan de haven zult staan, als ze terugkomen? . . . Enfin, doe het zelf maar. Je kunt nu immers schrijven? Het adres zet ik er wel op.”

Panokko zal het doen. Wat moet hij schrijven? Hoe kan hij op papier zetten, wat er in zijn hart omgaat? Ze moeten weg. Het is tijd voor de krantenwijk. . . .

Hij schrijft: „Hartelijke groeten van Panokko, Wempi en Arawatta”. Dat leest meneer De Goede een kwartier later, als hij de zaal binnenkomt. De jongens zijn weg. Maar hij schijnt er tevreden mee te zijn. Hij toont ze 's avonds aan tafel de kaart, helemaal klaar, met een postzegel erop. Ze mogen hem zelf nog even op de bus brengen.

De volgende avond komen de kranten laat en de jongens zijn al aan het baden, als Panokko en zijn vrienden thuiskomen. Maar meneer De Goede merkt het niet, want de grote jongen die nu het toezicht heeft op de slaapzaal, smokkelt ze stilletjes binnen. Die weet van hun plan en Harry weet het ook en die twee helpen de Indianenjongens zoveel als ze kunnen en sparen zelfs iedere week een stuiver voor ze. Maar als er niet meer hulp komt, zal het nog lang duren, voor ze het geld voor de

boot bij elkaar hebben. En voor Arawatta wordt het tijd dat ze weggomen. Hij is niet meer zo rustig als vroeger, hij lacht niet meer en op de werkplaats zit hij meestal stil op een blok hout voor zich uit te staren, heeft Harry verteld. Soms lust hij zijn eten niet.

Is er nu geen mens in de stad, die ze helpen kan? Ze kennen niemand buiten het tehuis, wie ze het durven vragen. De oude Papa dokter hebben ze nooit meer ontmoet. „In de stad zullen we mekaar nog wel eens zien,” heeft hij gezegd. Maar hij woont op een eiland, dat Curaçao heet, heeft oom Kela eens verteld en hij komt zeker bijna nooit in de stad.

Op een nacht, als de maan hoog boven de palmen staat, voelt Panokko een hand op zijn schouder. Daar staat Arawatta en fluistert dat hij weg wil, het bos in. Maar dat kan niet. De vader heeft het verboden en wanneer hij het merkt, zullen ze straf krijgen en 's middags de stad niet in kunnen. De jongens staan een poos voor het open raam en kijken naar de zilverglans van de maan op de struiken. Dan krijgt Panokko zijn vriend weer in bed. Maar als ze 's morgens wakker worden, is Arawatta verdwenen en de hond is er ook niet.

Meneer De Goede mist Arawatta natuurlijk aan het ontbijt, maar de vrienden kunnen eerlijk verklaren, dat ze niet weten waar hij is en ze zijn net zo ongerust als de huisvader. Ze hoeven niet naar school die morgen, ze moeten Arawatta maar gaan zoeken, zegt de vader. Ze gaan het bos in, maar vinden geen spoor. Ze roepen en Wempi blaast op zijn fluit, maar ze krijgen geen antwoord. Ze dwalen door de stad. Nergens is Arawatta. Maar als ze thuiskomen, laat in de middag, — de bezorger hebben ze met zijn kranten laten zitten — is de hond terug. Hij springt tegen Panokko op en uit alles blijkt dat hij hem mee wil hebben, maar meneer De Goede sluit hem op in

de schuur. Het is nu avond, zegt hij. Hij wil niet, dat zij ook 's nachts in het donker zwerven, de volgende morgen moeten ze er maar weer op uitgaan. Hij zal de politie waarschuwen. Maar tot de volgende morgen kunnen de jongens niet wachten. Zodra alles stil is, sluipen ze het huis uit en nu hebben ze Awawa om hun de weg te wijzen. Langs allerlei kronkelpaden voert de hond hen diep het bos in, verder dan ze ooit geweest zijn. En daar vinden ze Arawatta! Achter een grote, omgewaaide boom heeft hij een kampje gebouwd en zijn hangmat gespannen en daarvoor zit hij bij een vuurtje een vogel te braden.

Hij lacht tevreden als hij zijn vrienden ziet, knikt ze toe en draait dan zijn vlees weer met alle aandacht rond. Awawa legt zich neer met de neus bijna in de as en de jongens hurken bij het vuur, dankbaar en gerust. Waarom zullen ze het hun vriend moeilijk maken met verwijten? Hij zou het niet

begrijpen, zo min als er tot Awawa iets van hun woorden zou doordringen. Hij heeft behoefte aan de eenzaamheid van het bos, aan een leven zoals hij het vroeger heeft geleid. En zij genieten ook. Het is lang geleden dat zij in de nacht bij een knappend vuur hebben gezeten onder de wijde sterrenhemel en met vette vingers een stuk vlees naar hun mond hebben gebracht, dat zij zelf geroosterd hebben boven de vlammen. Maar meer dan één bout willen zij niet hebben. Het andere is voor Arawatta, die de hele dag weinig gegeten heeft. Awawa krijgt de beentjes.

Ze zitten bij elkaar, tot de dauw begint neer te slaan op de bladeren. Dat is het eerste teken dat de morgen komt. Arawatta is voorlopig tevreden en wil nu wel weer mee. Ze doven het vuur, werpen wat losse, dode takken voor het kampje en wissen hun sporen weg. Dan vertrekken ze en 's morgens, als de bel luidt, ligt ook Arawatta weer tussen de andere jongens op zijn bed, maar deze keer is hij bijna niet wakker te krijgen. Na het bad komt hij met zijn gewone glimlach de eetzaal binnen voor het ontbijt.

Meneer De Goede is heel verwonderd en neemt hem dadelijk in verhoor. Waar hij geweest is en wat hij al die tijd heeft uitgespookt? En of dit orde en regelmaat is? . . . .

Arawatta heeft van de taal der blanken nog niet veel geleerd. Hij verstaat een eenvoudig zinnetje, maar spreken kan hij die taal nog niet. Hij vertelt blij in het Indiaans van zijn kampje en van de vogel die hij geschoten heeft en hij zegt ook, dat hij er gauw weer heen zal gaan, maar de huisvader begrijpt er natuurlijk geen woord van. Panokko moet de woorden van Arawatta vertalen.

„Hij is in het bos geweest en daar heeft hij al die tijd rond-

gezworven en ook wel iets te eten gevonden.” Veel meer vertelt Panokko maar niet.

„Hij weet niet beter, vader,” voegt hij eraan toe. „Hij doet niemand kwaad en hij zal altijd wel weer terugkomen. Laat hem zijn gang maar gaan. Hij kan het hier nu eenmaal niet aldoor uithouden.”

„Hij heeft het hier toch goed?” moppert de vader nog. Maar dan laat hij het er toch maar bij. De politie krijgt een boodschap, dat het verloren schaap terecht is en Arawatta gaat die morgen als gewoonlijk met Harry naar de werkplaats. Maar een paar nachten later verdwijnt hij opnieuw en duikt pas de volgende nacht tegen de morgen weer op. Meneer De Goede trekt er zich niet veel meer van aan en Panokko en Wempi maken zich niet ongerust. Als Arawatta er niet is, trekken ze 's middags met z'n tweeën de stad in.

De krantenwijk zijn ze kwijt. De bezorger was boos, omdat ze hem een keer in de steek gelaten hebben en heeft andere jongens gevonden die het werk voor hem doen. Het is jammer, want het valt niet mee om telkens weer ander werk te vinden en ze moeten nog veel verdienen, eer ze genoeg zullen hebben voor de boot.

Op een middag, als ook Arawatta weer eens bij hen is, krijgen ze een aardig karweitje aan de rivierkant. Daar moeten planken en balken op een schuit geladen worden en omdat het regenachtig weer is, hebben de havenarbeiders geweigerd om te werken. Maar wat geven de jongens om een beetje regen, als ze goed verdienen kunnen? Ze trekken hun bloesjes uit en leggen die onder een zeil. Awawa gaat erbij liggen om erop te passen en de Indiaantjes sjouwen met blote bovenlichamen, glimmend van de regen, tot de hele lading aan boord gebracht is. Dan is het al zo goed als donker. Ze zullen te laat aan tafel

komen en misschien wel straf krijgen. Maar dat hebben ze ervoor over, want de baas van de schuit is zo blij, dat hij ze elk twee kwartjes geeft en Arawatta nog een dubbeltje extra, omdat die met zijn sterke armen bijna net zoveel gedaan heeft als de andere twee samen. En met al dat geld zijn ze plotseling een grote sprong dichterbij de dag van hun bevrijding gekomen.

Blij haasten ze zich nu de donkere straten langs. Bij de begraafplaats gaan ze het hek binnen, vinden het bruggetje over de kreek en komen ergens aan de achterkant een erf op, een grote tuin van een herenhuis. Daar staan drie of vier kleine, houten woningen, waarin arme gezinnen huizen en bij een van die huisjes, in het licht dat door de deuropening naar buiten valt, staat een groep mensen opgewonden te praten. Daar moet wat bijzonders zijn en de jongens haasten zich ongemerkt naderbij. Een oude vrouw met een witte hoofddoek heeft het woord.

„Dáár zit hij!” roept ze, met een stem die overslaat van zenuwachtigheid. „Dáár zit hij, mensen, in dat berghok! Zie je 't niet? Daar, in die donkere hoek, onder die manjaboom! . . . O, ik ben toch zo vreselijk geschrokken, ik tril er nog van! Ik had een paar cassaveknollen buiten liggen, daar aan de kant onder die faja-lobbie-struik en ik dacht, laat ik die nou nog even binnenhalen, dan kan ik ze bij de lamp nog schillen en raspen. En wat denk je dat er gebeurt, mensen? Ik buk me naar die knollen en o, o, o, ik bestierf het haast van de schrik, daar vliegt me ineens zo'n lelijk, klein gedrocht, zo'n gevaarlijke jorka, bijna onder mijn handen vandaan en dat schiet dwars over het erf naar die donkere hoek! Ik heb gegild, mensen, ze moeten het op de markt wel gehoord hebben, want hij rende mij haast ondersteboven en stel je voor,

dat hij me met zijn houten kop tegen mijn lijf gestoten had, dat akelige spook, ik heb toch al zo'n last van mijn ingewanden — o, o, ik viel haast van mij zelf waar ik stond! . . . . Maar ik zag toch nog, dat hij de deur opendeed en in dat hokje kroop, waar mijn teilen hangen en waar ik mijn wasboel en mijn oude rommel heb staan. . . . En daar zit hij nou nòg, ik verzekeer het je, want ik heb er aldoor mijn ogen op gehouden. . . . Als hij tenminste niet in de grond gekropen is, want dat kunnen ze ook, die jorka's. . . .”

„Je zult het je wel verbeeld hebben, moeder Mina,” zegt een lange, magere man. „Ik heb nog nooit van jorka's gehoord op dit erf. . . .”

Hij zwijgt ineens, want uit het berghok komt het denderende lawaai van een wasteil die op de grond valt en daarna het geluid van een zwakke kreet. Meteen begint de vrouw weer te gillen.

„Hoorde je 't?” roept ze. „Zit hij er nou, ja of nee?”

Ja, ze hebben het allemaal gehoord en de vrouwen die het dichtst bij het gevaarlijke hok staan, deinzen achteruit en proberen zich achter de andere mensen te dringen. De jongens staan nu bijna vooraan.

„Hij is natuurlijk van de begraafplaats gekomen!” zegt vrouw Mina. „Daar loop ik laatst op een avond, mensen, met mijn buurvrouw Cornelia, en daar komen er drie achter mekaar door het hek de straat oprennen. Is 't waar of niet, Cornelia, jij hebt ze toch ook gezien, hè? Wij hebben toen de hele buurt bij elkaar geschreeuwd en toen is de kleermaker die daar woont, gaan zoeken, maar toen was er natuurlijk niets meer te vinden. Nou, die dacht toen ook, dat wij 't ons verbeeld hadden, maar wij weten wel beter. Is 't niet waar, Cornelia?”

Panokko en Wempi kijken elkaar aan en Wempi begint

zachtjes te lachen. Arawatta dringt zich door de mensen naar voren.

„Maar hoe krijg ik nou mijn cassaverasp?” klaagt vrouw Mina. „Want die hangt daar ook in dat hok. . . . Mijn gunst, wat is dat?”

Ze springt met een schreeuw op zij, maar het is Awawa slechts, die langs haar wijde rokken strijkt. De hond loopt Arawatta achterna, komt hem voor en gaat snuffelend op het berghok af.

Arawatta heeft van alles wat er gezegd is, alleen maar begrepen, dat het om dat hok gaat en hij heeft ook de kreet gehoord, die daar klonk. Wat zit er in dat hok, waar de mensen zo bang voor zijn? . . .

„Pas op, jongen, je zult ongelukkig worden, jongen!” roepen een paar mensen. Maar Arawatta kijkt even grijnzend achterom en loopt dan toch door. Panokko en Wempi gaan hun vriend achterna.

„Is die hond van jullie, jongens?” roept vrouw Mina. „Jaag dat spook er dan uit met die hond! Je krijgt een stuiver, als je het eruit jaagt!”

„Dat is goed,” zegt Panokko. „Zoek, Awawa, zoek!”

De deur van het hok staat op een kier. Awawa steekt er zijn kop door, maar hij gromt niet. Hij piept een beetje en kwispelt vriendelijk. Dan glipt hij naar binnen en Arawatta volgt hem. De beide andere jongens blijven voor de deuropening staan. Ze horen Arawatta rondtasten in het donker. Ze horen hem praten in de Oajana-taal: „Toe maar, Awawa, zoek maar, hondje. . . .” En tot hun verbazing krijgt Arawatta plotseling antwoord in hun eigen taal. Een klagerig stemmetje zegt: „Doe die hond weg! Ik ben bang voor die hond! . . . .”

Wie spreekt hier in de stad de Oajana-taal, behalve zij

drieën? . . . . Panokko springt het schuurtje in. Zou het soms . . . . Hoe heet ze ook weer? Zouden ze dat Oajana-meisje misschien eindelijk gevonden hebben?

Een klein, mager wezentje schiet hem plotseling onder de armen door, botst tegen Wempi op, vliegt ook die voorbij en rent het donker in, de achterkant van het erf op. De jongens hollen er met Awawa achteraan. Ze horen de vrouwen gillen. Dan wordt het stil. Awawa volgt het spoor. Het gaat het bruggetje over, de kreek langs en dan de begraafplaats op. En daar halen ze het spook eindelijk in. Het is een klein meisje in een versleten en kapot jurkje, dat zich jammerend achter een opstaande grafsteen probeert te verbergen.

„Niet slaan, niet slaan!” kermt ze. „Ik zal wel meegaan, ... maar sla mij dan niet!”

„Wij zullen je niet slaan,” zegt Panokko. „Wij zijn je vrienden. Hoe heet je? . . . . Vertel me, hoe je heet!”

„Miya,” schreit het kind. „O, houd die hond toch vast!”

Het duurt een poos, voor ze haar tot kalmte hebben gebracht. Dan krijgen ze eruit, dat ze bij een vrouw in huis is, die helemaal aan het andere eind van de stad woont. Dat moet wel een slechte vrouw zijn, want het meisje is doodsbenauwd voor haar. Ze is er weggelopen, omdat zij, toen de vrouw niet thuis was, een grote kruik had gebroken en wist, dat zij daarvoor geslagen zou worden zoals nog nooit gebeurd was. Dat is nu al twee dagen geleden en al die tijd heeft zij zonder eten rondgezworven.

„Ik wil nooit naar die vrouw terug,” zegt ze. „Ik ga liever dood van de honger!”

„Je hoeft niet terug,” zegt Panokko. „Wij hebben een veel beter plekje voor je, hè vrienden?”

Natuurlijk, zij moet met Arawatta mee naar zijn kampje.

Daar zal niemand haar vinden. Ze moeten nu maar dadelijk gaan en Awawa meenemen, maar eerst zal Panokko nog wat eten voor ze kopen. Ze komen een Chinees winkeltje voorbij en daar haalt hij een tros bananen, een paar pindakoekjes en een hele zak stroopwafels. Dat kost samen dertig cent, maar dat moet er nu maar af. Nog voor ze dicht bij het tehuis uit elkaar gaan, heeft Miya al drie bananen op.

„Pas op, Arawatta, hou haar goed bij je, hoor! En ga niet de weg langs. Niemand moet haar zien!”

Arawatta lacht. Hij is gelukkig. Hij heeft weer iemand die hij beschermen en verzorgen moet, en dat is hem best toevertrouwd.

Het eten is al gedaan als Panokko en Wempi thuishkomen, en meneer De Goede is boos. Maar voorlopig hebben de jongens weinig van hem te vrezen, want er is een meneer op bezoek, die kleurenplaatjes over het binnenland zal vertonen. De huisvader geeft ze fluisterend een standje en zegt dat hij morgen wel verder met ze zal praten. Voor straf mogen ze de gezellige avond niet bijwonen, maar moeten dadelijk naar bed. En dan vraagt de vader ook nog, waar Arawatta is, maar het antwoord hoort hij nauwelijks, want de jongens van het tehuis zijn erg rumoerig, hij moet ze voortdurend met zijn strenge ogen in bedwang houden.

Op hun bed eten Panokko en Wempi de boterhammen die het Indiaanse dienstmeisje ze gebracht heeft. Beneden hen, in de eetzaal, klinkt telkens een luid gelach. Die meneer met zijn plaatjes schijnt nogal grappig te zijn. Wat kan het hun schelen? Zij kennen het binnenland en zij zullen het spoedig weer in zijn volle schoonheid zien. En ze hebben Miya, dat is veel belangrijker! Toen ze de hele stad naar haar afzochten, was ze

nergens te vinden en nu ze niet meer zochten, liep ze hun zo maar in de armen! . . . Hoe komt dat?

Daar ligt Panokko lang over na te denken en hij vindt eindelijk de oplossing. Maar voor hij die aan Wempi kan vertellen, komen de jongens van het tehuis met veel lawaai de slaapzaal op. Daarna duurt het nog een hele poos, voor de meneer van de plaatjes weggaat. Meneer De Goede laat hem uit, komt de trap op en loopt langs de bedden. Panokko houdt zich slapend en Wempi ook. Ze horen de huisvader naar zijn kamer gaan en daar een poos heen en weer lopen. Dan knipt hij het licht uit.

Als Panokko overeind komt, richt ook Wempi zich op. Ze fluisteren even. Dan kleden ze zich vlug aan en halen hun bezittingen uit hun kastjes. Ook de kinderbijbel van Arawatta moet mee en zijn witte pakje en de hamer, die hij van Harry heeft gekregen, en nog enkele kleine dingen. Ze hebben de handen vol, als ze op hun tenen de trap afsluipen. Maar in het schuurtje vinden ze hun hangmatten, daar kunnen ze alles in bergen. Hun bogen en pijlen hangen daar ook.

Een half uur later zien ze het vuurtje van Arawatta door de struiken glimmen. Hij zelf zit erbij met de hond aan zijn voeten en Awawa jankt zacht van vreugd, als hij zijn baasje ziet. Miya ligt te slapen in de hangmat.

De jongens hangen hun bogen op, spannen nog een hangmat onder het kampje voor Arawatta en zetten zich bij het vuur. Panokko geeft Arawatta zijn boek. Dat moet hij morgen goed inpakken, zegt Panokko, in droge paloeloe-bladeren, met een stukje liaan of seilgras erom. Dan kan het niet vuil worden op de grote reis naar huis. Met de zwarte Boeken van zijn vrienden moet hij hetzelfde doen.

„Gaan wij weg?” vraagt Arawatta met schitterende ogen.

„Ja,” zegt Panokko. „Wij gaan weg.”

„Morgen? Morgen, mijn vriend?”

Panokko knikt ernstig.

„Misschien morgen al. In ieder geval: heel gauw.”

Arawatta geeft een schreeuw van vreugde. Hij schrikt er zelf van en kijkt bezorgd achterom naar de hangmat. Miya kreunt en keert zich om. Maar ze slaapt door.

„Hebben we dan al geld genoeg?” vraagt Wempi verwonderd. „Heeft mijn vriend er wel aan gedacht, dat Miya ook mee moet op de boot?”

Panokko glimlacht. Nee, hij heeft nog geen geld genoeg. En toch zullen ze nu heel gauw naar huis gaan.

„Luister,” zegt hij. „Ik heb de oplossing gevonden, vanavond op mijn bed. Wie heeft gezorgd, dat wij Miya vonden? Wie heeft haar vanavond naar ons toegestuurd? . . . Hoofdman Jezus! Wij hebben het Hem gevraagd en Hij heeft het gedaan.”

„Waarom heeft Hij het dan niet eerder gedaan?” vraagt Wempi.

„Daar heb ik ook over gedacht,” zegt Panokko. „Waar hadden we Miya moeten verbergen, als we haar eerder gevonden hadden? . . . Maar nú hadden we een veilige plek: dit kampje van Arawatta. Hoofdman Jezus ziet alles, mijn vriend, en Hij weet ook alles. Hij hoort ons altijd, maar Hij helpt pas als het tijd is en als we alles klaar hebben. Begrijpt mijn vriend nu, waarom we al onze eigendommen meegenomen hebben uit het tehuis? Het is tijd dat we naar ons land reizen, voor Arawatta en voor Miya en ook voor ons. Nu zijn wij klaar om te vertrekken en ik heb Hoofdman Jezus gevraagd: Help ons, geef ons nu geld voor de boot. Hij kan alles, Wempi, Hij roept de mensen zoals ik Awawa roep.”

O ja, daarvan is ook Wempi diep overtuigd.

„Misschien roept Hij morgen Papa dokter wel,” zegt hij. Dat lijkt hun de enige oplossing. Als ze Papa dokter ontmoeten, krijgen ze het geld, dan kunnen ze met de boot. Ze praten er nog een poosje over door, daarna spannen ze de derde hangmat tussen de bomen. Panokko houdt de wacht, de andere twee gaan slapen. Later lost Wempi zijn vriend af. Ze blijven bij het kampje tot de zon op is en ook Miya uit haar hangmat komt. Ze ziet er al veel beter uit en ze kan alweer een beetje lachen. Maar wat is ze mager! Arawatta geeft haar gauw een pindakoekje. En terwijl ze bij het vuur staat met de hond naast zich, knabbelend op haar koekje, weet Panokko ineens, dat hij haar eerder gezien heeft. Dat meisje met het blik water, in die achterbuurt, dat was ze! Wempi ziet het ook.

„Weet je nog, Miya, dat we toen met je gepraat hebben? Merkte je dan niet dat wij Oajana's waren, net als jij? Wij spraken toch de Indianentaal?”

Ja, ze weet het nog.

„Maar ik schrok zo,” zegt ze verlegen. „En die vrouw stond naar mij te kijken. . . . Ik was zo bang voor haar. . . .”

„Waarom hebben wij haar toen niet herkend?” denkt Panokko. „Wij hadden haar toen toch bij oom Kela en tante Wil kunnen brengen?”

Daar komt hij niet uit. Maar hij denkt er niet lang over. Want alles is nu goed. En Hoofdman Jezus zal verder ook alles goedmaken.

Ze gaan niet meer naar het tehuis. Daar zullen ze nooit meer komen. Panokko en Wempi zijn al vroeg in de stad en kijken overal uit naar Papa dokter. Maar die hele voormiddag zoeken ze tevergeefs.

Als de zon recht boven hun hoofden staat te branden, kopen ze op de markt een paar gebakken visjes en een stuk cassavekoek en gaan aan de rivierkant zitten om dat op te eten. Een zwaar beladen korjaal met twee bosnegers erin drijft dicht langs de oever. Wat is het lang geleden, dat de jongens dat hoedje hebben gezien en die blauwe schouderdoek. En zie, daar komt nog een korjaal, ook met twee negers, dezelfde die lang geleden met Mooiman en Hoedje in het dorp van Jalokama zijn geweest.

De jongens roepen niet. Ze volgen de boten naar de plaats waar die aanleggen. Daar staan ze dan glimlachend te wachten. Hun harten bonzen van vreugde, maar ze vertrekken geen spier.

Het duurt een poosje, voor Mooiman en Hoedje in die nette stadsjongetjes de beide Oajana-zonen herkennen, maar dan glimmen ze van oprecht plezier. Mooiman slaat zelfs zijn sterke armen om Panokko heen.

„Mijn levensredder!” roept hij tegen de anderen. „Mijn broeder onder de Oajana's!” Hij doet met rollende ogen en veel gebaren het hele verhaal van de geweerval onder de manjaboom en hij rilt er nu nog van, als hij de schoten weer laat afgaan.

De bosnegers zijn zeer voldaan, als ze horen dat de jongens graag weg willen uit de stad. Ze hebben immers voorspeld, dat het daar niet goed voor ze zou zijn? Mooiman biedt ze dadelijk aan om mee te varen. Hij is met de andere negers naar de stad gekomen om inkopen te doen. Alles is klaar, de volgende morgen vertrekken ze. Het zal hem een eer zijn, zegt hij, om de redder van zijn leven een dienst te bewijzen. Bovendien kunnen ze best drie roeiers gebruiken. . . . Vier? Ook goed, dat is dan twee in elke boot. Maar bij het eerste

licht moeten ze hier zijn en ze moeten zelf voor hun proviand zorgen en een van hen moet de hele nacht de wacht houden bij de boten. Die moet hier meteen maar blijven, want de vier kooplui willen nog de stad in.

De jongens vinden alles best. Wempi blijft achter en Panokko gaat inkopen doen: rijst en cassavekoeken, vis en vruchten. O, hij heeft geld genoeg! En zijn hart is vol verwondering, omdat Hoofdman Jezus altijd anders helpt dan je denkt. Jezus heeft zoveel mogelijkheden! Zij dachten alleen aan Papa dokter, maar Hij kan ook de heidense bosnegers roepen!

Zwaar beladen met voorraden komt Panokko bij zijn vriend terug en geeft alles een plaatsje in de twee korjalen. Daarna haast hij zich naar het bos, om aan Arawatta en Miya te vertellen hoe wonderlijk ze geholpen zijn. In de avond komt hij terug om Wempi af te lossen.

De nacht duurt lang. Maar eindelijk, als het morgenrood nog op de daken glanst, varen ze de brede rivier op en Awawa staat voor in een van de boten, snuivend en kwispelend, met zijn kop gericht naar de oever, waar de huizen langzaam voorbijlijden. Het kruis op de toren vangt de eerste stralen van de zon. Daar niet ver vandaan hebben ze gewoond bij tante Wil en oom Kela. En daarachter, veel verder, in het tehuis. . . . O, het is goed dat ze gaan!

„Dag stad!” roept Arawatta, en hij lacht, dat het klinkt over de stille rivier.

Maar Mooiman schreeuwt: „Vooruit, Indianen! . . . . Roeien, jongens! Wij nemen jullie niet mee om te dromen!”

Twee weken later kloppen ze aan bij het huis van de commissaris in Albina. Hij is niet verwonderd, als hij hoort dat de jongens het in de stad niet konden uithouden, hij prijst ze om

wat ze voor Miya gedaan hebben en helpt ze om hun reis voort te zetten, zoals hij beloofd heeft. Als ze een week wachten, kunnen ze met hem meevaren tot het hospitaal, zegt hij. Maar als het blijkt, dat ze liever zo spoedig mogelijk vertrekken, laat hij hun korjaal naar het water brengen, bezorgt ze nieuwe voorraden en houwens en een hangmat voor Miya. De vrouw van de commissaris koopt nieuwe lendendoeken voor de jongens, prachtige rode, en een rood voorschootje voor het meisje.

Nog één nacht slapen ze onder het huis. Dan trekken ze die heerlijk luchtige Indianenkleding aan en ze rillen van genot, als de morgenwind over hun blote lichamen strijkt. En kijk die Miya nu weer een echt Oajana-meisje zijn!

„Zo zie ik jullie liever dan in die mooie burgerpakjes,” lacht de commissaris. „Jullie haren zullen wel weer gaan groeien. Goede reis, Oajana's, en mijn beste groeten aan hoofdman Jaloekama! Zeg, dat ik hem spoedig in zijn dorp hoop te bezoeken.”

Hij staat in zijn mooie witte uniform aan de kant, met zijn vrouw naast zich, als de korjaal van wal gestoten wordt. Hij is een groot vriend van de Indianen. De jongens houden veel van hem. Ze kijken nog eens om, steken hun pagaai op als groet en Wempi blaast een paar heldere tonen op zijn fluit.

Maar nu, de blik vooruit! Hier zijn ze weer, op hun eigen rivier, de grootste en de meest woeste rivier van het land. Een lange reis ligt nog voor hen, met veel moeilijkheden en gevaren, maar ze vrezen die niet, want het oerwoud en het water met al hun geheimen zijn hun van jongsaf vertrouwd. En ze weten nu dat hun grote Hoofdman ook hier voor hen zal zorgen. Onder Panokko's zitbank, in een stevig paloeloe-blad, ligt het zwarte Boek.

Arawatta spant zijn sterke rug en geeft nu en dan een schreeuw van genoeg. De magere armpjes van Miya gaan regelmatig op en neer. Vóór Wempi, op de punt van de boot, staat de oude Indianenhond met de neus in de wind en kijkt telkens om naar zijn meester, op de bestuurdersplaats.

„Ja Awawa, oude vriend, wij gaan naar huis!”

De slanke korjaal schiet als een vis door het water.

Anne de Vries

PANOKKO EN DE WITTE MENSEN

In het derde boekje over Panokko laat Anne de Vries, die de Indianen uit de oerwouden van Suriname van heel dichtbij kent, de lezers zien, hoe het zaad van Gods woord nooit tevergeefs wordt gezaaid.

Uitgeverij G. F. Callenbach bv – Nijkerk

ISBN 90 266 4509 0

J.-M. 10 e.o.